T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

AVRUPA BİRLİĞİNİN ÜÇÜNCÜ ÜLKELERE YÖNELİK KALKINMA YARDIMLARI

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Hüseyin Kerem ÖNER

KOCAELİ 2017

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

AVRUPA BİRLİĞİNİN ÜÇÜNCÜ ÜLKELERE YÖNELİK KALKINMA YARDIMLARI

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Hüseyin Kerem ÖNER

Doç. Dr. İrfan Kaya ÜLGER

KOCAELİ 2017

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

AVRUPA BİRLİĞİNİN ÜÇÜNCÜ ÜLKELERE YÖNELİK KALKINMA YARDIMLARI

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Tezi Hazırlayan: Hüseyin Kerem ÖNER

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 20.12.2017/30

Jüri Başkanı: Doç. Dr. İrfan Kaya ÜLGER

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Yusuf BAYRAKTUTAN

Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Filiz CİCİOĞLU

KOCAELİ 2017

ÖNSÖZ

Bu çalışmada, "Avrupa Birliğinin Üçüncü Ülkelere Yönelik Kalkınma Yardımları" başlığı altında bir dış yardım türü olan kalkınma yardımlarının tanımı, kapsamı, tarihsel süreci, teorik boyutu ve Avrupa Birliği yardım dağıtım mekanizmasında resmi kalkınma yardımları basamak olarak sırayla ele alınarak açıklanmıştır.

Tezin araştırma sürecinde konu ile ilgili yurt içi ve yurt dışında yapılmış araştırmalar ve Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler çatısı altında faaliyet gösteren kurumlara ait resmi raporlar ve belgelerden faydalanılmıştır. İlgili literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Tez konusunun belirlenmesinden çalışmanın son aşamasına kadar geçen süre zarfında değerli görüşleri ile destek sağlayan saygıdeğer tez danışmanım Doç. Dr. İrfan Kaya ÜLGER'e ve yüksek lisans eğitimim boyunca bilgi ve birikimlerinden faydalanma şansı bulduğum, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda görevli değerli akademisyenlere teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ ..... **I**

İÇİNDEKİLER ..... **II**

ÖZET ..... **V**

ABSTRACT ..... **VI**

KISALTMALAR ..... **VII**

ŞEKİL LİSTESİ ..... **IX**

TABLO LİSTESİ ..... **IX**

HARİTA LİSTESİ ..... **IX**

GRAFİK LİSTESİ ..... **X**

GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM
DIŞ YARDIM VE KALKINMA YARDIMI İLE İLGİLİ KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. DIŞ YARDIMA GENEL BAKIŞ **3**

1.1.1. Dış Yardımın Tarihi **8**
1.1.2. Dış Yardımın Olumlu Etkileri **12**
1.1.3. Dış Yardım İle İlgili Literatür **15**

1.2. TEORİK ÇERÇEVEDE KALKINMA VE YARDIMLAR **19**

1.3. KALKINMA YARDIMI **30**

1.3.1. Kalkınma Yardımının Sonuçları **34**
1.3.2. Kalkınma Yardımının Rolü **39**
1.3.3. Kalkınma Yardımının Amacı **40**

1.4. RESMİ KALKINMA YARDIMLARI (RKY) **42**

1.5. GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELER İÇİN DIŞ YARDIMIN ETKİLERİ **45**

1.6. ULUSLARARASI İLİŞKİLERİ GELİŞTİRME YÖNÜYLE YARDIMLAR **48**

1.7. KALKINMA YARDIMININ ETKİLERİNE YÖNELİK FARKLI GÖRÜŞLER.. **49**

İKİNCİ BÖLÜM

AB KALKINMA YARDIMI POLİTİKALARI VE YARDIM MEKANİZMASI

2.1. AB KALKINMA YARDIMI POLİTİKALARI **52**

2.2. AB KALKINMA YARDIMI ÖNCELİKLERİ **55**

2.3. AB KALKINMA YARDIMI MEKANİZMASI **59**

2.4. AB YARDIM YAPISI **68**

2.4.1. AB'nin Toplam RKY Hacimleri **72**
2.4.2. Çok Yönlü RKY **72**
2.4.3. AB RKY'lerinin Gelir Grubuna Göre Dağılımı **73**
2.4.4. Dış Yardımlarda Avrupa Birliği'nin Öncülüğü **75**
2.4.5. AB Kalkınma Yardımında Başlıca Donör Ülkeler, Alıcılar ve Bölgeler **77**

2.5. AB KALKINMA YARDIMLARININ ANA GİRİŞİMLERİ **79**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AB İÇİN ÜÇÜNCÜ ÜLKELER VE ÜÇÜNCÜ ÜLKELERE AB YARDIMI

3.1. AB İÇİN ÜÇÜNCÜ ÜLKELERİN TANIMI **83**

3.1.1. Afrika, Karayipler ve Pasifik Ülkeleri… **84**
3.1.2. Bağımsız Devletler Topluluğu Ülkeleri **85**
3.1.3. Latin Amerika Ülkeleri **85**
3.1.4. Asya Ülkeleri…… **86**
3.1.5. Akdeniz Ülkeleri **86**

3.2. AB'NİN TAKİP ETTİĞİ BM PLANLARI… **90**

3.2.1. Binyıl Kalkınma Hedefleri **90**
3.2.2. 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri **93**

3.3. ÜÇÜNCÜ ÜLKELERE AB DESTEĞİ **95**

3.4. AB'NİN ŞARTA BAĞLI YARDIMLARI **101**

3.5. AB ÜÇÜNCÜ ÜLKE YARDIMLARININ ETKİLERİ: AFRİKA ÜLKELERİ.. **103**

3.5.1. AB ve Afrika İlişkileri… **104**
3.5.2. Cotonou Anlaşması **105**
3.5.3. Afrika Ülkelerinin Temel Problemleri **107**
3.5.4. Batı Afrika Ekonomik ve Parasal Birliği **108**
3.5.5. BAEPB'in görev ve hedefleri **109**
3.5.6. Afrika'ya Yönelik Yardımlar **109**

3.5.7. BAEPB'ye Üye Ülkelerin Ekonomik Gelişmeleri.....**110**
3.5.8. Kalkınma Yardımlarının Etkililiği.....**113**

SONUÇ VE ÖNERİLER.....**115**

KAYNAKÇA.....**122**

EKLER.....**132**

AVRUPA BİRLİĞİNİN ÜÇÜNCÜ ÜLKELERE YÖNELİK KALKINMA YARDIMLARI

ÖZET

Gelişme ve refah düzeyleri bağlamında ülkeler arası ayrışmanın azaltılması, ulusal çabalar yanında gelişmiş ülkelerin katkısını da gerektirmektedir. Zengin ve yoksul ülkeler arasında; kalkınma, refah, sosyal eşitlik gibi yönlerde gittikçe artış gösteren farklılaşmalar olmuştur. Bunun ortadan kaldırılması ülkelerin kendi içlerinde çözebileceği bir durum değildir. Bu ancak zengin ülkelerin fakir ülkeleri itmesi ve teşviklerde bulunması ile yani dış yardım olgusu ile mümkün olmaktadır. Uluslararası arenada bir ülke iç politikasınına müdahale gibi getirileri de olan dış yardım uzun zamandır tartışma konusu haline gelmiştir.

Avrupa Birliği (AB); üyelerine, adaylık sürecinde olan ülkelere ve üçüncü ülkelere çeşitli yardımlar yapmaktadır. Bu anlamda birlik mekanizmaları ve üyelerinin kendi yardım programlarıyla birlikte toplam olarak dünyadaki dış yardımlarda en büyük donörü olan AB'nin üçüncü ülkelere yapmış olduğu kalkınma yardımları, ülkelerin kalkınmalarını sağlayan önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmanın amacı, AB'nin üçüncü ülkelere yönelik kalkınma yardımlarının doküman analizi yöntemi ile farklı açılardan ayrıntılı olarak incelenmesidir.

Tez kapsamında; Birinci Bölüm'de genel dış yardım kavramı ve tarihçesi hakkında genel bilgilere yer verilmiştir. İkinci Bölüm'de AB özelinde dış yardım kavramı, dış yardım mekanizmaları ve resmi kalkınma yardımları ele alınmıştır. Üçüncü Bölüm'de, AB'nin üçüncü ülkelere sağladığı kalkınma yardımın amacı ve sonuçları tartışılmış, Afrika Ülkeleri'nden yola çıkarak AB yardımlarının ekonomik etkileri incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Dış Yardım, Kalkınma Yardımı, Resmi Kalkınma Yardımı, Avrupa Birliği, Üçüncü Ülkeler.

THE EUROPEAN UNION'S DEVELOPMENT ASSISTANCE FOR THIRD COUNTRIES

ABSTRACT

In the context of development and prosperity levels, the reduction of cross-country distinction requires the contribution of developed countries as well as national efforts. Among rich and poor countries; development, prosperity, social equality, and so on. The rich and poor countries have become increasingly differentiated in terms of development, prosperity and social equality. This is not a situation that countries can solve within themselves. This is possible only with the help of the wealthy countries by accelerating and encouraging the poor countries, that is, the foreign aid case. Foreign aid, which is used effectively and actively in the international arena, has become a debate issue for a long time. European Union (EU); to the countries that are in the process of nomination, to their members and to third countries. In this sense, development assistance, which has been made to the third countries by the European Union, which is the largest donor in the world with foreign aid, together with its own aid programs and members' own aid programs, emerges as an important element that enables countries to develop themselves. The purpose of this study is to examine the EU in detail, from different angles, through the document analysis method of development aid for third countries.

Within the scope of thesis; In the first chapter, general information about general foreign aid concept and history is given. In the second part, the concept of foreign aid in the European Union and the external aid mechanisms and official development assistance of the association are discussed. Finally, in the third chapter; The purpose and results of the development aid provided by the European Union to the third countries the impact of EU aid was examined from the African countries have been discussed.

Key words: Foreign aid, Development Assistance, Official Development Assistance, European Union, Third Countries.

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AET: Avrupa Ekonomik Topluluğu

AK: Avrupa Komisyonu

AKF: Avrupa Kalkınma Fonu

AKP: Afrika, Karayipler ve Pasifik

AKPE: Avrupa Komşu ve Partnerlik Enstrümanı

Ar-Ge: Araştırma ve Geliştirme

AYB: Avrupa Yatırım Bankası,

BDT: Bağımsız Devletler Topluluğu

BAEPB: Batı Afrika Ekonomik ve Parasal Birliği

BKH: Binyıl Kalkınma Hedefleri

BM: Birleşmiş Milletler

BMGKK: Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Kararları

DTÖ: Dünya Ticaret Örgütü

ECHO: European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations
(Avrupa Komisyonunun İnsani Yardım ve Sivil Koruma Birimi)

ECU: European Currency Unit (Avrupa Döviz Kuru Birliği)

EDRIS: European Emergency Disaster Response Information System
(Avrupa Acil Afet Müdahale Bilgi Sistemi)

EEAS: European External Action Service (Avrupa Dış İlişkiler Servisi)

EFSM: European Financial Stabilism Mechanism
(Avrupa Finansal İstikrar Mekanizması)

EFTA: European Free Trade Association (Avrupa Serbest Ticaret Birliği)

ERDF: European Regional Development Fund (Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu)

ESF: European Social Fund (Avrupa Sosyal Fonu)

FATF: Financial Action Task Force on Money Laundering
(Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesi İlişkin Mali Çalışma Grubu)

GATT: General Agreement on Tariffs and Trade (Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması)

GSMH: Gayri Safi Milli Hasıla

GSYİH: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

GOÜ: Gelişmekte Olan Ülke

HIV: Human Immunodeficiency Virus (İnsan Bağışıklık Yetmezlik Virüsü)

IATI: International Aid Transparency Initiative
(Uluslararası Yardım Şeffaflığı Girişimi)

IMF: International Money Fund (Uluslararası Para Fonu)

IPA: Instrument for Pre-accession Assistance (Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı)

KYK: Kalkınma Yardım Komitesi

NATO: North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)

OECD: Ekonomik İşbirliği ve Gelişme Organizasyonu

PHARE: IPA Öncesinde Katılım Öncesi Yapısal Politikalar İçin Araç

RKY: Resmi Kalkınma Yardımları

SAPARD: Tarımsal ve Kırsal Kalkınma İçin Özel Eylem Programı

SPRING: Partnerlik Reformu ve İç Büyümenin Desteği Programı

SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

STK: Sivil Toplum Kuruluşu

TACIS: Technical Aid to the Commonwealth of Independent States
(Bağımsız Devletler Topluluğu'na Teknik Yardım)

TFEU: Treaty on the Functioning of the European Union
(Avrupa Birliğinin İşleyişi Hakkında Anlaşma)

UNGKK: Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Kararları

UNICEF: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

WFP: World Food Programme (Dünya Gıda Programı)

WHO: World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü)

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil - 1: En Fazla Dış Yardım Yapan Ülkeler (Milyar Dolar, 2016).....**42**

Şekil - 2: AB Üyelerinin GSMH Cinsinden Yüzdesel Kalkınma Yardımları (2015) **77**

Şekil - 3: Kalkınma Yardımları Komitesi RKY Dağılımı (2002-2013) **100**

Şekil - 4: AB'nin Cinsiyet Eşitliği Konusundaki RKY'lerinin Dağılımı (2014) **100**

TABLO LİSTESİ

Tablo - 1: AB'nin İnsani Yardımlarının Kaynakları (Milyon Avro, 2016).....**47**

Tablo - 2: Dünyada Günlük 1 $'ın Altıda Gelire Sahip Nüfus (1981 – 2002).....**89**

Tablo - 3: Bölgelere Ait Küresel Ekonomik Çerçeve (1981-2020) **90**

Tablo - 4: AB Kurumları ve AB üyesi Devletlerin Toplam RKY'leri (2015).....**134**

Tablo - 5: AB Kurumları ve AB üyesi Devletlerin Toplam RKY'leri (2016) **138**

HARİTA LİSTESİ

Harita - 1: AB'nin RKY'lerinin Bölgesel Dağılımı (2013-2014) **78**

Harita - 2: AB Kurumları ve AB üyesi ülkelerin RKY'leri (Dolar, 2015) **97**

Harita - 3: AB Kurumları ve AB üyesi ülkelerin RKY'leri (Avro, 2016) **98**

GRAFİK LİSTESİ

Grafik - 1: AB'nin Çevresel Yardımları (2009-2014)..... **13**

Grafik - 2: AB'nin Resmi Kalkınma Yardımlarının Toplam Hacmi (2004-2014) **43**

Grafik - 3: AB'nin STK Yardımları (2009-2014)..... **44**

Grafik - 4: AB'nin Kalkınma Yardımlarının İlk 10 Sıradaki Alıcı Ülkeleri (2013-2014) **45**

Grafik - 5: AB Üyelerinin İnsani Yardımları (2005-2016)..... **54**

Grafik - 6: AB Kurumları ve AB Üyesi Devletlerin Resmi Kalkınma Yardımlarının Grafik Gösterimi (2015)..... **64**

Grafik - 7: AB Kurumlarının Çok Taraflı Sistemde Yaptığı Yardımlar (2009-2014) .. **73**

Grafik - 8: AB'nin GSMH RKY Payları (1999-2015)..... **74**

Grafik - 9: AB Kalkınma Yardımlarının Türlerine Göre Oransal Dağılımı (2014) **75**

Grafik - 10: RKY Hacimleri (2006-2015)..... **76**

Grafik - 11: AB'nin RKY'lerinin Dağılımı (2009-2013)..... **78**

Grafik - 12: AB'de Kalkınma Yardımlarının Milli Gelire Oranı (2005-2016) **80**

Grafik - 13: AB Üyesi Devletleri Ve Üçüncü Ülkelerin Yardım Talepleri (2002-2015) **98**

Grafik - 14: BAEPB Mal ve Hizmet İthalat Değeri (Milyar Dolar)..... **112**

Grafik - 15: BAEPB Mal ve Hizmet İhracat Değeri (Milyar Dolar)..... **112**

Grafik - 16: Kategoriye Göre Ticaret Yardımları (Milyar Dolar, 2014) **114**

GİRİŞ

Avrupa Birliği (AB), en önemli ekonomik birlik örneklerinden biridir. Bir barış projesi olarak ortaya çıkmış ve entegrasyonu çok ilerletmiş bir bölgesel ülkeler birliğidir. Geçmişten gelen bir bütünleşme ihtiyacı Avrupa toplumlarını birleşmeye itmiştir.

Bu çalışmanın amacı, AB'nin üçüncü ülkelere yönelik kalkınma yardımlarının doküman analizi yöntemi ile farklı açılardan ayrıntılı olarak incelenmesidir. Bu incelemede, AB'nin gelişmekte olan ülkelere (GOÜ) yaptığı kalkınma yardımları araştırılmaktadır. Çalışmada bu amaçla GOÜ'lerin ekonomilerine, AB kalkınma yardımları ile katkısı incelenmektir. Dış yardım, bir ülke veya uluslararası kuruluşun bir başka ülkeye hibe veya kredi şeklinde aktardığı kaynaklar olarak tanımlanabilmektedir. Dünya ülkeleri arasındaki kalkınmışlık farkları, daha fazla kalkınmış ülkelerin, daha az kalkınmış ülkelere yardım yapması durumunu ortaya çıkarmıştır. Kalkınma yardımlarının merkezinde yer alan ekonomik olarak az gelişmiş ve düşük kalkınma seviyesindeki ülkelerde sermaye kıt bir üretim faktörüdür ve bu ülkelerde genellikle daha sığ sermaye piyasaları vardır. Bu sebeplerden dolayı sermayenin kirası yüksektir. Her ne kadar bazı üretim alanlarında yatırım yapmak oldukça karlı ise de bu alanlarda üretim yapabilmek için gerekli olan altyapı yatırımlarının tamamlanması, üretkenliğe geçiş süresini uzatabilmektedir. Ancak şüphesiz iletişim, ulaştırma, enerji, sulama gibi altyapı yatırımları, kalkınmaya katkı sağlayıp pozitif dışsallıklar doğurabilecektir. Fakat bu yatırımları gerçekleştirmenin büyük maliyetleri vardır. Bu maliyetleri karşılayan ülkeler ise genellikle sanayileşmiş veya milli geliri görece yüksek olan ülkelerken dış yardım alanlar ise genellikle gelişmekte olan ülkelerdir. Yardımı veren uluslararası kuruluşlar ise başta AB, Dünya Bankası, IMF ve Birleşmiş Milletler (BM) sistemi olmak üzere uluslararası kalkınma bankaları, fonlar veya vakıflardır. AB ekseninde gelişen ve devam eden dış yardımlara konu olan üçüncü ülkeleri ise irdelemek bu anlamda önem kazanmaktadır.

Çalışmanın temelinde yer alan AB'nin kalkınma yardımları, üçüncü ülkeler için üretim potansiyellerini artırmaları ve gelişmişlik düzeylerini üst seviyeye

çıkarmaları için önemli bir basamak oluşturmaktadır. Bu nedenle çalışmanın ilk bölümünde genel anlamda dış yardım olgusu ve tarihçesi işlenirken, ikinci bölümde AB eksenli kalkınma yardımı mekanizmaları üzerinde durulmuştur. Son bölümde ise üçüncü ülkeler kavramı açıklanmış, AB yardımlarının Afrika ülkelerine ne derece katkıda bulunduğu araştırılmıştır.

Çalışmanın sınırlılıkları; AB çatısında yapılan kalkınma yardımlarının başrolünde bulunan üçüncü ülkeler; AB'nin üyesi, adayı, potansiyel adayı ve gümrük birliğinin olmadığı ülkeler olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda çalışmada aday ve potansiyel aday ülkeler için oluşturulan katılım öncesi mali yardım aracı konu dışı tutulmuştur. Çünkü bu fonların amacı mevzuat ve standartlarının AB mevzuat ve standartlarıyla uyumlaştırılması, ilgili makamların katılım sürecinde bu uyumlaştırma çalışmalarını gerçekleştirmesi ve reformları uygulaması için gerekli olan kapasitelerinin oluşturulmasıdır. Böylelikle aday ülkeler, AB üyeliğiyle birlikte gelen hak ve yükümlülüklere hazırlanmaktadır. Bu fonların nihai amacı, vatandaşlara daha iyi fırsatlar sunulması ve vatandaşların AB vatandaşlarıyla eşdeğer standartlara kavuşmasını sağlayarak bireylerin hayatlarını iyileştirmektedir.

AB ticaret ve finans, tarım, güvenlik, iklim değişikliği ya da göç gibi alanlardaki çalışmalarının yanı sıra gelişmekte olan ülkelerde yoksulluğun giderilmesine katkı sağlaması için büyük çaba sarf etmektedir. AB'nin insani yardımı ile kalkınma işbirliği farklı olmakla birlikte, bir birine paralel yürümektedir. İnsani yardım kriz durumlarında yardımcı olmakta ve çatışma ya da doğal afet sonrasında gıda, barınak ve tıbbi bakım gibi temel ihtiyaçların giderilmesini sağlamaktadır. Kalkınma işbirliği ise yoksulluğun ortadan kaldırılması ve toplumun her kesiminin sürdürülebilir ekonomik büyümeden faydalanmasını temin etmek amacıyla ülkeleri orta ve uzun vadede desteklemektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

DIŞ YARDIM VE KALKINMA YARDIMI İLE İLGİLİ KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kalkınma, bir ülkenin toplumunun değerleri, tüketim ve davranış kalıplarındaki değişimlerini içerecek şekilde toplumsal ve ekonomik yapısını geliştirmesine yol açacak büyüme durumu, gelişmiş ülkeler yetişme çabasıdır. Kalkınma yardımı da, gelişmiş ve kalkınmış ülkelerin, GOÜ'lere yapmış olduğu kalkınma odaklı çeşitli yardımların genel adı şeklinde özetlenebilmektedir.

1.1. DIŞ YARDIMA GENEL BAKIŞ

Gerek gelişmiş, gerekse gelişmekte olan ülkelerin (GOÜ) dünya ticaretini geliştirmeye yönelik faaliyetlerini iki doğrultuda gerçekleştirdiği görülmektedir. Bunlardan biri 'evrensel yaklaşım' adı verilen gelişmedir. Bu yaklaşım Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) çerçevesinde, olabildiğince fazla sayıdaki ülke arasında ticaret kısıtlamalarının kaldırılması ve azaltılmasını öngörür. İkinci yaklaşım ise, daha sınırlı nitelikte olup, belirli bir coğrafi bölgede yerleşik ve yakın ilişkiler içinde olan ülkeler arasındaki ticaret ve diğer akımların serbestleşmesi esasına dayanır ki bunun adı bölgesel bütünleşme ya da kısaca bölgeselleşmedir. İkinci yaklaşımın dünyada bilinen en iyi örneği ise bugün mevcudiyetini korumaya devam eden AB'dir. AB her ne kadar siyasi girişimler sonucu olarak karşımıza çıksa da aynı zamanda bugüne kadar gerçekleştirilmiş olan en büyük iktisadi birleşmedir (Kutlu, 2016: 181).

AB'nin temellerinin atıldığı günden itibaren, uluslararası düzen birçok değişime ve dönüşüme tanıklık etmiştir. Yeni ve farklı kalkınma politikaları ve etkileyici küresel ekonomik büyüme bu sürecin dinamik parçaları olmuştur. Bu dönemde küresel kutuplaşma belirginleşmiş, yoksul ve zengin ülkeler ve insanlar arasındaki ekonomik farklar derinleşmiştir. Küreselleşmenin getirdiği karşılıklı bağımlılık durumu yaşanan sorunların 'ortak gündem' olması gerektiğini göstermiştir. Bu sorunları hafifletmek veya ortadan kaldırmak için Marshall Planının başarısının getirdiği motivasyonla birlikte, GOÜ'lere küresel kalkınmanın

gerçekleştirilebilmesi amacıyla resmi kalkınma yardımları yapılmaya başlanmıştır (Üçkuş ve Kendirci, 2012: 57).

GOÜ'lerde insanların ihtiyaçlarını karşılamaya ve onların politik, ekonomik ve sosyal alanlarda gelişmelerini saglamaya yardımcı en önemli yöntemlerden biri olarak kabul edilen kalkınma yardımı, etkin bir araç olarak 1950'lerden beri kullanılmaktadır. Uluslararası alandaki öneminin yanında ulusal çıkarlara da hizmet eden kalkınma yardımları hükümetler arası ilişkilerde gün geçtikçe artan bir öneme sahip olmaktadır. Sovyetler Birliği'nin dağılması ile bağımsızlığını kazanan Orta Asya Cumhuriyetleri ve Avrupa'da yeni oluşan diğer ülkeler, artan bir şekilde kalkınma yardımı yapan ülke ve örgütlerin ilgi alanlarına girmiştir. büyük devletlerden birinin parçası olarak yaşamlarını ortalamanın üzerinde standartlarda sürdüren bu ülkeler, merkezi planlamadan ayrılmanın başlangıçtaki sarsıcı etkisinin ardından farklı metotlarla da olsa kalkınmanın yollarını aramaktadırlar (Mahmat, 2008).

Marshall yardımı adı altında Avrupa'ya verilen ABD sermayesinin kendilerini giderek ABD'ye bağımlı kılacağını gören Batı Avrupa ülkeleri, bu plan karşısında Avrupa menşeli yeni bir sermaye piyasası oluşturmak istemişlerdir. Bu amaçlarına başka ülkelerle birlik olmadan ulaşmaları mümkün olmadığından, bu ülkelerin ekonomik potansiyellerinin bir araya getirilmesi ve böylece güçlü bir Avrupa Pazarı oluşturulması planlanmıştır. Bütünleşmenin pazar genişlemesine, bunun da sermaye ve teknolojinin hızlı gelişimine yol açacağı düşünülmüştür (Kutlu, 2016: 182).

1951 yılında Paris Anlaşması ile başlayan ve dünya tarihinde ilk kez devletlerin kendi iradeleri ile egemenliklerinin bir kısmını ulus üstü bir mekanizmaya devrettikleri AB, kurulduğu günden bu yana farklı genişleme evreleri geçirmiştir. Genişleme evrelerinde AB'nin ülkelerden beklediği birtakım standardizasyonlar ve uyum politikaları, ülkelerin gerek adaylık süreçlerinde gerekse üye olduktan sonra bu politikalara uyum için gerekli harcamalarına yönelik mali yardım prosedürlerini hayata geçirmiştir (Öbek, 2015: 126). Örneğin, Gündem 2000 ile belirlenen 2000-2006 mali perspektifi ile Birlik, dönemin aday ülkelerine, özellikle Orta ve Doğu Avrupa Ülkelerine özel bir önem vermiştir. Bu doğrultuda iki yeni katılım-öncesi

fonu yaratmıştır. ISPA ve SAPARD. Ayrıca katılım sonrası yapısal harcamalar hesaba katılarak 40 milyon Euro'luk bir rezerv oluşturulmuştur. Gerçekten de bu ülkelerin altyapı, sanayi, hizmetler, KOBİ'ler, tarım ve çevre gibi her yönden çok büyük gereksinimleri bulunmaktaydı. (Akad, 2005) Savaş etkilerinin sürdüğü dönemde temelleri atılan AB, bağımsızlığına yeni kavuşan, GOÜ'ler için iktisat politikası tasarımlarına rehber eden bir misyona kavuşmuştur (Üçkuş ve Kendirci, 2012: 58).

Küresel kalkınmanın temel aracı olarak görülen, özellikle GOÜ'de yoksulluğu azaltmak, sürdürülebilir ekonomik büyümeyi sağlamak ve sürdürülebilir kalkınmayı geliştirerek kapsamlı ve adaletli bir küresel ekonomik sistem oluşturmayı amaçlayan kalkınma yardımları XXI. yüzyılın en önemli gündem maddelerinden birisi haline gelmiş ve AB'nin de temel konularından biri olmuştur. GOÜ'lerde görülen düşük tasarruf oranları ve yüksek yatırım ihtiyaçları dış yardımın küresel ekonomik büyümede bir araç olarak kullanılmasında etkili olmuştur. Küreselleşmeyle birlikte dünya ekonomisinde ortaya çıkan karşılıklı bağımlılık, dünyanın farklı bölgelerinde ortaya çıkan sorunları tüm paydaşların dikkatine getirmeyi başarmıştır.

Küreselleşmenin ve getirdiği karşılıklı bağımlılık durumunun olumlu bölüşüm sonuçlarını doğurabilecek ve sürdürebilecek bir noktada olması önemlidir. Dolayısıyla dış yardımların, yardım alıcı ülkelerde bağımlılık yaratmayacak, ekonomik yapıyı bozmayacak ve yüksek miktardaki yardımların getirebileceği olumsuz etkileri ortadan kaldıracak şekilde biçimlendirilmesi beklenmektedir. Bu bağlamda, dış yardımların küresel ekonomik kalkınmaya olumlu katkısının sağlanmasının; yardımların sayısal artışının yanında etkinliğinin de sağlanmasıyla mümkün olabileceği ortaya çıkmıştır (Üçkuş ve Kendirci, 2012: 59).

XIX. yüzyılın başında kamu kaynaklarının farklı sınırlardaki insanlara yardım etmek ve onların sıkıntılarını gidermek amacıyla kullanıldığı yaygın olmasa da bilinmektedir. Amerikan Kongresinde İrlanda'da da 1845 yılında başlayıp 1852 yılında son bulan kitlesel açlık, hastalık ve göç dönemi yaşayan İrlandalı vatandaşlara insani yardım yapılıp yapılmamasına yönelik tartışmalar

gerçekleşmiştir. Her ne kadar bu tartışmaları yardım yapma isteği taşıyan gönüllü hayırseverler kaybetmiş olsa da XIX. yüzyılın sonlarına doğru ABD ve zengin Avrupa Devletleri tarafından kamu kaynakları, felaket yaşanan bölgelerde insani yardım amacıyla kullanılmıştır (Lancaster, 2007: 26).

Aynı dönemde, Osmanlı İmparatoru I. Abdülmecit'in İrlanda halkına yardım yapmak için Drogheda limanına gemiler gönderdiği Osmanlı arşiv kayıtlarına girmiştir. XIX. yüzyılda yaşanan bu gelişmeler -misyonerlik ve savaş müttefikliği faaliyetleri hesaba katılmadığında- ilk dış yardım girişimleri olarak kabul edilebilir (Şöhret, 2013: 50). Ancak dış yardımın kurumsallaşması ve yaygın olarak kullanılması II. Dünya Savaşı'ndan sonra başlamıştır. II. Dünya Savaşı'nın bitmesiyle Avrupa Devletleri büyük bir sarsıntı yaşadığından, toplumlar geleneksel parti yönetimlerine olan inançlarını yitirip, yoksullaşmışlardır. Özellikle İtalya ve Fransa'da komünist yönetimlerin iktidara gelme ihtimalleri ortaya çıkmış; Doğu Almanya, Polonya, Macaristan, Romanya ve diğer Merkez ve Doğu Avrupa ülkeleri Sovyet Bloğunun etkisi altında kalmıştır. Moskova bölgesel gücünü artırmak için Türkiye'ye baskı yaparken, komünist sisteme destek veren Yugoslavya da Yunanistan'da sistemin kurulmasını sağlamaya çalışmıştır. Bu süreçte İngiliz hükümetinin Türkiye ve Yunanistan'a verdiği desteği çekmek zorunda kaldığını açıklamasının ardından, Amerikan yönetimi 12 Mart 1947'de Başkan Truman döneminde, rejimi istikrara kavuşturmak için Yunanistan'a 300 Milyon $ ve ekonomiyi güçlendirmesi için Türkiye'ye 100 Milyon $ vermeyi, kongreden aldığı onayla taahhüt etmiştir. Truman Doktrini olarak bilinen bu yardım planını, II. Dünya Savaşıyla büyük darbe alan Avrupa'nın zenginliğinin yeniden tesisi, geleceğinin ve güvenliğinin sağlanması için geliştirilen, ABD Dışişleri Bakanı George Marshall tarafından ortaya konulan 13 Milyar $ tutarındaki ekonomik iyileştirme programı takip etmiştir (Lancaster, 2007: 41).

Özgürlükçü ve insan odaklı görüşlerin etkisiyle 1940'lı yıllarda kalkınma yardımları gündeme gelmiş, kalkınma yardımları sosyal politikaların küreselleşmesinde temel bir manivela olarak yavaş yavaş gelişmiştir. Kısacası çağdaş Dünya politikasının dönüşümünde yardım kavramı oldukça önemli yer tutmuştur. Kolonilerin kalkması, yeni uluslararası ekonomik düzenin çöküşü,

soğuk savaşın sona ermesi ve küreselleşmenin hızlanması gibi uluslararası sistemde meydana gelen yapısal değişimler dış yardımın gelişimini şekillendirmiştir. Bu gelişmelerle birlikte 1950-70 periyodunda kalkınma yardımı temel uluslararası yardım aracı haline gelmiştir. 1970'lerde temel ihtiyaçlar konsepti egemen olmuş ve 1980'lerde yapısal düzenlemeler ortaya çıkmıştır (Mahmat, 2008).

1980'lerin sonundan itibaren artan işsizlik ve birliğin olası çözüm önerileri yapısal fonların birtakım yeni düzenlemelere girmesini zorunlu kılmıştır. Bu dönemde birlik açısından önemli olan bazı temel gelişmeler de yaşanmış ve hem bu gelişmeler hem de daha kurumsal bir yapıya dönüşüm için mali yardımlarda da bazı temel önceliklere ağırlık verilmiştir (Öbek, 2015: 18). Buna göre AB, birlik içinde girişimlere hibe ve yardımlar sağlayarak yatırım programlarının yürütülmesine katkıda bulunacak; ayrıca, Konseyin onayı ile, üretimin artırılmasına, üretim maliyetlerinin düşürülmesine veya ürünlerin pazarlamasının kolaylaştırılmasına doğrudan ve öncelikli olarak katkıda bulunacak inşaat veya tesislerin finansmanına yardımcı olabilecektir. Topluluğun kuruluşundan bugüne dek derinleşme ve genişleme boyutlarında kaydettiği aşamalar sonucu, mali yardımlarının çeşitliliği ve önemi daha da artırmıştır. Bu amaçla ortaya konulan kuramsal yaklaşımlar dış yardımları GOÜ'ler ekonomik büyümesine ve kalkınmasına yönelik bir araç olarak görmüşlerdir (Üçkuş ve Kendirci, 2012: 58).

Kalkınma kuramlarına göre GOÜ'ler, gelişmiş Batı Avrupa ülkelerinin kapitalizm öncesi siyasal, sosyo-kültürel ve ekonomik yapılarına benzer geleneksel toplumlardır. Bu nedenle GOÜ'ler gelişmiş ülkelerin ilerleme çizgilerini izleyerek kalkınabilir görüşü vardır (Yavilioğlu, 2002: 2). Bu açıdan, 1950'ler boyunca, sanayileşme sürecini faaliyete geçirerek geri kalmış bölgelerde iktisadi büyümeyi başlatmak ve sürdürebilmek pek çok teorisyenin ilgi odağı olmuştur. GOÜ'lerin düşük tasarruf oranlarına sahip oldukları ve yüksek yatırım oranlarına ihtiyaçları olduğu, bu nedenle de milli tasarruf ve yatırım arasındaki bu (geçici) açığın, uluslararası tasarrufların akışı ile kapanabileceği düşünülüyordu. Kalkınma yardımının mantıksal gerekçesi, bu nedenle oldukça açık ve basittir (Emmerij, 2002: 248).

1.1.1. Dış Yardımın Tarihi

Dış yardımlar, uzun yıllardır yapılmaktadırlar. Dış yardımın ilk şekli, farklı alanlarda stratejik olarak görülen bölgeleri dışarıda tutmak amacıyla tasarlanmış askeri yardımlardır. Modern çağ örneği olarak Prusya'nın XVIII. Yüzyılda müttefiklerine yardım sağladığı da görülmektedir. XIX. yüzyıl sonunda Avrupa kolonilere yüklü miktarda para yardımı sağlayarak ekonomik kalkınmayı desteklemek istemiştir. Aynı zamanda sağlanan finansal ve dış yardımlarda öncü nitelikte olma isteğini de belirtmiştir (Kosack ve Tobin, 2006: 205).

Yardım bir ülkeden diğerine olacak şekilde iki taraflı olabilir ve aynı zamanda donör ülkeden uluslararası organizasyona olacak şekilde çok taraflı olabilmektedir. Dünya Bankası, BM, UNICEF gibi farklı organizasyonlar gelişmekte olan ülkelerin kalkınmalarına odaklanmak için fikirlerini ve desteklerini kullanmaktadırlar. Yardımların toplam yüzdesi %30 çok taraflı yardım ve %70 ülkeler arasında olmak üzere bölünmüştür. Dış yardımın resmi kalkınma yardımı (RKY) dahil yaklaşık %80-85'i, hükümet kaynaklarından gelmektedir; ve kalan yüzdeler sivil toplum kuruluşları ve diğer özel kurumlardan gelmektedir (Holtz, 2011).

Kalkınma yardımının ana amacı, ekonomik açıdan gelişmek isteyen herhangi bir ülkenin yaşam kalitesini artırmaktır. Her ne kadar Soğuk Savaş yıllarında süper güçlerin ideolojik rekabeti gölgesinde kalsa da gelişmiş ülkelerin son yarım yüzyılda GOÜ'lere yaptıkları yardım miktarı trilyon dolarlarla ifade edilmektedir (Öztürk ve Öztürk, 2012: 3)

Kalkınma yardımlarının bir diğer gerekçesi de gelişmiş ülkeler ile GOÜ'ler arasındaki gelir adaletsizliğinin giderilmesi, hiç olmazsa azaltılmasıdır. Şüphesiz burada amaçlanan GOÜ'leri sınırsız bir yardım ile kalkınma sürecine sokmak değildir. Ana hedef, yardım alan ülkelerin belirli bir süre sonunda kendi kendine sürdürebildikleri bir büyüme ve kalkınma sürecine girmeleridir. Burada dış yardımlar ile sadece bir millî gelir büyümesi değil, aynı zamanda GOÜ'lerin, bilgi ve becerilerini arttırmaları, yaparak öğrenme süreciyle pozitif dışa bağlılıklar meydana getirmeleri de amaçlanmaktadır. (Arslan ve Kiper, 2015)

Savaş sonrası yeniden yapılandırma sürecinde GOÜ'lerin kalkınma yardımlarıyla gelirlerini artırması odaklanılan noktalardan biri olmuştur. Bununla birlikte aynı zamanda milli gelirin de artması beklenmektedir. Büyüme oranının artmasına neden olan koşullar kişibaşı gelirin düşmesi ve toplam gelirin yaşam standartlarındaki değişimi sağlamamaktadır.

Uluslararası ilişkilerde tarafların hemfikir oldukları, üzerinde uzlaşma sağlanmış bir dış yardım tanımı bulunmamaktadır. Devletler ve yardım kuruluşları kendi faaliyetleri ve hedefleri ile ters düşmeyecek şekilde dış yardımı tanımlamaktadır. Bu durum ise kaçınılmaz olarak birden fazla dış yardım tanımının var olmasına sebep olmuştur. Yaklaşık olarak aynı şeyler kastedilse de dış yardım literatürde bir ülke veya uluslararası bir kuruluş tarafından, başka bir ülkeye veya uluslararası kuruluşa, iktisadi ve sosyal kalkınmayı teşvik, demokrasi ve insan haklarında iyileştirme,sosyal eşitlik, acil durumlarda temel ihtiyaçları karşılama vb. amaçlarla verilen bağışlar, krediler ve borçlar olarak tanımlanır (Öztürk ve Öztürk, 2012: 13) ; (Arslan ve Kiper, 2015).

Dış yardım temel olarak mal, anapara ve hizmetlerin başka bir ülkeye ve hatta uluslararası organizasyona, yardım alan ülkenin yararlanması için gerçekleştirilen bir transferdir. Yardım ekonomik, askeri veya doğal felakete uğramış ülkelere acil durum insani yardımı gibi çeşitli formlarda olabilir. Dış yardım bazen finansal kaynakları veya para desteğini, bazen de teknik destek veya eğitim gibi transferleri içerir. Dış yardımlar, gelişmiş ülkelerin GOÜ'lere siyasi, ekonomik, askeri ve diğer nedenlerle yaptıkları tamamen veya kısmen karşılıksız transferler olarak da tanımlanabilir (Doğan, 2006: 122). Kalkınma Yardımları Komitesi ise dış yardımı şöyle tanılamaktadır: "Devletler, yerel hükümetler ve diğer idari ajanslar gibi resmi organizasyonlar tarafından ekonomik kalkınmayı ilerletmek ve GOÜ'lerde refah düzeyini arttırmak amacıyla başka bir ülkeye, sivil toplum örgütlerine ve uluslararası organizasyonlara en az %25'i hibe olarak verilen resmi kalkınma yardımlarıdır. Burada, dış yardımın bir kısmının hibe olması gerektiği üzerinde durulmuştur.

Bazı ülkeler için dış yardım olarak yapılan yardımların bir kısmı resmi kalkınma yardımlarıdır (RKY). Örnek olarak; özellikle düşük gelir seviyesindeki

ülkelere yapılan dış yardımlar, Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Birleşmiş Milletlerden (BM) tarafından sağlanmaktadır.

GOÜ'lerdeki insanların ihtiyaçlarını karşılamaya ve onların politik, ekonomik ve sosyal alanlarda gelişmelerini sağlamaya yardımcı en önemli yöntemlerden biri olarak kabul edilen dış yardım, etkin bir araç olarak 50 yıldan fazla bir süredir kullanılmaktadır. Uluslararası alandaki öneminin yanında ulusal çıkarlara da hizmet eden kalkınma yardımları devletlerarası ilişkilerde gün geçtikçe artan bir öneme sahip olmaktadır (Mahmat, 2008: 2).

Dış yardım ülkelerin diplomatik amaçlarına ulaşmasını da sağlayabilir ve aslında uluslararası pazarda yabancı pazarlara erişimini artırarak, pozisyonunu korumak için diplomatik tanınma kazanmasına olanak tanıyabilir. Bununla birlikte dış yardımın diğer bir amacı, donör ülkelerin gelişmemiş ülkelerden tarım ürünleri satın alması (ihracat) olabilir. Dahası dış yardım aynı zamanda ülkelerin sel, deprem, savaş, hastalık, salgın gibi doğal afetlerden sonra kendisini toparlamasını sağlayabilir.

Bu gibi durumlarda çeşitli ülkeler, sorunları azaltarak etkilenen ülkeye yardım etmeye çalışır. Bu yardım maddi veya maddi olmayan şekilde olabilir. Bazı durumlarla etkilenen ülkeye ilaç, gıda, barınak, askeri yardım, teknik destek, para yardımı gibi yardımlar sağlanır. Dış yardımlar ülkelerin teröre karşı mücadele etmesi için bile yapılmaktadır. Bu sebeple dış yardımın çok amaçlı olarak hizmet ettiği oldukça açıktır.

Dış yardım türündeki yardımlar, hükümetlerin finansal problemlerini bir ölçüde engeller ve doğru amaçlar için ödeme yapmasını sağlar. Yardımda bulunan kurumlara bağlı olarak, iki farklı yardım çeşidinden söz edilebilir. Bunlardan ilki, gelişmiş bir ülke hükümeti tarafından GOÜ hükümetine, ekonomik kalkınma amacıyla sağlanan düşük faizli ve uzun süreli kredi biçimindeki iki taraflı yardımlardır. Bu yardımlar, program veya proje kredisi biçiminde olabildiği gibi, genellikle yardımı veren ülkenin ihraç mallarının satın alımı koşuluna bağlanırlar. Çok taraflı yardımlar ise, Dünya Bankası, IMF, Afrika ve Asya Kalkınma Bankaları,

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı gibi çeşitli uluslararası, ekonomik ve mali kuruluşlardan sağlanan kredilerden oluşmaktadır (Seyidoğlu, 2001: 702).

1947 yılında Amerika Birleşik Devletleri Türkiye ve Yunanistan'a, bu ülkelerin komünizm yayılımını durdurması için yardım sağlamıştır. Sovyet lideri Joseph Stalin'in ölümünü izleyen 1953 yılında dünya ülkeleri bu gibi bir kaybın ardından ekonomilerini düzeltmek adına diğer ülkelerden çeşitli yardımlar almışlardır. Bununla birlikte Avrupalı olmayan hükümetlerin çoğu II. Dünya Savaşı sonrası yardım programlarının uygulamasını başlatmışlardır. Örneğin Japonya, finansal destek adına yardım almak ve savaş sonrası hesapları sürdürmek için kendi geniş kapsamlı ve etkili dış yardım programını oluşturmuştur. Bu nedenle Japon dış yardımı, hükümetin ihtiyaç duyduğu para yardımı ile birlikte savaş sonrası sonuçları ve etkileri gidermek için maddi olmayan yardımları, Japon otoriteleri tarafından sağlanmıştır. 20. yüzyıl sonlarında Japonya, dünyanın lider donör ülkelerinden biri haline gelerek, farklı yönlerde yardım sağlayan bir ülke olmuştur. Ülke, Asya'da olmayan ülkelere bile büyüme ve gelişmesiyle finansal yardımlar sağlamaktadır.

Dış yardım kavramı, ülkelerin finansal sorunlarına çözüm bulmasını sağlamış ve insanların ihtiyaç ve isteklerini doğrudan karşılaşmıştır. Zengin ülkeler 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başında daha fakir ülkelere maddi yardım sunarken, Almanya, İngiltere ve Fransa gibi ülkeler, GOÜ'lere finansal yardım sağlayan ilk ülkeler olarak ortaya çıkmış ve finansal ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılamalarına yardım etmişlerdir. Para yardımı, yol ve tren yolu yapımı gibi koloninin ekonomilerini genişletmek için altyapı yatırımlarında kullanılmıştır (Phillips, 2013). Yabancı zengin ülkeler, bağımsızlıklarından sonra bile kolonilerin ekonomik kalkınmalarını desteklemeye devam etmişlerdir. Klasik ekonomistler, kolonilerin refaha ererek donör ülkenin kalkınmasını sağlayacağını düşünmüşlerdir. Bununla birlikte koloniler bağımsızlıklarını kazanmış ve aldıkları desteklerle ekonomik kalkınmalarına devam etmiştir. Aldığı dış yardım açısından dünya üç ayrı parçaya bölünmüştür, ilki Batı ülkeleri, ikincisi Sovyetler Birliği ve üçüncüsü daha önceki koloniler olan ve emperyalist etkinin altındaki üçüncü dünya ülkeleridir. İngiltere, Almanya, Fransa ve diğer Avrupa kolonileri tarafından savaş öncesinde yürütülen farklı programlarda, finansal olarak istikrarlı olmayan ve maddi ve maddi olmayan desteğe ihtiyacı olan

ülkelere yardım yapmışlardır. Kişisel çıkar içermeyen dış yardım, yapılan insani yardım kavramından farklılık göstermektedir.

Dış yardımların yapısı II. Dünya Savaşından sonra uygulanan kalkınma ile izlenebilir. Dış yardımın yapısı ve amacını anlayabilmek için Amerika Birleşik Devletlerindeki dış yardım tarihini bilmek gerekmektedir (Dursun, 2006: 4). Özellikle burada Amerika Birleşik Devletleri tarafından ekonomik düzenleme için uygulanmış Marshall Planı büyük bir öneme sahiptir. Marshall Yardımının Avrupa Bütünleşmesinin gerçekleşmesindeki rolü göz önüne alındığında bütünleşmenin bir Amerikan projesi olduğu ve AB'nin mevcudiyetinin ardından da başarısının temelinde Marshall Yardımının bulunduğu yorumlanabilmektedir (Ülger, 2015: 15).

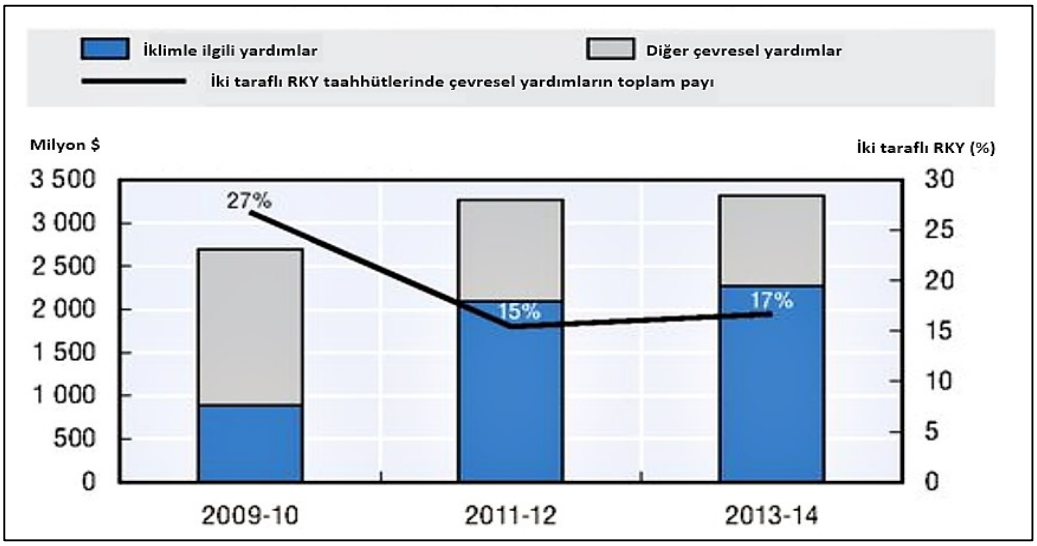
Benzer olarak dış yardımın Sovyetler Birliği, Amerika ve müttefikleri tarafındans soğuk savaşta kullanılmıştır. Dış yardım, politik ittifak ve stratejik avantaj kazanmak için diplomatik araç olarak kullanılmıştır. Dahası gelişmiş ülkeler gelişmemiş ülkeleri desteklemiştir ve maddi ve maddi olmayan yardımları, çeşitli oluşumlar veya ekonominin iyileşmesi için çalışan STK'lar aracılığıyla, imkânları az olan ülkelere vermiştir. Ekonomiye yaklaşımlarıyla yardımcı olan bu organizasyonlar Birleşmiş Milletler, WHO, Dünya Bankası, IMF gibi örgütlerdir. Uluslararası organizasyonlar uluslararası fonları pay etmek, fonların transferinde şeffaflığı korumak, yardım alanların kriterlerini ortaya çıkarmak ve yardımın etkilerinin değerlendirmek için ortaya çıkmış mekanizmalardır (Payne ve Thakkar, 2012: 139). Bunlar, finansal desteğe ulaşmada uluslararası fonları paylaştıran, destek ve yardım sınıflandırmasına yardım eden ve dış yardımın etkisini belirleyen, esas ve önemli roller oynayan uluslararası organizasyonlardır.

1.1.2. Dış Yardımın Olumlu Etkileri

1990 yılından beri dış yardım kaynaklarının çoğu yasal sınırlar içinde, ekonomik reformlarla insanlara hizmet etmek için bir organ olarak çalışmaktadır. Geçmiş yüzyılın son on yılında farklı ülkelere yardım olarak para aktarımı desteklenmektedir. Dış yardımlar, uzun zamandır toplumun bir parçası olmuştur ve maddi ve maddi olmayan destek isteyen gelişmekte olan ülkelere sağlanmıştır.

GOÜ'ler ulusal bütçeyle, devlet ve yerel yönetim bütçeleriyle küresel kamu mallarının finansmanı için gerekli olan ulusal ve yerel faaliyetlerin masraflarını karşılamak için kaynakları temin etmektedir ve genellikle ülkenin işbirliği programlarına doğrudan fon katkısında bulunmaktadır. Örneğin, çevresel programların bir parçası olarak milli parklara tahsis edilen kaynaklar, biyolojik çeşitliliğin korunmasına hizmet etmektedir; bulaşıcı hastalıkların tedavisi ve aşı kampanyaları için ayrılan kaynaklar, hastalıkların uluslararası ortamda yayılmasının önlenmesine katkıda bulunur; ulusal düzeyde alternatif enerji programları için fonların küresel iklim değişikliğini önlemeye ve karbon emisyonlarını azaltmaya yardımcı olduğu söylenebilir. Gelişmiş ülkeler, küresel kamu mallarının finansmanında resmi kalkınma yardımı (RKY) kullanmaktadır (Sagasti ve Bezanson, 2001: 52). Finansman mekanizması olan resmi kalkınma yardımı birçok kanal tarafından sağlanmaktadır. Günümüzde uluslararası yardımların yaklaşık üçte ikisi, doğrudan ülkeler tarafından sağlanan ikili yardımlardan oluşmaktadır. Bunlar; bölgesel kalkınma bankaları, küresel fonlar gibi küresel mekanizmalara ve kurumlara tahsis edilen kaynaklardan sağlanan çok taraflı yardımlardır (Altan, 2008: 33).

Grafik – 1: AB'nin Çevresel Yardımları (2009-2014)

Kaynak: OECD, 2015.

RKY'lerin çoğu, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) için, yardım kaynağı toparlama komitesine olan Kalkınma Yardım Komitesine (KYK) üye farklı ülkelerce tasarlanan yardımlardan gelmektedir. KYK esas olarak Avrupa

ülkelerini içerir fakat aynı zamanda Japonya, Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Yeni Zelanda ve Avustralya gibi ülkeler de KYK'ya üyedir.

KYK içerisinde Çin, Brezilya, Kuveyt, Türkiye, Suudi Arabistan, Katar, Polonya, Hindistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Güney Kore, Tayvan ve İzlanda gibi ülkeler de sayılabilir. 1970'lerin sonunda dünya topluluğu Birleşmiş Milletlerin yardımıyla, dış yardım sağlama belirleyicisi olarak %0,7 seviyesinde Gayrisafi Milli Hasıla (GSMH) olmasını belirlemiştir.

Dış yardım XX. Yüzyılın ikinci yarısında Asya ve Latin Amerika ülkeleri için önemli kalkınma şekli olsa da, Afrika bölgesinde durum bu şekilde değildir. Asya ve Latin Amerika ülkeleri için ana kalkınma biçimidir ancak Afrika bölgesindeki ülkelerde yardım kazançlarına rağmen gelişmemişlik vardır. İstenen ve gereken dış yardım sonuçları sağlanmamaktadır. Sonuçların elde edilmesinin zor olmasının nedeni, toplum ve yönetimdeki bozulmalardan ve usülsüzlüklerden dolayı kaynakların başka yerlerde kullanılmasıdır (Forstater, 2012: 35).

Afrika ülkeleri dünyanın her yerinden yardım almaktadır ve hala açlık, fakirlik, zayıf ekonomik gelişmeler gibi sorunları aşamamaktadır. Bu gibi zayıf sonuçlar olmasının nedeni sosyal ve siyasal yapıda meydana gelen bozulmalardır. Bununla birlikte dış yardım, fakir ülkelere seçim sürecinde fon sağlama, gözlemleme ve hatta yargı reformları sağlamak için verilmektedir.

Bu durum, yalnızca sınırlı sayıda ülkelerin bu belirleyiciye ulaşmasını sağlamıştır. Bu sınırdaki ülkeler Danimarka, Hollanda, İsveç, Lüksemburg gibi ülkelerdir. Dünya ülkelerine dış yardım donörlüğü yapan ana ülkeler Amerika Birleşik Devletleri ve Japonya'dır. En büyük veya en yüksek donör olmalarına rağmen Birleşmiş Milletlerdeki sıraları hala bu belirtici öğelerde değildir. Amerika Birleşik Devletleri dış yardımı dünyada barış unsuru argümanı ile kullanmaktadır. Dış yardım aynı zamanda demokrasiye ve Rusya gibi ülkelerde komünizmden kapitalizme pürüzsüz geçiş sağlamak için de desteklenmiştir. Dış yardım kavramı aynı zamanda ekonomik gelişmenin desteklenmesi için kullanılmıştır. Bu açıdan bakıldığında ise dış yardımın amacı demokrasiyi teşvik etmek için yardım ve destek

sağlamaktır. Yardımın çeşitli yöntem ve formları ülkelere ekonomik sürdürülebilirlik ve askeri müdahaleler olmadan istikrar sağlanmasıdır. Bu durum geçmişte toplumun istikrarlı olmasına ortak bir katkı olarak görülmüştür. Dış yardım aynı zamanda sağlık sorunlarının aşılması için tasarlanıp sağlanmıştır. Yirminci yüzyılın başlarında gelişmiş ülkelerin çoğu finansal yardımda bulunmuştur. Bu yardım tıbbi alanda performansın yeterli olmadığı ülkelere sağlanmaktadır.

1.1.3. Dış Yardım İle İlgili Literatür

Dış yardım, gelişmiş ülkeler tarafından daha düşük faiz oranları ve daha uzun geri ödeme süreleri, hibeler ve teknik yardım, gıda yardımları ve çok taraflı kurumlara verilen katkı ile program ve proje kredilerine sahip gelişmekte olan ülkelere sağlanan kredileri ve hibeleri kapsamaktadır. 1930-1940 yıllarında refah devletlerinin kurulmasıyla birlikte dış yardım sisteminin kurulması da önemli bir faktördür. Temel olarak, refah devleti, serbest piyasanın zararlı etkilerini azaltmak için devlet müdahalesini yasalaştırmış ve demokrasinin temel ilkelerinin eşitliliğini güçlendirmiştir. Pek çok çevrede uluslararası alanda kalkınma yardımı benzer görevler üstlenmiş ve refah devleti prensiplerinin gelişmekte olan ülkelere yansıması olarak görülmüştür.

Mali yardım, kaliteli insan kaynaklarını teknik yardım kanallarına aktararak ve ekonomik büyümeyi etkili bir şekilde sağlamak için maddi yardım sağlanmaktadır. Kalkınma yardımında en önemli faktör, vericilerin yardımdan bekledikleri ekonomik faydalardır. Günümüzde, dış yardım bağış açısından çok yüksek bir faiz oranıyla yabancılara borç verme biçimindedir ve yardım, birçok gelişmekte olan ülkeyi büyük borç sıkıntısı çeken verici ülke kaynaklı ithalat koşuluyla bağlantılıdır.

Uluslararası kamu hizmetlerinde küresel ve bölgesel hareketlerin ve dış yardımların kullanılmasına ihtiyaç vardır. Bireysel ülkelere odaklanan konvansiyonel dış yardımların aksine, ulusötesi sorunlar, çok ülkeli, sorun odaklı kalkınma işbirliği gerektirir. Bu değişen küresel yapı içindeki gelişmiş ülkeler, soğuk savaş döneminin güvenilir dostlarından çok yetenekli ortaklara ihtiyaç duymaktadır. Aynı zamanda birçok gelişmekte olan ülke, küresel ekonomik istikrarlarını güçlendirmek ve

hükümetlerine adil sonuçlarla sonuçlanacak şekilde yardımlarını artırmak için daha fazla çaba harcamaktadır.

Ülkelere yapılan yardımların ülkenin büyümesine katkıda bulunup bulunmadığı sorusu tartışılan bir konudur. Bu konuda çok sayıda çalışma yapılmış ve halen yapılmaktadır. Bu bakımdan, işin detaylarını vermeden önce bu alanda yapılmış olan çalışmaları incelemek, konuyla ilgili daha fazla bilgiye sahip olabilmemizi sağlayacaktır. Araştırma sonucunda hem AB yardımları hem de dış yardım çalışmaları çok farklı sonuçlar ortaya çıkmıştır.

Yazarlar ve araştırmacılar incelendiğinde, dış yardımların hem olumlu yönde hem de olumsuz yönde etkileri bulgu olarak ortaya koyulmuştur. Aşağıda bu çalışmaların önemli bölümleri hakkında kısa bilgiler verilmektedir.

Puigcerver-Penalver (2007) çalışmasında 1989-2000 dönemi için 1. Hedef Avrupa bölgesi incelenmiştir. Panel verileri analizi, ilgili bölgeler tarafından alınan yapısal fonların büyümeleri üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu göstermektedir.

Mallik (2008), dış yardımın, GOÜ 6 ülkenin ve bağımlı Afrikalı ülkelerin ekonomik büyümesine etkisini incelemiştir. Eşbütünleşme kullanan analizde, yardımların çoğu ülkede uzun vadeli etkisi olumsuzdur.

Sjef Ederveen, Henri L.F. de Groot ve Richard Nahuis (2002), 1960-1995 döneminde AB'nin 13 ülkesini (5 yıllık bir dönem) incelemiştir. Panel veri analizi kullanan çalışmada, yapısal fonlar etkisizdir. Ancak doğru enstitülerde kullanıldığında etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Fayolle ve Lecuyer'in (2000) çalışmasında, 1986-1996 döneminde AB bölgelerini incelemiştir. Makroekonomik modeli oluşturarak gerçekleştirilen çalışmalarda, AB'nin yapısal fonlarının, bu bölgesel farklılıkların üstesinden gelecek kadar hızlı ve yeterli olmadığını tespit etmişlerdir.

Papanek'in (1973) çalışmasında 1950-60 ve 1960-70 dönemleri için az gelişmiş 85 ülke gözden geçirilmiştir. Bu ülkelerin 34'ü 1950'lerde, 51'inde ise 1960'lı yıllarda

yer almıştır. Panel verileri analizi (ülke çapında analiz), ilgili ülkelere yapılan dış yardımların, ülkelerin ekonomik büyümesine olumlu katkıda bulunduğunu ortaya koymuştur.

Durbarry, Gemmell ve Greenaway (1998) çalışmasında, 1970-1993 yılları arasında 68 gelişmekte olan ülkeyi incelemiştir. Panel verileri analizi, ilgili ülkelere yapılan dış yardımların, ülkelerin ekonomik büyümesine olumlu katkıda bulunduğunu göstermiştir.

Kormendi, Meguire ve Levy (1988) çalışması, 62 gelişmekte olan ülkeyi (22 az gelişmiş) 1968-81 dönemi için incelemiştir. Panel veri analizi kullanan çalışmada, faydaların büyüme üzerindeki etkisinin olumlu olduğu sonucuna varılmıştır.

Bailliu (2000), 1975-95 döneminde 40 gelişmekte olan ülke üzerinde çalışmıştır. Panel verileri analizi, ilgili ülkelerdeki sermaye akımlarının anlamlı olduğunu, ancak ülkelerin ekonomik büyümesine olumsuz katkıda bulunduğunu göstermiştir.

Yalçın'ın (2005) dış kredi, doğrudan yabancı yatırım ve portföy yatırımının ekonomik büyüme üzerindeki etkisi 1982-2003 döneminde 31 orta ve düşük gelirli gelişmekte olan ülkeyi analiz ederek analiz edilmiştir. Panel verileri analizi ile yapılan çalışmada, sermaye hareketleri ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki yüksek değildi, ancak yatırım girişi ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkilemiştir.

Mosley'in çalışmasında (1980), 83 düşük ve orta gelirli ülke (30 düşük gelirli ülke, 53 orta- gelir ülkeleri). OLS ve İki Adımlı En Küçük Kareler tahmin yöntemini ve dış yardım ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi kullanarak ilişki olumsuz ve anlamsız hale gelmiştir.

Moreira'nın (2003) çalışmasında, 48 gelişmekte olan ülkeyi 1970-1998 dönemi için incelemiştir. Panel verileri analizi ile yapılan çalışmada, gelişmekte olan gelişmekte olan ülkelerde dış yardımın yararlı olduğu sonucuna varılmıştır.

Dowling ve Hiemenz (1983) çalışmasında 1968-1979 döneminde 52 Asya ülkesi çalışılmıştır. OLS kullanan çalışmada, dış yardım ile ekonomik büyüme arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunduğu sonucuna varılmıştır.

Beuran (2005) çalışmasında 1990-2000 döneminde 25 Orta ve Doğu Avrupa ülkesini gözden geçirmiştir. Panel veri analizi kullanılarak yapılan çalışmada, ülkelerin ekonomik büyümesine katkıda bulunan dış yardımın pozitif olduğu sonucuna varılmıştır.

Bhandari vd (2007), 1993-2002 döneminde Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Letonya, Litvanya ve Polonya olmak üzere 6 ülkeyi incelemiştir. Panel veri analizi kullanılarak yapılan çalışmada, dış yardımların ekonomik büyüme üzerinde belirgin bir etkisi olmadığı tespit edilmiştir. Dış yardım ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmalar, daha çok borç fazlası teorisi üzerinde durmaktadır. Bu çalışmalarda genellikle aşırı borçlu fakir ülkeler (HIPC) ele alınmaktadır. Yapılan analizlerde dış borçla ekonomik büyüme arasında anlamlı bir negatif ilişkinin varlığı borç fazlası sorununa temas etmektedir (Çöğürcü ve Çoban, 2011)

Literatür taraması sırasında mali yardımın ekonomik büyüme üzerindeki etkisini açıklamak için bireysel ülkelerle ilgili çalışmalar da yapılmıştır. İrlanda özellikle bu sayı için dikkat çekmiştir. 1973'te İrlanda AB üyesi olduğunda, o sırada AB ülkeleri arasında en düşük gelir seviyesine sahipti ancak 1990'lara gelindiğinde mucize denilen bir büyüme yakaladı ve şimdi AB'nin en gelirli ülkelerindendir. Bu ülkenin kısa sürede büyümesi birçok araştırmacı tarafından dikkat çekmiştir ve bu ülkenin aldığı mali yardım üzerinde çalışılmaktadır.

2006 yılında Özenen'in çalışmaları, yapısal fonların İrlanda gelişimine olan etkilerini incelemiştir ve Türkiye için edindiği noktaları belirtmiştir. Bu süreç 1989-93, 1994-99 olmak üzere iki dönem almıştır. İnceleme, yapısal fonların büyüme hızında istikrarlı bir artışa neden olmadığı sonucuna varmıştır.

Dış yardım, düşük gelirli ülkelere yarar sağlamak düşüncesiyle yapılsa da, donör ve alıcı seviyesinde ağır eleştirilere maruz kalmaktadır. Birçok ekonometri

çalışması yardımın gelişmekte olan ülkelerin büyümesini sağlamakta etkisiz olduğunu belirtmiştir. Bundan dolayı artan bozulmalar, olumsuz politik etkiler ve alıcı ülkenin dengesiz minnettarlığını da yardımın etkisizliğini göstermektedir. Birçok ekonometri çalışması, donör ülkeleri etkilemek ve gelişmiş ülkelerin önemli liderlerini stratejik olarak desteklemek için yardımların bir araç olduğunu tartışmaktadır. Yardım borçları aracılığıyla oluşturulan borçlar, yatırım amaçlı kullanılacak fonların borçları ödemek için yönlendirildiğinden dolayı artan fakirliği desteklemektedir. Bunun yanı sıra aynı zamanda yardım programlarından elde edilen paralarının toplumun iyileştirilmesi için akıllıca kullanılmadığı algılanmaktadır. Alıcı tarafından başka bir eleştiri, bağışın bağımlılığı artırması ve yerel üretime darbe vurmasıdır (Bovard, 2011). Bazı gruplar kalkınma yardımının ticari ve politik çıkarlarla baskınlık kurduğunu ve kalkınmadan ziyade politik etkiye önem verilmesini göz önüne aldığını belirtmektedir. Dahası dış yardıma karşı çıkanlar, batı ülkelerinin kendi gereklilik ve çözümlerini diğer ülkelere yansıtmaya çalıştığına inanmaktadır.

1.2. TEORİK ÇERÇEVEDE KALKINMA VE YARDIMLAR

Dış yardım teorilerine değinmeden önce bu politikaların üzerine inşa edildiği, yardımların çıkış noktaları olan kavramların tanımlanması faydalıdır. “Ekonomik eşitlik” kavramı açısından değerlendirildiğinde toplumsal sınıf problemleri, eğitim sistemindeki ve sağlık sistemindeki yetersizlikler yardımın alıcısı olan ülkelerde sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Diğer bir kavram ise İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde yer alan insanların özgür olarak, onur ve haklar bakımından eşit olarak dünyaya geldiğini açıklayan 1. madde ile gündeme giren “onur” kavramıdır. Üçüncü bir dayanak ise “daha fazla katılım” ile bağımlılığı azaltmaktır. “Uygunluk” kavramı da geleneksel olanın modern olanla uyumlulaştırılması ile ifade edilen önemli bir kavramdır.

AB'den yapılan mali yardımlar Birliğin ortak politikasını gerçekleştirmek amacıyla kullanılmaktadır. Mali yardımlar esas olarak iki kaynaktan sağlanır: AB Ortak Bütçesi ve Diğer Kaynaklar. Elbetteki bu kaynaklardan en büyük payını GOÜ’ler almaktadır. Bunun amacı AB ülkelerini her alanda, (ekonomik, mali,

sosyal, vs.) bir birine daha uyumlu hale getirmektir. Bu çerçevede karşılıksız yardımların %95'i ve kredilerin %90'ı üye ülkelere verilmektedir. Karşılıksız yardımlardan geriye kalan % 5 ve kredilerden arta kalan % 10 üçüncü ülkelere verilir (Güngör, 2000) ; (Phillips, 2013).

Birleşmiş Milletlerin ve kalkınma yardımlarının odağında yer alan tüm donör ve alıcı ülkelerin gündeminde olan "sürdürülebilirlik" kavramı da ekonomik, sosyal ve aynı zamanda çevresel faktörleri de dikkate alan bir kalkınma yaklaşımı olarak teorilere önemli bir temel oluşturmaktadır. "Kapasite geliştirme" kavramı kalkınma projelerinin alıcılarının gelecekteki gelişimlerini dış yardım olmadan tek başına devam ettirme kapasitesinin artırılması olarak ifade edilebilir. "Haklara dayalı yaklaşım" kavramı değinilmesi gerek kavramlar arasında yer almaktadır. Haklara dayalı kalkınma yaklaşımının amacı hak sahiplerini veya tam haklara sahip olmayan grubu yetkilendirmek, hükümetlerin veya kurumların kapasitesini güçlendirerek bu haklardan doğan yükümlülükleri yerine getirmelerine olanak tanıyacak düzenlemeleri gerçekleştirmektir.

Kalkınma yardımları ile bu kavramlar üzerine programlar üretildikçe ve gelişimler yaşandıkça kavramların daha indirgenmiş konuları olan okur-yazarlık oranları, yaşam süresi, doğum sonrası yaşam oranı, HIV oranları, kişi başına düşen gelir katsayısı, insani gelişme endeksi, kişi başına düşen doktor sayısı gibi parametrelerde alıcı ülkelerin iyileştirilmelerine odaklanılmaktadır. Ekonomik gelişmişlik düzeyi arttıkça bu konulardaki hedef göstergelere ulaşılmakta ülkeler yardım alan ülke konumundan donör ülke konumuna yükselmektedir.

Modernizasyon Teorisi:

1940'ların sonundan günümüze kadar, dünyada, genel olarak, ekonomik kalkınma alanında, özellikle yoksulluk ve kalkınma yardımlarının ele alındığı sosyo-politik olaylar uyarınca, farklılıklar ortaya çıkmış ve neticesinde kalkınma ile ilgili çeşitli modeller ortaya çıkmıştır ve birçok model geçerliliğini yitirmiştir. Bununla birlikte, yıllarca süren tartışmalara rağmen, yoksullukla savaşmanın bir yolu olarak dış yardım mevcut olmaya devam etmiştir. Kalkındırma ve geliştirme fikrinin

kökeni, genellikle, ABD Başkanı Harry Truman tarafından 10 Ocak 1949'da açıklanan kalkınma yardımı programına dayanmaktadır. Bu bakış açısından, Wolfgang Sachs ve diğer meslektaşları post-development teorisinde, kalkınmanın 1940'ların sonunda emperyalizm biçiminde ortaya çıktığı iddia edilmektedir.

1950'lerin sonundan bu yana yeni bağımsızlığını kazanan pek çok GOÜ, Soğuk Savaş döneminin iki kutuplu dünyasında Doğu-Batı çatışmasından çeşitli şekillerde yararlanarak stratejik önem kazanmıştır. Soğuk Savaşa taraf olan ülkeler, bu ülkelerin bağımsız devlet olduklarını kabul ederek, her ülkeyi kendi etki alanına sokmak için uluslararası yardıma başvurmuşlardır. Başka bir deyişle, dış yardımların ortaya çıkmasında yoksulluk tuzakları gibi ekonomik nedenlerin yanı sıra siyasi faktörler de önemli rol oynamaktadır.

Kalkınma kavramının algılanışı temelinde, 1950'lerden bu yana devam eden tartışmalar, kalkınma literatürüne iki farklı yaklaşımın oluşmasına yol açmıştır: Klasik kalkınma ekonomistleri ve gelişmekte olan ülkelerdeki araştırmacılarca geliştirilen modernleşme teorisi. Bu iki farklı yaklaşım, her iki yaklaşımın kendi belirleyici noktalarına sahip olması nedeniyle zamanla ortaya çıkmış; ancak yoksulluğun belirlenmesi, yoksul ülkelerin sorunlarının ele alınış biçimi ve çözümlerden ortaya çıkan entelektüel benzerlikler nedeniyle ortaya çıkmıştır. Modernleşme teorisyenleri, ekonomik kalkınmayı, her ülkeden geçmesi beklenen bir dizi ekonomik büyümenin aşamaları olarak görürlerdi. Bu nedenle, 1950'lerde birçok teorisyen sanayileşme sürecini ateşleyerek geri kalmış bölgelerdeki ekonomik büyümeyi başlatmaya ve sürdürmeye odaklanmıştır.

GOÜ'lerin düşük tasarruf oranları ve yatırım oranları bulunduğu düşünülürse, ulusal tasarruflar ve yatırım arasındaki bu "geçici" boşluk uluslararası tasarruf akışıyla karşılanabilir. Bu nedenle, gelişme hızlı ekonomik büyümeyle eş anlamlı hale gelmiştir. (Todaro ve Smith, 2006: 103). Nitekim, bu hakim düşünce, Paul Rosenstein-Rodan'ın II. Dünya Savaşı sürecinde Doğu Avrupa ülkelerinde yaptığı çalışmalar sonucunda yarattığı büyük itme modelleri ile kuramsallaşmıştır. (Rosenstein-Rodan, 1943). Aynı dönemde Ragnar Nurkse, bir ülkenin geri kalmışlığının, düşük gelirli, düşük tasarruflu, düşük yatırımlı ve düşük gelirli kısır

döngüden kaynaklandığını belirtmiştir. Ona göre yoksul ülkeler fakirdir çünkü yoksulluk içinde kalmaktadırlar. (Nurkse, 1966: 61). Benzer şekilde, Harrod-Domar büyüme modeli, büyümek için ekonomilerin milli gelirinin belirli bir oranını kurtarma ve yatırım yapma gereğini vurgulamaktadır. Buna göre, gelişmedeki en büyük engel veya kısıt, yoksul ülkelerdeki düşük sermaye birikimi seviyesidir. (Todaro ve Smith, 2006: 106-107). Günümüzde çok uluslu yardım kuruluşları, halen gerekli olan dış yardım miktarının hesaplanmasında bu modelin modifiye formlarını kullanmaktadır. Modernizasyon ya da modernleşme, modern-öncesi ya da geleneksel toplumdan modern topluma bir geçiş modeli anlamına gelmektedir.

Modernizasyon teorisine bir örnek Walt Whitman Rostow'un belirlediği büyümenin ekonomik aşamalardır. Bu model, ülkelerin, tamamen gelişmiş bir ulus olmadan önce önceden belirlenmiş beş aşamadan geçtiğini önermektedir. Rostow, eğitim, öğretim ve ekonomik yatırım biçiminde yapılacak yardımın, bir toplumu bu kültürel engelleri aşan ekonomik büyümeye soktuğunu savunmuştur. Bu konuda Rostow ülkelerin gelişmiş ekonomiler düzeyine erişebilmeleri için gereken aşamaları bir büyüme modeli ile temellendirmiştir (Kartal, 2015).

i. Geleneksel Toplum Aşaması: Tarıma dayalı ekonomik faaliyetlerin sürdürüldüğü ve geleneksel üretim modellerinin benimsenmesi nedeniyle hem üretimde verimliliğin hem de kişi başına düşen gelirin düşük olduğu, tasarruf ve yatırımların yetersiz olduğu yapı hakimdir.

ii. Kalkışa Hazırlık Aşaması: Birinci aşamadan kalkışa hazırlık aşamasına erişme yolunda dışsal etkiler önemlidir. Batılı yardım paketlerinin batı değerlerini, uygulamalarını ve uzmanlığını topluma kazandırdıkları aşamadır. Geleneksel üretim yönteminin terkedilmesi, altyapı yatırımlarının artırılması, sosyal yapıda değişimlerin başlaması gereklidir. Bu sayede gelir artacak ve yatırım ile tasarruflar da bu artıştan etkilenecektir.

iii. Kalkış Aşaması: Kalkınmanın hızlandığı aşamadır. Sanayileşme bu aşamada görülmektedir. Üretken yatırımlar ile imalat sektörü desteklenmelidir.

iv. Olgunlaşma Aşaması: Uluslararası pazarlara açılmanın mümkün olduğu aşamadır. Bu aşamada ülkede artık nüfus artış hızının da üstünde bir gelir artış hızı bulunmaktadır. İleri teknoloji sınıfında yer alan ürünlerin üretimi söz konusudur.

v. Yoğun Kitlesel Tüketim Aşaması: Hizmetler sektörünün ön planda olduğu bir refah toplumu yapısına ulaşılmıştır.

Bağımlılık Teorisi:

Bağımlılık teorisi 1960'lı yıllarda Latin Amerika'da ortaya çıkmıştır. Batılı ülkelerin tarihsel aşamalarını aşmadığı ve bilimsel-teknolojik gelişmelerden yoksun oldukları için doğu ülkelerinin geri kalmışlığını açıklamak isteyen modernleşme teorisine tepki olarak doğmuştur. Samir Amin, Immanuel Wallerstein, Fernando Cardoso ve Andre Gunder Frank gibi birçok akademisyen bu teoride önemli isimler haline geldi. Bağımlılık Teorisi aslında bir ekonomik teoridir. Son zamanlarda, farklı alanlarda ve disiplinlerde yaygınlaşmıştır. Bu disiplinlerden biri uluslararası ilişkiler olmuştur.

Bağımlılık teorisi, Batı ülkelerinin Üçüncü Dünya ülkeleriyle olan ilişkilerini 1960'lardan bu yana eleştiren yaygın bir anlayış teorisidir. Teori temel olarak ekonomik emperyalizmi ele almaktadır ve görüş olarak GOÜ'lere yapılan yardımın ana amacı yoksul ülkelere yardım eden ülkenin ekonomik sıkıntısının giderilmesidir (Arı, 2002).

Bağımlılık teorisyenlerine göre, Üçüncü Dünya ülkelerinin geride kalma nedenleri gelişmiş ülkelerdir. Bu ülkelerin gelişimi, iç dinamiklere değil, tarihsel süreçlere bakarak anlaşılabilir. Batılı olmayan toplumlar sömürge ya da yarı-sömürge olarak batılı devletlerin müdahalesi altında iç savaşlar, darbeler vs. ile mücadele etmek zorunda kalmıştır. Bu ülkelerdeki siyasi istikrarsızlıklar, müdahalelerden kaynaklanan tek bir ekonomik ve kültürel yapının bulunamamasından kaynaklanmaktadır. Gelişmiş ülkelerin zenginliğinin başlıca nedeni, gelişmemiş ülkelerin sömürülmesidir. GOÜ'ler arasında eşitsiz gelişme ve kutuplaşmalar vardır. Kapitalist ilişkiler olduğu için kaçınılmaz kutuplaşmalar olacaktır. Bun göre, üçüncü

dünya toplumları gelişmiş ülkelerin statüsüne kapitalist ülkeleri takip ettikleri sürece erişemeyeceklerdir.

Immanuel Wallerstein, Dünya Sistemi Teorisinde gelişmiş ve gelişmemiş ülkeler arasındaki ilişkiler konusuna bir açıklama getirmiştir. Wallerstein'ın "Dünya Sistemi Teorisi" ne göre, dünyada merkez, çevresel ve yarı çevre ülkeler var. Bu teoriye göre, merkezi ve çevresel ülkeler arasında belirli bir iş bölümü vardır. Bu işbölümünde çevreninin rolü, merkezi ülkelere hammadde ve ucuz işgücü sağlamaktır. Gelişmiş teknoloji ile merkez gelişmiş ürünler üretir. Çevrenin ürünlerini ucuz fiyatlarla satması gerekse de, merkezin yüksek fiyatlarla satın alması gerekir (Aktoprak, 2004: 39).

Bu teorinin ana varsayımı, gelişmemiş ülkeler ile gelişmiş ülkeler arasında ülkeler arasındaki ilişkilerde bir bağımlılık ilişkisi olduğu inancıdır. Bağımlılık ilişkisinin, gelişmemiş ülkelerin gelişmesini engelleyeceği vurgulanmalıdır. GOÜ'lerin bağımlılık ilişkisi süresince çevredeki ülkeleri geliştirmesi, geliştirmesi ve zenginleşmesi mümkün değildir. Bağımlılık teorisinin gelişimi yapısalcılıktan türeyen bir ilerleme olarak ortaya çıkmaktadır. Bu teoriyi destekleyenler kaynak akışının modernizasyon teorisini sunduğu doğrultuda yaşanmadığını belirtmektedir. GOÜ'lerin kalkınmış ülkelerin teknoloji ve sosyal yapı değişiklikleri gibi aktarımlarıyla kalkınmalarının sağlanabileceği düşüncesine karşı olarak ortaya çıkmış bir teoridir. Geri kalmış ülkelerin ekonomik, sosyal ve siyasal hayatta yaşadıkları problemlerin gelişmiş ülkelerin etkilerinden kaynaklandığını ortaya koymaktadırlar. Bağımlılık teorisi savunucuları her toplumun benzer kalkınma aşamalarından geçmediğini kabul etmektedir. Aynı zamanda GOÜ'lerin dünya pazarına olan bağlılığını azaltmadıkları sürece ekonomik açıdan savunmasız kaldıklarını savunmaktadırlar. Teori, GOÜ'lerin gelişmiş ülkelere doğal kaynaklar ve ucuz emek sağladığını belirtmektedir. Zengin uluslar, bu üstün yaşam kalitesini korumaya ve gelişmekte olan dünyanın gelişmişlere bağımlı kalmasını arzu etmektedir.

Bağımlılık teorisi, ünlü bir bağımlılık teorisyeni olan Immanuel Wallerstein'ın çalışmalarına da yansıyan Neo-Marksizim ve Dünya Sistemleri Teorisi

ile aynı noktalardan argümanlar üretmektedir. Bir bağımlılık teorisyeni olan Wallerstein "Üçüncü Dünya" kavramını reddederek, yalnızca bir dünya olduğunu ve kaynakların eşit ve adil dağıtılamadığını ifade etmiştir. Ona göre dünya sisteminin genişlemesinin sonuçlarından biri, doğal kaynak, emek ve insan ilişkileri gibi şeylerin metalaştırılmasıdır. Fernando Cardoso bağımlılığın ana hatlarını tanımlamıştır. Buna göre çevre ve yarı çevre ülkelerin üzerinde gelişmiş kapitalist merkez ülkelerin finansal ve teknolojik nüfuzu vardır. Bu çevre toplumlarda dengesiz bir ekonomik yapıya neden olmakta ve çevredeki kendi kendini sürdürebilen büyüme üzerinde sınırlamalara yol açmaktadır. Güçlü devletler zayıf devletlere uygulamaları dikte edebilmekte ve sömürebilmektedir (Gaylord, 1996).

Temel İhtiyaçlar Modeli:

Uluslararası Çalışma Örgütü diğer teorilerin zengin ve yoksul ülkeler arasındaki eşitsizlikte önemli bir azalmaya yol açmadığını düşünerek 1976 yılında bu modeli gündeme getirmiştir. Bu model ile uzun vadeli fiziksel refah için gerekli olan kabul edilmiş minimum bir kaynak seviyesini oluşturmaya çalışmıştır. Temel ihtiyaçları karşılamak için gereken gelir miktarı yoksulluk sınırı olarak ifade edilmiştir. Kalkınma yardımına başvurulduğunda, bir toplumun geçim için neye ihtiyacı olduğunu ve fakir nüfus gruplarının yoksulluk sınırının üzerine çıkacağını belirlemeye çalışmaktadır (Sarıipek, D. B, 2017).

Temel ihtiyaçları savunanlar, mutlak yoksulluğun ortadan kaldırılmasının, insanları toplumda aktif hale getirmesinin, böylece emeği daha kolay temin edebilecekleri ve tüketiciler ve koruyucular olarak hareket ettirebilecekleri iyi bir yol olduğunu savunmaktadır (Han ve Kaya, 2008: 230)

Neoklasik Teori:

Neoklasik kalkınma teorisi klasik iktisat üzerine kuruludur. Serbest piyasa lehinedir ve bu piyasalara yönelik devlet müdahalesine tamamen karşıdır. Neoklasik kalkınma teorisi, İngiltere'de Margaret Thatcher ve ABD'de Ronald Reagan'ın seçilmeleriyle 1970'lerin sonlarına doğru etkili olmuştur. 1980'lerin başından itibaren, neoklasik kalkınma teorisi gerçekten ortaya çıkmaya başlamıştır. Artık

Dünya Bankası, IMF vb. programlarında ve ABD ve İngiltere gibi ülkelerin dış politikasında belirleyici bir faktör haline gelmiştir. Odaklanılan konular: mali tasarruf, özelleştirme, ticaretin liberalizasyonu, para devalüasyonu ve pazarlama kurullarının kaldırılması, Hükümetin daraltılması ve deregülasyon olarak karşımıza çıkmaktadır (Vatansever Deviren ve Yıldız, 2014).

Neoklasik Teori, temel ekonomi aktörü olarak firma veya hane ile ilgilenir. Firmalar ya da hanehalklarının kendi çıkarlarını en üst düzeye çıkarmak, bu davranış için tüm bilgiyi elde etmek ve akılcı davranış için herhangi bir kısıtlama getirmek için mantıklı olduğu varsayılmaktadır (Rozen, 1985). Ekonomik faaliyetin belirleyicisi, girdi, fiyat ve çıktı kombinasyonudur. Başka bir deyişle, Neoklasik Teoriye göre bir ekonomi en aza indirilirse ve girdi maliyetleri en aza indirilirse, firma kârı ve tüketici faydası maksimize edilirse, denge ve Pareto faaliyeti üretim ve tüketim tarafına ulaşır.

Neoklasik ekonomi, daha sonra, üretim ve tüketim alanındaki ekonomik faaliyeti analiz eder. Bu anlamda verimsizliğin daha fazla analizi, üretim ve kaynak tahsisinde etkisiz hale getirir. Kaynak tahsisi ve üretimin verimliliği sağlanırsa, ekonominin arz-talep tavanının etkinliğe ulaşacağı kabul edilmektedir. Tahsisat faaliyeti en yüksek değeri elde etmek için kaynakların kullanımını ifade ederken, üretim verimliliği, minimum maliyetle üretimdir. Üretimde kullanılan girdiler için ödenen fiyat (maliyet), bu girdilerin ürettiği çıktı fiyatına (gelir) eşitse, ekonomi dengelidir. Teorik olarak firmaya göre girdi (kaynak) dağılımı, fiyat sinyallerine, üretimde kullanılan teknolojik tercihlere ve hanehalkları tarafından satın alınan üretim miktarına göre yapılır. Modelin üretimde etkin kullanılması düşünülmektedir. İşgücü bir ücret karşılığında istihdam edilmektedir ve üretim sürecinde etkili bir şekilde çalışır. İşgücünün şirket içindeki çabaları ve bu çabanın etkinliği dikkate alınmaz. Aynı kabul sermaye için de geçerlidir. Bir makine veya ekipman satın aldıktan sonra, üretim sürecinde etkin bir şekilde kullanılması düşünülmektedir. Teori, firmaların maliyetleri en aza indirgediğini ve girdileri olabildiğince verimli kullandığını varsaymaktadır. Böylece, kaynak tahsisi ve üretimi verimliliği gerçekleştirilir. Basitçe ekonomik faaliyet, giriş ve çıkış arasındaki etkileşim azaltılır (Karagöz ve Albeni, 2003: 33-36).

Kalkınma Kuramlarının Eleştirisi:

Kalkınma kuramları ister klasik veya neoklasik, isterse Marksist iktisat kökenli olsun kalkınmayı ve yoksulluktan kurtulmayı salt fiziksel, maddi bir olgu olarak ele almıştır. Burada geleneksel iktisadın toplumsal olguları konu dışında bırakmasının olduğu kadar, GOÜ'lerin gelişme taleplerinin salt maddi iyileştirmelere yönelik olmasının da payı vardır. Buna göre kuramların yoksulluğu önlemede temel çıkış noktası, bir ekonomik sistemde ekonomik kaynakların yetersizliği, piyasaların aksaklığı veya her ikisinin aynı anda bulunmasıdır. Kuramlarda sosyal değerler ile siyasal ve toplumsal düzen fonksiyonlara dahil edilmemekte, kalkınmaya yönelik statik yaklaşımlar geliştirilmektedir. Genellikle büyümeyi engelleyen bir kısıt vardır. Tasarruf oranlarının düşüklüğü, iç piyasaların darlığı, döviz kaynaklarının yetersizliği, girişimci eksikliği gibi başlıklarla ifade edilen bu kısıtlar ortadan kaldırıldığında, kalkınmanın önündeki engeller de kalkacaktır. Böylece ülke sürdürülebilir büyüme yoluna girerek gelişebilir (Solmaz, 2008).

Bu yaklaşımda ulusal ekonomik kalkınma fikri bir arada bir bütün olarak sorgulanmaktadır. Bu görüşü savunan düşünürlere göre kalkınma düşüncesi Batı tarafından oluşturulmuştur ve etnosentriktir. Kalkınma, bir ülkenin kendi kültürünün, insanların kendilerinin algılanışının ve yaşam tarzlarının kaybolması olarak görülmektedir. Ayrıca, yoksulluk gibi konuların farklı kültürler arasında çok farklılıklar gösterebileceği eleştirisi getirilmektedir, bu nedenle kalkınma düşüncesine daha kültürel bir bakış açısı getirilmelidir. Toplumsal dayanışma, karşılıklılık ve geleneksel bilginin daha geniş katılımını sağlamak için yapısal değişimini savunmaktadır. Yoksulluğu ortadan kaldırmak için büyüme yoluyla elde edilecek kaynaklar gereklidir (Stiglitz, 2002:103). Ancak kalkınma kuramlarının sınırlarını ekonomik olgularla ve bu olgulara denk düşen kavramlarla sınırlandırmaları yanlıştır. Bu yaklaşım, kalkınma olgusunun içinde barındırdığı sorunlar dikkate alındığında yetersiz kalmaktadır. Çünkü her bir kuramın konjonktürel olarak GOÜ'lerin neden geri kaldıklarını açıklayıcı özellikleri bulunmaktadır. GOÜ'lerin gelir düşüklüğüne bağlı olarak sermaye yetersizliklerinin oluşu, teknoloji üretememeleri, kalifiye eleman eksikliği, piyasalarda darlığın olması gibi sorunlar, kuramlar tarafından doğru tespit edilen sorunlardır. Ancak bütün bu

tespitlerin doğruluğu, yoksulluk sorununu çözümlemeye yetmemiştir. Bu durum her şeyden önce sorunların eksik tanımlanmasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla eksik tanımlanan sorun için önerilen çözümlerde eksik olmaktadır (Solmaz, 2008).

Sürdürülebilir Kalkınma:

Latin "sustinere" sözcüğünden "sürdürülebilirlik" sözcüğü esas olarak korumak, sağlamak, desteklemek, varolmak ve devam etmek için kullanılan sözlüklerde birçok anlamda kullanılmıştır. Ancak, 1980'den bu yana sürdürülebilirlik, daha fazla insanın yeryüzünde varlığını sürdüreceği ve 20 Mart 1987'de Birleşmiş Milletler Brundland Raporu'nda "ortak geleceğimiz" olarak bilinen sürdürülebilir kalkınma olarak değerlendirilmiştir. Brunland Raporunda sürdürülebilir kalkınma; "Gelecek nesiller için onları karşılamaya yönelik fırsatları ortadan kaldırmadan bugünkü nesillerin ihtiyaçlarını karşılamak" (Birleşmiş Milletler, 1987). Aynı raporda, gelişmekte olan ülkelerin çevre ekonomisi sistemi içinde kurulacak olan uluslararası ekonomik politikayla birleşmesi gerekliliğinden de bahsediliyor. Bu, eğer sürdürülebilirlik kabul edilirse az gelişmiş ekonomiler kalkınma girişimleri ile sürdürülebilirlik ilkeleri arasında uyum sağlamak zorunda kalacaklardır. Sürdürülebilir kalkınma kavramı iki temel düşünceyi içermektedir. Bunlar; temel ihtiyaçlar ve çevrenin yenilenme kapasitesini göz önüne alarak mevcut ve gelecek nesillerin ihtiyaçlarının uzlaştırılmasıdır (Conca ve Geoffrey, 2004: 235).

Günümüzde sürdürülebilir kalkınma kavramı, kalkınma ve çevre ilişkilerinin değerlendirilmesi için temel ölçüt haline gelmiştir. Gelecekteki tüketim umutlarında bir azalmaya neden olursa mevcut ekonomik kalkınma sürdürülebilir olarak değerlendirilmez. Arazi, su, orman, alan çevre vb. stoklarında telafi edilemeyen olumsuz değişiklikler olmamalıdır, böylece sürdürülebilir kalkınmaya değinilebilir (Aruoba, 1997: 182-185). Diğer bir deyişle sürdürülebilir kalkınma, doğal kaynakların korunması açısından önemlidir.

Gelecekteki refahı azaltmak, bu refaha götürecek üretim seviyesiyle ilgilidir ve üretim seviyesi toplam sermaye stokunun büyüklüğüne bağlı olduğundan, gelecek nesillerdeki refahı azaltmamak için toplam sermaye stokunda azalma ihtimali

düşüktür. Toplam sermaye, insanlar tarafından üretilen insan yapımı stoklarla çevre tarafından üretilen doğal kaynak stoklarından oluşur; dolayısıyla çevre gelecek nesillerin sermaye stokunun bir parçasıdır. Bu durumda, gelecek nesillere bırakılacak toplam sermaye stokundaki azalma, hem ekonomik sistem tarafından üretilen sermaye stokunun hem de doğal kaynaklar stokunun artması ya da birinde yaşanan düşüşün telafi edilmesi yoluyla mümkündür. Doğal kaynak stokunun kendi kendini yenileme imkânı günümüzde insanın müdahalesi ile terk edildiğinden, doğal kaynak stokunda bir azalma kaçınılmazdır. Burada sürdürülebilir kalkınmanın temel felsefesi, doğal kaynak stokundaki bu gerilemeyi durdurmaktır. Diğer bir deyişle, doğanın kendini yenilemesine yardımcı olmaktır.

Sürdürülebilir kalkınma, gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama kabiliyetinden ödün vermeksizin, mevcut ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde kalkınmanın gerçekleşmesinin hedeflendiği ekonomik kalkınma modelidir. Sürdürülebilir kalkınma, çevresel sürdürülebilirlik, ekonomik ve sosyopolitik sürdürülebilirlik olarak ikiye ayrılabilir.

İnsani Kalkınma Teorisi:

Bu teorinin ana dayanakları arasında ekoloji, sürdürülebilir kalkınma, feminizm ve refah ekonomisi bulunmaktadır. Bu yaklaşım normatif siyasetten uzak bir duruşla bir ekonomideki insan sermayesinin genel değerini optimize etmek için sosyal sermayenin ve öğretim sermayesinin nasıl değerlendirileceğine odaklanmaktadır. Teorinin çoğu insanın yeteneklerine odaklanır. Ekolojik modernizasyon sosyal bilimlerde iyimser bir düşünce okuludur ve ekonominin çevreciliğe doğru ilerlemelerden faydalandığını iddia eder. Kalkınma ekonomisindeki tüm önemli yaklaşımlar, insanın doğasını ve insanlar arasındaki farklılıkları keşfetmeye yönlendirilmelidir. Bu bağlamda, her yaklaşım insan merkezli gelişim fikrine önem vermelidir.

Kalkınma için yeni bir kavram ya da paradigmayı tanımlayan üç iş kolu vardır. Kalkınmanın, insan gelişiminin kapsamlı bir genişlemesi ya da sosyal adalet

ve özgürlük talebiyle ilişkili insan yaşam kalitesinin refah düzeyi ya da iyileştirilmesi olması gerektiğini savunmaktadırlar.

İnsani kalkınma kavramı, kalkınma literatüründe daha önce tartışılmamış bir konudur. Bununla birlikte, büyüme merkezli kalkınma kavramı daha belirgin hale gelmiştir. İnsani kalkınma sürecinde, ekonomik, sosyal ve siyasi alanda tüm insani yardım seçeneklerini artırma amaçlanarak kalkınmaya yeni bir bakış açısı kazandırılmıştır.

Dudley Seers, 1960'lı yılların sonunda ekonomik kalkınma ve ekonomik büyümenin ilişkisini vurgulamıştır. Kalkınma, beslenme, sağlık, konaklama, istihdam, fiziksel çevre, sosyo-kültürel çevre (yaşam kalitesi), karar verme mekanizmalarına katılım, insanlık onuru, aidiyet duygusu vb. değişkenleri içermelidir (Bhanoji Rao, 1991: 1451).

Ekonomik kalkınma, insanların kapasitesini geliştirme sürecidir. Ekonomik kalkınmanın nihai amacı insan gelişimidir. Bu yaklaşımdaki gelişme performansını incelemek için, insanların varlık ve etkinlik kapasiteleri ile ilgilenmeleri gerekir. İnsani gelişme kavramı 1990'da UNDP tarafından tanımlanmıştır. Bu raporda, GSMH'daki büyümenin temel insan hedeflerini kapsadığı savunulmuştur. Bununla birlikte, ülkelerin büyümekte ve insan gelişimine nasıl dönüşebilecekleri konusunda farklılıklar gösterdikleri vurgulanmaktadır (Thirlwall, 1994: 52).

1.3. KALKINMA YARDIMI

Kalkınma yardımları katkı sağlamak amacıyla gelişmekte olan ülkelere yapılmaktadır. Kalkınma yardımları çoğunlukla endüstrileşmiş Batı ülkeleri tarafından da sağlanmaktadır (Kosack ve Tobin, 2006: 205). Kalkınma yardımı, daha eşitlikçi bir dünya yaratılması, uluslararası dayanışmanın güçlendirilmesi, yardımı alan ülkenin ekonomik ve sosyal refah düzeyinin yükseltilmesi ve yardım yapan ülkelerin stratejik çıkarlarının gözetilmesi gibi çeşitli nedenlere dayanmaktadır (Doğan, 2006: 124).

Kalkınma yardımı aynı zamanda uluslararası yardım, teknik yardım, deniz aşırı yardım, dış yardım veya resmi kalkınma yardımı olarak adlandırılmaktadır. Bu yardım hükümetler ve diğer aracılar tarafından sosyal, ekonomik, çevresel ve politik gelişmeyi desteklemek ve yardım etmek için üçüncü ülkelere ve gelişmekte olan ülkelere verilen finansal yardımdır.

Kalkınma yardımlarının neredeyse %85'i resmi kalkınma yardımı (RKY) gibi farklı hükümet kaynaklarından gelmektedir. Kalan kalkınma yardımları temel olarak STK'lar, hayırsever kuruluşlar ve diğer vakıflar gibi faklı kaynaklarından gelmektedir. Bununla birlikte para havalesi yardımı göçmenler için uygulanan bir yöntemdir. Aynı zamanda gelişmekte olan ülkelere ekonomik yardım amaçlı uluslararası para transferi yapılmaktadır. Bazı hükümetlerin, diğer ülkelere dış yardımın bir parçası olan askeri yardım sağladığı da görülmektedir.

Resmi Kalkınma Yardımının tanımı şu şekilde yapılabilir; RKY, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) kurumunun 1969 yılından beri çalışan organizasyonları kapsayacak şekilde Kalkınma Yardım Komitesini desteklemek adına hükümet katkılı olarak verdiği yardımlardır. KYK dünyanın en büyük yardım sağlayan üye ülkelerinden oluşmaktadır.

Resmi Kalkınma Yardımı (RKY) 1960'larda gerçekleşen tutarlarından günümüzde en az 3 katına ulaşmıştır. Bu artışın olmasına rağmen donörlerin yardım harcamaları istenilen ekonomik büyüme düzeyinde değildir. Toplam büyüme, RKY ve kişi başı gayrisafi milli gelir arasındaki fark önemli miktarda artmıştır. Dünya topluluğu Birleşmiş Milletlerin yardımıyla dış yardım sağlamak için belirteci gayrisafi milli gelirin %0,7'si olarak belirlenmiştir. Ülkelerin ancak bir kısmı bu belirteç düzeyini yakalayabilmiştir.

Bununla birlikte Binyıl Kalkınma Hedefleri ile gelişmekte olan ülkelerin kalkınma hacimlerine ve insani yardım ihtiyaçlarına yönelik hedefler belirlenmiştir. %0,7'de karar verilen hedef, AB'deki sayısız tekrardan sonra belirlenmiştir. 1980 ve 1990'larda küresel duraklama dönemi başlamış ve insanı yardım ajandadan çıkarılmıştır. Hemen sonra yardım reformları pazar odaklı olmuş ve bazı

belirleyiciler hem donör hem de dış yardımı alan ülkeler için belirlenmiştir. Yine de birçok fakir ülke borçlarını ödeyemedikleri için daha fazla borca girmiştir. Bu konuyu ele almak için IMF ve Dünya Bankası 1998 yılında adımlar atmıştır ve eski borçların istenmemesine karar vermiştir. Çünkü fakir ülkeler borç yükü altında gerileme göstermiştir. (Debt Relief for Poverty Reduction, 2001).

RKY uluslararası kaynak akışıdır ve gelişmiş ülkelerde görülebilir. RKY akışı uluslararası akışın %9'unu kapsamaktadır. Ek olarak RKY ve hükümetler, uluslararası borç verme mekanizmalarıyla kriterlere uymayan şekillerde de resmi finansman sağlamaktadır. Kurum ve STK'lar gibi özel kurumların oranlarındaki artış ve anapara aracılığıyla katkıda bulunan bazı kurumlar, donör hükümetlere de yardım etmiştir.

Bununla birlikte farklı ülkelerde fakirlikle mücadele eden hükümetler için hazır olan büyüme kaynaklarına eğilim, bütün ülkeler tarafından deneyimlenememiştir. Bu kavramla işleyen gelişmekte olan ülkelerin bazıları, GOÜ'lerde mevcut fakirlik sorunun çözülememesinden etkilenmişlerdir (Harms ve Lutz, 2006).

Kalkınma yardımının seyri şu şekildedir: 1940'larda liberter ve insancıl görüşlerin etkisiyle kalkınma yardımları gündeme gelmiş ve 1950-70 döneminde kalkınma yardımı uluslararası yapıda ana konu olmuştur. Temel ihtiyaçlar kavramı 1970'lerde egemen olmuştur ve 1980'lerde yapısal rejimler gerçekleşmiştir. Sonuç olarak, 1990'lı yıllarla birlikte yoksullukla mücadele üzerinde güçlü bir vurgu yapılmıştır. Kalkınma yardımının temeli, Marshall Planı ve bazı diğer yardımların Birleşmiş Milletler sistemi tarafından hayata geçirildiğinde refah devletinin ortaya çıktığı zamana bırakılmıştır (Bilici, 1997: 22-24).

XX. yüzyılın başında artan özel yardım, 1910 yılında 300'den fazla STK kurulması ve gelişmiş ülkeler dışında STK'ların aktif çalışmasıyla kendini göstermiştir. Başlangıçta kısa vadeli insani yardıma odaklanan STK'lar savaş sırasında uzun vadeli sağlık, eğitim ve tarım gibi kalkınma projelerine odaklanmıştır. Toplumsal etkileri açısından son derece tartışılabilir olmakla birlikte, bunlar 'dünya

vatandaşlığı ve evrensel insan kardeşliği' bağlamında kurulmuş olup işçi hareketleri tarafından desteklenmiştir (Bilici, 1997: 24).

Kamu yardım planları oluşturulduğunda STK'ların paha biçilemez bilgi sağladığı son derece açık bir vaka gibi görünmektedir. Geniş anlamda, söylemleri ve bu alandaki faaliyetleri, yeni uluslararası işbirliği vizyonunun tanımlanmasına katkıda bulunmuştur (Bilici, 1997: 25).

1930-1940 yıllarında refah devletlerinin kurulmasıyla birlikte dış yardım sisteminin kurulması da önemli bir faktördür. Temel olarak, refah devleti, serbest piyasanın zararlı etkilerini azaltmak için devlet müdahalesini yasalaştırdı ve demokrasinin temel ilkelerinin eşitliliğini güçlendirdi. Pek çok çevrede uluslararası alanda kalkınma yardımı benzer görevler üstlenmiştir ve refah devleti prensiplerinin gelişmekte olan ülkelere yansıması olarak görülmektedir (Bilici, 1997: 28).

Savaş sonrası çok taraflı sistemde, temel güçlerin ekonomik talepleri ile çakışmıştır ve ABD hegemonyasını artırmak amaçlanmıştır. Ekonomik ve toplumsal alanlarda işbirliğinin geliştirilmesinin gelişmiş ülkeler toplumlarının görevi olduğu fikri, 1945'te Birleşmiş Milletler'in kuruluşuyla hız kazanmıştır. Birleşmiş Milletler ayrıcalıklı bir uluslararası kalkınma kanunu kaynağı olarak tanınmıştır. Buna ek olarak, Dünya Bankası şimdi piyasa kolonizasyonu için bir araç ve Keynesçiliği küresel ölçekte yaymak için bir araç gibi görünmektedir; ancak kapitalist sistemde faaliyet gösteren ve egemen ekonomik ve mali çıkarlara karşılık gelen bir düzenleyici kurum olarak hizmet ettiği görülmektedir. Birleşmiş Milletler'in desteğiyle aynı haklara sahiptir (Bilici, 1997: 32).

Kalkınma yardım sisteminin kurulmasında inkar edilemeyecek bir diğer olgu, 1947'de Amerika Birleşik Devletleri tarafından başlatılan Marshall yardım planıdır. 1948-1952 arasında, ABD GSYİH'sinin %2'sini oluşturan 13 milyar ABD doları tutarında transfer bu planla gerçekleştirilmiştir. Dış yardımın, Amerika'nın GSMH içindeki payının %1'ine bile ulaşmadığını düşündüğü dönemin ABD cömertliğinin sonucu olduğu düşünülmekteydi. Marshall Planı geçmişte, beklenenden çok daha

fazlasını sağlayan bir plan olarak usule dayalı yardım sisteminin kurulmasında merkezi bir yere sahiptir (Bilici, 2003: 20).

Bununla birlikte farklı akışlar, kalkınma amacının yerine geçmiş ve her biri farklı kanallar aracılığıyla fakirlik öğesi üzerine olası etkiyle farklı fonksiyonlar gerçekleştirmiştir.

1.3.1. Kalkınma Yardımının Sonuçları

Günümüz kalkınma yardımlarının başlangıcı II. Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş sonrasına dayanmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri tarafından 1948 yılında geniş kapsamlı yardım programı olarak başlatılan Avrupa Toparlanma Programı veya Marshall Planı, Batı Avrupalıların SSCB etkisini içeren devletlerde bağlantıların kuvvetlendirilmesi yönündeki endişelerini içermektedir (Yasin, 2005: 23).

1953 yılında Kore Savaşının sonlarında Eisenhower Yönetiminin yaklaşımı, hükümet organizasyonu olan Dışişleri Bakanlığında maddi ve özel yardımlarla Yabancı Operasyon Yönetimi oluşturmak olmuştur. 1955 yılında Dışişleri Bakanlığı ve Yabancı Operasyon Yönetimi kontrolüne verilmiştir (Özdemir, 2008: 115).

Sömürgecilik geçmişi olan birçok Avrupa ülkesi, Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) kurulduktan sonra da sömürgeleri ile ilişkilerini sürdürmeyi istemiş ve sömürgeleri ile tercihli ticaret anlaşmaları çerçevesinde ilişkilerini sürdürme yolunu seçmişlerdir. 1960'lı yıllardan itibaren sömürge ülkelerinin çoğunun bağımsızlıklarını ilan etmeye başlamasından sonra AET bu ülkelerle yeni anlaşmalar imzalamak durumunda kalmıştır. 1973 yılında ise İngiltere'nin AET'ye üye olması ile birlikte İngiliz Milletler Topluluğu ile de tercihli ticaret anlaşmaları imzalanmıştır (Özdemir, 2008: 116-117).

1955 yılına kadar, gelişmiş ülkeler tarafından sağlanan yardımların %90'ı ABD, İngiltere ve Fransa tarafından karşılanmıştır. Birleşik Devletler bu yardımları ülkeleri kontrol altında tutmak için kullanırken, Britanya ve Fransa için sömürge yönetiminin yerini almıştır. Amerika'nın yardımları Sovyetler Birliği sınırındaki

ülkelerde yoğunlaşmıştır. Bu ülkeler arasında Tayvan ve Güney Kore özellikle öne çıkmaktadır (Özdemir, 2008: 116-117).

1960'da kurulan Uluslararası Kalkınma Birliği (IDA), 1961'de Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD), OECD'nin Kalkınma Yardım Komitesi (KYK) ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) gibi kuruluşlar kalkınma yardım sisteminin karar alma yetkilerinin gelişmiş ülkelerde kalmasına yol açmıştır (Özdemir, 2008: 120).

1950'li yıllarda, gelişmiş ülkeler, Birleşmiş Milletler varlığında kalkınma için bir finans kurumu kurulması ve Birleşmiş Milletlerin egemen eşitlik ilkeleri temelinde bir çağrı yapmıştır. İzleyen yıllardaki uzun tartışmaların bir sonucu olarak, IDA ile uzlaşma kararı verilmiştir. IDA, Dünya Bankası'nı yeniden yapılanma sürecinden oldukça gelişimsel bir organizasyona dönüştürmüştür. Burada, büyük bütçe destekçilerinin kontrolünde olmaya devam etmektedir. KYK daha sonra asimetrik yardım sistemini güçlendirmiştir. KYK, üçüncü dünya temsilcilerinin tartışmaya ve katılıma katılmasına izin vermemiştir. Fakat gerçekte bu stratejinin çöküşü, 1970'lerde yardım sisteminin ciddi biçimde sorgulanmasına yol açmıştır (Özdemir, 2008: 122).

1970'lerin yeni uluslararası ekonomik düzenin kurulması konusundaki derin tartışmaları şekillendirmiştir. En önemli olay kuşkusuz Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 1974 yılında yayınladığı uluslararası ticaret ve finans sisteminde reform talebinde bulunulmasıdır. Düzen tartışmaları sonuçsuz kaldığı halde, 1970'ler Kuzey ve Güney arasında beklenmeyen diyaloglara neden olmuştur (Özdemir, 2008: 122).

1970'lerin başından bu yana Dünya Bankası kaynakları kırsal yaşamın geliştirilmesine ve tarımın sürdürülebilirliğine aktarılmıştır. Bu değişikliği açıklamak kolaydır, çünkü üçüncü dünya nüfusunun çoğunluğu kırsal alanlarda yaşamaktadır ve tarım önceki yardım programları tarafından ihmal edilmiştir. Aynı zamanda, Dünya Bankası'nın desteklediği temel ihtiyaçları karşılama fikri, yalnızca tarıma endekslenmemiştir. Pek çok banka projesi, toplumsal ihtiyaçları bütüncül olarak gıda, sağlık ve eğitim gibi geniş alanlara yayılmıştır. Tüm bu hedeflere rağmen,

temel ihtiyaçlar stratejisi genel olarak başarısız olarak kabul edilmiştir (Özsoy, 2007).

1980'ler, savaş sonrası dönemin en keskin düşüşü ve gelişmiş dünyada tutucu politikaların yükselişi ile başlamıştır. Bu politikaların bir sonucu olarak, üçüncü Dünya üzerindeki borç yükü, 1980-1990 yılları arasında 639 milyar dolardan 1341 milyar dolara yükselmiştir. Bu kriz ortamında IMF ve Dünya Bankası tarafından takip edilen yapısal uyum programları, kalkınmanın tek geçerli modeli dış yardım almak için ön koşullardan biri olmuştur (Özsoy, 2007).

Marshall Planına ek olarak Orta Doğu ve Asya'nın stratejik kısımlarının yeniden yapılandırılması ele alınmıştır. Mantık kurma yöntemi, Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Harry Truman'ın 1949 yılında NATO'nun raporladığı üzere ABD kalkındırma yardımının haklı çıkarılması için karşı emir olarak yansıtıldığı "Dört Nokta Programı"nda yoğunlaştırılmıştır (Özsoy, 2007).

Bütün uluslar olağanüstü olduğu için yardım parçaları bireysel olarak ulusların dikkatlice incelenmesi ile belirlenebilir. Geçerli sorunlarının ışığında, bu uygulama özeti, ülkeler arası gerçek yatırımlar ulusal seviyede devam ederken, gerçek hayatta yardımın ön izlemelerini göstermektedir. Uganda, Mozambik, Çin, Vietnam, Hindistan ve Polonya, daha önceki yirmi yıllık kalkınmada hala değişimlerini hızlandırmaktadır (Özsoy, 2007).

Bu durumların her birinde, ulus ve hükümetler değişim için ilk hareket edenlerdir ve her bir ulus kendi kalkınma stratejisi ve metodolojisini yansıtmaktadır. İşletme sektöründe istikrarın tanımı ve makro-ekonomik büyüme olarak bütün büyümeler hem finansal hem de firma bazında, özel segmentler kapsamında gerçekleşmiştir (Yasin, 2005: 23).

Bu durumlarda sayısız kaynaktan gelen kalkınma yardımı değişmiş olarak kaldırılmıştır. Örneğin Çin için yardım akışları, özel sermayenin iç akışı ile gölgelenmiştir. Kalkınma yardımı özel-sektör büyümesi ve küresel işbirliğini sağlamıştır. 1960 ve 1970'lerde büyüme ve ödeme konularına olan uygunluğu ve ilerlemeye muhtaç bireylerin temel ihtiyaçları üzerine gidilme fikri ortaya çıkmıştır.

Düşük gelirin azaltılması, evrensel para organizasyonlarında ve hükümetlerde öne çıkan ihtiyaca dönmüştür. Kalkınmanın amaçları bütün enstrümanlarında fakirliği sonlandırmak için ortaya çıkmıştır. Bunlar; düşük gelir, eğitimsizlik, zayıflık, istikrarsız maaş ve zayıflıktır (Selaya ve Sunesen, 2008: 8).

Kalkınmanın kontrolü genişlettiği görüşü, muhtaç bireylerin kendi hayatları üzerinde eğitim, iyi durum ve öne çıkan ilgi ve maaş alımları ile alakalı olarak popülerleşmektedir. Bu görüş sadece muhtaç bireylerin onaylarından gelmez, aynı zamanda kalkınmayı göz önüne alan önceden hesaplamalardan da gelir. Fakirliğin çoğu ölçümünün bağlı olduğu maaş artımının, fakirliğin gelir şeklinde olmayan ölçümleri karşısında unutulacağı belirtilmelidir.

Bu farklı ölçümlerin geliştirilmesi için hemen uygulanan eylemler, hem maaşa bağlı hem de maaşa bağlı olmayan fakirliğin azaltılmasını artırabilir hale getirmiştir. Özet olarak kalkınma amaçları değişen durumlar ve fakirliğin daha kapsamlı olarak anlaşılmasından evrimleşmiştir. Bu evrim kalkınma yardımını önemli bir hale getirmiştir.

1980'lerden bu yana yapısal dönüşüm ve değişim iki tamamlayıcı ilke kazanmıştır. Bunlar; devletin rolünün azaltılması ve pazar ekonomisinin rolünün güçlendirilmesidir. Pratik açıdan reform politikaları, kamu harcamalarının azaltılması, ticaretin serbest bırakılması, bürokrasinin azaltılması ve serbest girişimin teşvik edilmesini içermektedir.

Uluslararası finansal kuruluşlar, iki temel argumana dayanılarak yapısal reformları benimsemişlerdir: gelişmekte olan ülkelerin mali yapı zorlukları zayıf ekonomik yönetişimin bir sonucudur ve makroekonomik temel haklar olmaksızın herhangi bir iç gelişme mümkün değildir. Bu nedenle, gündemdeki soru, ekonomik kalkınmaya verilecek yardımın nasıl katkıda bulunacağı üzerine yoğunlaşmaktadır.

Öte yandan, 1980-1990 arasında Afrika, Latin Amerika ve Batı Asya'daki ülkelerin çoğunda GSMH'nın düşmesi, uluslararası finansal kurumlara karşı politikaların geliştirilmesine yol açmıştır. Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu (UNICEF) tarafından yapılan bir araştırma, gelişmekte olan ülkelerde uygulanan mali disiplin

politikalarının sağlık ve eğitim gibi sosyal politikalar için ne derecede mühim olduğunu ortaya koymuştur. Bu noktadan sonra, uluslararası finans kuruluşlarının ve donör topluluklarının dönüşümü, yoksulluk üzerindeki etkilerine karşı daha hassastır. Son on yılda STK'lar, çevresel hassasiyetler, kadın ve insan hakları konularında yapısal dönüşümün yanı sıra öncü rol oynamış ve bağış politikalarını etkilemişlerdir.

1990'lı yıllarla birlikte, yardım sistemi tarihte yeni bir döneme girmiştir. Kuşkusuz, bu dönemde de 1980'lerin temel eğilimleri devam etmiştir. Neoliberal ideolojinin hegemonyasına rağmen, gerçekleştirilen biçimler değişime uğramamıştır. 1990'lı yıllar, önceki on yılların önceliklerinin yakınlaşmasına tanık olmuştur. 1970'lerin insan odaklı hedefleri ve 1980'lerin makroekonomik vurgusu birlikte değerlendirilmiştir. Bu nedenle, piyasa temelli politikalara olan ihtiyaç vurgulanırken, yeni yardım gündemi sosyal politikaya uyarlanmaya çalışılmıştır. Son on yılda, uluslararası yardım, gelişmekte olan ülkelerin pazar ilkeleri uygulamasına daha büyük bir eğilim göstermiştir.

Daha fazla sosyal içerik, 'Yirminci Yüzyıla Doğru: Kalkınma İşbirliğinin Katkısı' başlıklı raporda 1996 yılında yayınlanmıştır. 1990'lı yıllarda Birleşmiş Milletler bildirgesine dayanan bu belge, ele alınacak üç öncelikli alan belirlemiştir: yoksulluğun azaltılması, toplumsal kalkınma ve çevre konularında çalışmaların yürütülmesi. Bu hedeflerin en önemlisi, gelişmekte olan ülkelerdeki yoksul insanların oranının herkes için temel eğitimi garanti altına alması ve çocuk ölüm oranının üçte ikisine azaltmasıdır. Bu rapor, birçok açıdan, yardım tarihinin ilklerini temsil etmektedir (Kaya vd, 2013).

Mevcut kaynaklarla ilgili soruların yanı sıra, temel olarak, yardım sisteminin etkililiğini vurgulayan 1990'ların başından itibaren üç temel sorun tespit edilmiştir. Birincisi, söylemlere rağmen, gelişmiş ülkeler yoksulluğun azaltılması için çok az gayret sarf etmişlerdir. 1998 yılında, temel eğitimin tüm dış yardımlara oranı %1.4, sağlık için ise %1.7 idi. Ayrıca, GOÜ'lerden 48 ülkeye yapılan yardımlar gerileme eğilimindeydi. İkincisi, kalkınma yardımı, kalkınma vizyonuyla ilişkili değildi; gelişme vizyonu, gelişmekte olan ülkelerin ticaret, finans, tarım çevre ve göç politikalarının dünyayı etkilediği gerçeği göz önüne alınmıştır (Kaya vd, 2013).

Özetleyecek olursak, kalkınma yardımının, ilgili ülkeler açısından motivasyon nedenleri iki ana grupta toplanmaktadır. Bunlar: politik ve ekonomiktir. Gelişmekte olan ülkelere yapılan yardımların büyük bir çoğunluğu yalnızca uzun vadeli sosyal ve ekonomik gelişme sağlamayı değil, aynı zamanda daha politik istikrarı sağlamak ya da bağış yapan ülkenin çıkarına olabilecek hükümetlerle çalışmak üzere yönlendirilmiştir. Ekonomik motivasyonlarda, dış finansman yardımları (borçlar ve bağışlar) yetersiz döviz rezervleri ve iç kaynakları artırmada önemli rol oynamaktadır. Mali yardım, kaliteli insan kaynaklarını teknik yardım kanallarına aktararak sağlanırken, ekonomik büyümeyi etkili bir şekilde sağlamak için de maddi yardım sağlanır. Kalkınma yardımında en önemli faktör, donörlerin yardımdan bekledikleri ekonomik faydalardır (Doğan, 2007).

1.3.2. Kalkınma Yardımının Rolü

Kaynak aktarımı, kalkınma yardımının ana parçası olmuştur ve sayısal analizler kalkınma yardımının tüm etkilerini değerlendirmeye odaklanmıştır. Finans; ülkeye sunulan kapasite geliştirmesi, önerler ve analiz gibi formları içeren kalkınma yardımını desteklemek adına kullanılan araçlardan biridir. Ülkelerin birçoğu, maddi destek ve değer kazanmak için gelişmiş olan ve iyi bir performans sergileyen hükümetler ve kurumlar tarafından desteklenmektedir.

Bununla birlikte, kalkınma yardımı kavramıyla belirli konulara dikkat çekmek için farklı araçlar da kullanılmaktadır. Kalkınma yardımının temel veya en açık kuralı gıda, ekonomik çözüm, terörizm önlenmesi gibi temel ihtiyaçlardan mahrum olan ülkelere yardım etmektir (Bilici, 2003: 32). Kalkınma yardımıyla ilişkili olarak farklı araçlar kullanan farklı ülkeler, ülkenin ihtiyaçlarını ve kapasitelerini organize bir şekilde belirtmektedir. Dış yardıma katkı sağlamak isteyen girişimler, çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalır ve bu çeşitli sorunlarla başa çıkma, kalkınma yardımının rolü ile alakalıdır. Kalkınma yardımlarında en etkili olanı, şüphesiz bütün özel sermaye ve kamu kaynaklarına müdahale edilmesi ve tekrar yapılandırılmasıdır. Bu da kurum oluşturma kavramını etkileyerek artan etkiyi kullanma gibi fikirlere dayanan proje olarak uygulanmaktadır (Bilici, 2003: 35)

Yardımın daha derin ve geniş etkileri olan doğrudan ekonomi üzerindeki etkilerini ölçmek oldukça zordur. Dahası, kalkınma stratejileri ve farklı eylemlerin başarısı, güçlü ülke olmaya dayanmaktadır. Bu durum, tamamlaması oldukça zor bir şekilde kredi forumu ve projeyi etkileyen çeşitli donörlerle partnerliği gerektirir. Ülkeler arası bilgilerin baskınlık kuran faktör olmasının ana nedeni bu durumdur. Her bir ülke kendine has ve farklı olduğu için, yardımın rolü her bir ülkeye ayrı olarak odaklanarak daha iyi anlaşılabilir.

Örneğin Afrika ülkelerine yardım ve destek sağlayan kalkınma yardımı onların açlık ve fakirliği yenmelerini sağlayabilir. Bu, Afrika ülkelerinin karşılaştığı temel sorunlardan biridir. Bu durum, bu ülkelerin yabancı dünyadan aldığı kalkınma yardımının bu faktör etrafında döndüğünü göstermektedir. Diğer yandan Asya ülkeleri için kalkınma yardımlarında ekonomik iyileştirmeler diğer her şeyden daha önemlidir. Durumun ortaya koyduğu Asya ülkelerinin fakirliği yenme konusunda endişelenmeleri gerekmediği anlamı değildir. Ülkenin standartları karar verme ve ekonomik kriz çözmeye odaklanarak standartları artırmak yönündedir. Bu bağlamda kalkınma yardımının rolü, finansal yardım almak isteyen iki kıta arasında her durumda farklılık göstermektedir. Kalkınma yardımının rolü ülkenin başarısı için oldukça önemlidir. Kalkınma yardımının doğru yöntemini sağlamaya odaklanan ülkeler başarılı olmuştur ve kararlarını daha uygun olarak vermektedir. Kalkınma yardımının zaman içerisindeki rolü gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri desteklemeye daha fazla odaklanmıştır.

1.3.3. Kalkınma Yardımının Amacı

Kalkınma yardımı Avrupa ve Japonya'da savaş sonrası toparlanma ve yeniden yapılanma ile etkisini artırmıştır. Bu çerçevede kalkınma yardımının temel amacı yıkılmış ekonomilere destek sağlamaktır. Örneğin kalkınma yardımının ana rolü, farklı şekillerde yardıma ihtiyacı olan ülkelere bu yardımı sağlamaktır. Bu nedenle kalkınma yardımının rolünün çeşitli olarak, gelişmekte olan ülkelerin haklarını korumak adına yapıldığı açıkça kabul görmüştür. Maddi destek, maddi olmayan destek ve hatta gıda yardımları ve doğal afetin etkilerini azaltmak için de yardım sağlanabilir.

Kalkınma yardımı ile gelişmekte olan ülkelere, gelişmelerini sağlamak ve ekonomik istikrarsızlık gibi konuların üstesinden gelmeleri için farklı şekillerde destek sunulmuştur. Gelişmiş ülkeler tarafından kalkınma yardımı ile desteklenen gelişmekte olan ülkelerin başarılarına katkı sağlanmıştır. Bu nedenle kalkınmanın gelişmekte olan ülkelerin başarısında önemli bir rol oynadığı söylenebilir (Chauvet ve Guillaumont, 2003: 10).

Kalkınma yardımı çeşitli amaçlar için ve farklı kapsamlarda verilebilir. Yardım vermenin bazı amaçları şunlardır:

Düşük gelirli veya GOÜ'lerde kaynak etkililiğini artırmak için verilen temel amaçlı dış yardım. Donör ülkeler, fakirliği azaltmak ve GOÜ'ler ekonomik kalkınması için kalkınma yardımını sağlamaktadır.

Süper güçler ve müttefiklerinin amacı gelişmemiş bölgelerin kalkınmasını sağlamak ve diplomatik olarak politik müttefikleri destekleyerek stratejik avantaj sağlamaktır (Shah, 2014).

Dış yardım kendi güvenliklerini geliştirme amacıyla da verilmektedir. Askeri yardım yabancı topraklarda askeri üs kurmak için sağlanır.

Bazen dış yardım vermenin altında yatan neden, demokrasiyi ve diplomatik amaçları sağlamaktır; bunlar yabancı ülkelerle diplomatik anlaşmaları artırmak, politik tanınırlık kazanmak ve uluslararası seviyede destek sağlamaktır.

Bazı zamanlarda dış yardım, hastalıkla mücadele, kaçakçılık ve yasal olmayan uyuşturucu trafiği ve diğer suçlarla mücadele gibi ülkeler arası durumlarla ilgilenmek için verilir. Diğer amaçlar sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak ve çevreyi korumak olabilir.

Ülkeler kaynak ihracı için dış yardım sağlayabilirler. Örneğin alıcı ulus donör ülkelerden yardım programı aracılığıyla mal ithal edebilir/satın alabilir, buna karşılık donör ülkenin kültür ve bağlarını yaymasına izin verebilir.

1.4. RESMİ KALKINMA YARDIMLARI (RKY)

Dış yardımın en temel formu resmi kalkınma yardımlarıdır (RKY), bu yardımlar ekonomik olarak gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere çoğunlukla refah artırma amaçları ile verilir. RKY akışları donör hükümet kanallarından alıcılara doğrudan veya bazı durumlarda hükümete bağlı olmayan kanallar aracılığıyla iki yönlü ve Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası aracılığıyla çok yönlü olabilir. RKY, ayrıcalıklı finansman, hibeler ve teknik yardım gibi desteklerle düşük faizli kredileri içerebilir. OECD Kalkınma Yardımlar Komitesi dış yardım akışını ölçmekle sorumludur. OECD, RKY donörü ülkelerin çatı kuruluşunu oluşturmakta ve yardım hacmini yönetmektedir. RKY'nin yüksek yüzdesi KYK üyelerinden elde edilmektedir (DAC Glossary, 2016). RKY hacimleri donör ülkenin ekonomi payının ölçümü, göreceli ölçüm veya transfer edilen toplam tutarın mutlak ölçümü olarak yapılır. OECD istatistiklerine göre en yüksek RKY, AB ve üye ülkeleri tarafından verilmiştir ve bunu Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve diğerleri izlemektedir.

Şekil - 1: En Fazla Dış Yardım Yapan Ülkeler (Milyar Dolar, 2016)

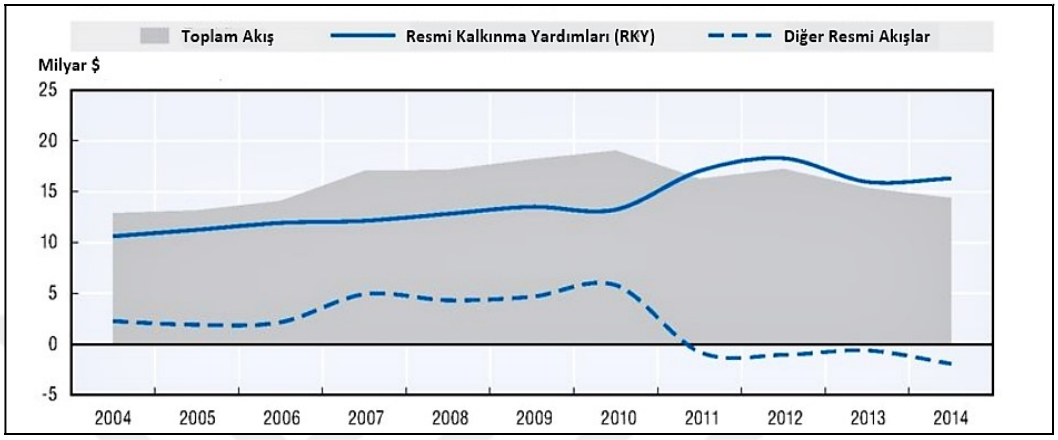

Kaynak: OECD, 2016.

RKY hacmi ve alıcı listeleri periyodik olarak KYK tarafından güncellenmektedir. RKY alıcıları genellikle, GOÜ'ler ve gayrisafi milli geliri düşük

veya orta seviyede olanlardır. KYK, RKY alıcılarının listesini değerlendirdiğinde üst üste üç yıl yüksek gelir eşiğini geçenler değerlendirilerek liste revize edilmektedir.

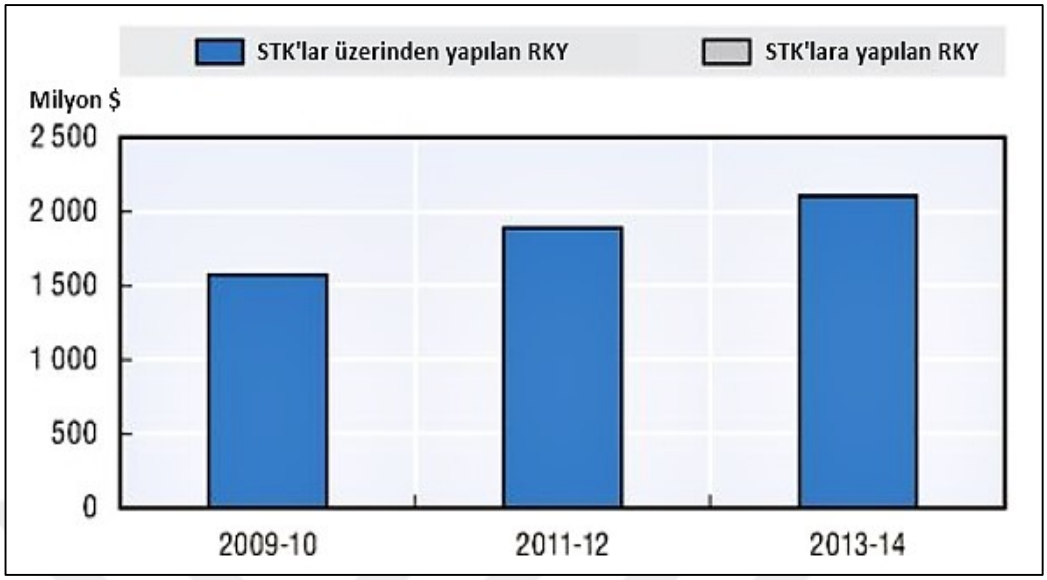
Grafik - 2: AB'nin Resmi Kalkınma Yardımlarının Toplam Hacmi (2004-2014)

Kaynak: OECD, 2015.

Küresel kamu mallarının finansmanının büyük oranda resmi kalkınma yardımlarından sağlanması birçok nedenden dolayı dezavantajlı görünmektedir (Akbaş, 2009: 22). Bu malların kalkınma yardımlarının finansmanının daha düşük maliyetli olacağını önermekle birlikte, hesap verebilirlik eksikliği, verici ülkelerdeki siyasi dalgalanmalara duyarlılık, pozitif müşterek malların negatif ortak mallar tarafından telafi edilip edilmediğini belirleme zorluğu, yanı sıra birçok olumsuz yönleri olduğunu ortaya çıkarmıştır. Öte yandan, ulusal seviyede olan ve kaynak transferinden oluşan bu yardım, küresel düzeyde etkin kaynak tahsisi ve fayda dağıtımı gibi küresel hedeflerden uzaktır. Buna ek olarak, yardım, çeşitli ekonomik önlemler, çeşitli bütçe önlemleri veya süreklilik nedeniyle olmayabilir. Buna ek olarak, temel kalkınma sorunları, resmi kalkınma yardımlarından eşit olarak her ülkenin yararına bir engel teşkil etmektedir. Küresel kamu mallarının finansmanı, farklı ülkelerdeki farklı stratejiler ve farklı desteklerle küresel bir uzlaşma ve işbirliği gerektirir. Bu noktada, resmi kalkınma yardımının, belirli uluslararası koordinasyon yapılarına ve belli alanlarda sürekli konsantrasyona ihtiyaç duymadığı için bu tür oluşumların yapılmasını ertelemekte etkili olduğu görülmektedir.

Grafik – 3: AB'nin STK Yardımları (2009-2014)

Kaynak: OECD, 2015.

Resmi kalkınma yardımı ile küresel kamu mallarının finansmanı arasındaki yardımın ayrılması gerekmektedir, böylece ülke yerine ülke için yardım sağlanmalıdır. Olası küresel zararlardan (savaşlar, salgın hastalıklar gibi) kaçınmak ve birçok egemen ülkenin borçlarını azaltmak için sosyal harcamalar için kaynak yaratmak için daha fazla kaynak tahsis etmek de gereklidir.

Öncelikle küresel kamu mallarının finansmanına odaklanmanın, küresel kamu malını üreten ve tüketen ülkelerin kalkınma çabalarına katkıda bulunmaksızın üzerinde durmanın hiçbir anlamı olmadığından, güçlü ulusal ve yerel kurumların, kamu mallarının üretimine katkıda bulunması gerektiğine inanmak için hiçbir neden yoktur. Gelişmekte olan ülkeler arasındaki süreçleri ve küresel kamu mallarının satın alımını ve içsel kapasitesini geliştirme gayretlerini desteklemektedir (Taşpınar, 2006: 33-37).

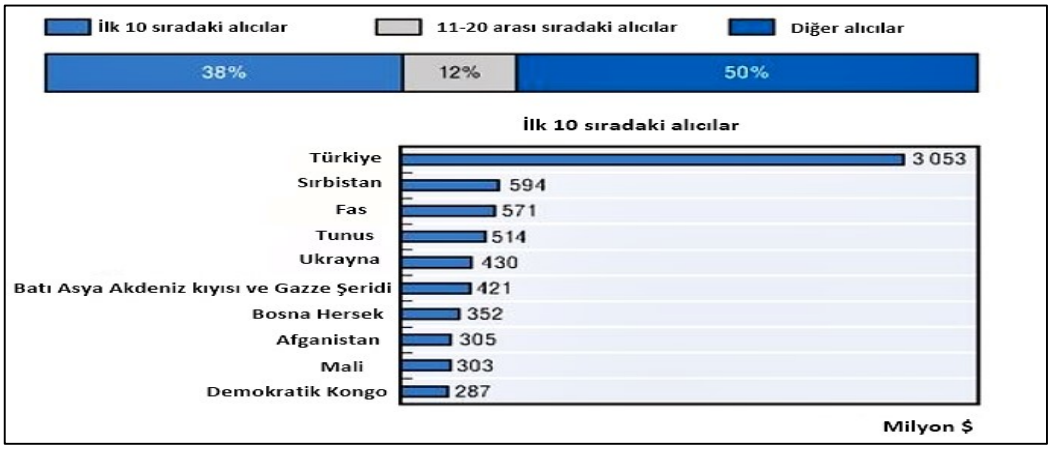
Resmi kalkınma yardımını yönlendirerek küresel kamu malları finansmanının mevcut yönetimi, küresel kamu mallarının sağlanmasında etkili bir yol olmadığı veya yeni hükümet ve kurumsal düzenlemelerin kurulması gerektiğinden küresel kamu mallarının ve yaptırımların finansmanına hizmet ettikleri için bu hizmetlere süreklilik ve küreselleşme sağlayacaktır.

1.5. GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELER İÇİN DIŞ YARDIMIN ETKİLERİ

Büyük bir kesinlikle kabul edilmesi gereken, günümüz dünyasının geçen yüzyıla göre teknolojik olarak gelişmiş bir durumda olmasıdır. Fakat hala doğal afetler gibi çeşitli ülkelerin uğraştığı farklı konular bulunmaktadır. Üçüncü dünya ülkeleri GOÜ oldukları için, birinci ve ikinci dünya ülkeleri bu ülkelere gıda ve finansal yardım gibi yardımlar sağlamaktadır.

Bu konu incelendiğinde gelişmiş ülkelerde yaşayan insanların, GOÜ'lere yardım için uygun gıda kaynağı, teknoloji, eğitim ve finansal yardımın varlığı konularında bilinçli oldukları ortaya çıkmaktadır. Üzücü olarak bu sorunlar uygun olarak ele alınmamış ve doğru olarak tahmin edilmemiştir. Birinci dünya ülkeleri GOÜ'lere fon sağladığından dolayı, üçüncü dünya ülkeleri ekonomik kayıplar ve uygulanabilir pazar kayıplarına uğramaktadır ve bu durumdan egemenlikleri de etkilenmektedir. Aynı nedenden dolayı GOÜ'ler, birinci dünya ülkeleri tarafından belirlenen yasa ve kısıtlamaların altındadırlar. Gelişmiş gelen finansal yardımın gelişmekte olan ülkelere etkisinin iyi mi kötü mü olduğunu tartışılmaktadır.

Grafik - 4: AB'nin Kalkınma Yardımlarının İlk 10 Sıradaki Alıcı Ülkeleri (2013-2014)

Kaynak: OECD, 2015.

Günümüzde büyük ülkeler bile tam olarak kalkınma durumuna ulaşmamışlardır, bu nedenle bu ülkelerin GOÜ'lere yardım sağlayıp sağlamadığı ve eğer sağlıyorsa nedenlerini belirlemek önemlidir.

GOÜ'ler tarafından tasarruf yetersizliği, yatırım eksikliği ve dış ticaret açıkları nedeniyle istenen kalkınma düzeyine ulaşılamamıştır. Hedeflenen kalkınmanın sağlanabilmesi için de donör ülkelerden çok yönlü kaynaklara ihtiyaç duyulmaktadır. Genel olarak bilinen tasarruf yetersizliği, yatırım eksikliği ve dış ticaret açıkları gibi nedenlerle dış yardıma ihtiyaç duymanın yanında yardım alan ülkeler aşağıda belirtilen finansmanlara da ihtiyaç duyabilmektedir. Bunlar: Bütçe açıklarını giderme, ekonomik istikrarı sağlama ve koruma,savunma harcamaları finansmanı, büyük ölçekli yatırımların finansmanı, sanayileşme için gerekli girdilerin ve teknik bilginin finansmanı, dış borçların yeniden finansmanı, olağanüstü durum harcamalarının finansmanlarıdır.

Günümüzde kalkınma işbirliği, öngörülen kalkınmanın sağlanması amacına ulaşmada yeterince etkili değildir. Örneğin bu kapsamda yapılan çalışmalar, kalkınma yardımlarının, alıcı ülkelerin büyümesine yeterli katkıyı yapamadığını ortaya koymaktadır. Gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerin ve sayıları yıllar içinde artan kalkınma bankalarının kalkınma işbirliğindeki temel hedefi GOÜ'lerdeki kalkınma sorunlarını çözmek olmalıdır (Özel İhtisas Komisyonu, 2015: 31-32).

Kalkınma Yardımlarının Gıda Erişebilirliği Üzerindeki Etkisi:

İnsanların yaşamlarını sürdürmesi için gıdaya ihtiyaçları vardır. Gelişmemiş ülkede yaşayan insanların daha az gıdası ve hanehalkında bakmaları gereken daha fazla insan vardır. İnsan ve gerekli gıda miktarı pozitif ilişkide artmaktadır. Bu nedenle ülkelerin birçoğu fakirlik ve açlık çekmektedir.

Her geçen gün nüfus özellikle sağlıklı gıdaya erişimde sıkıntı yaşayan toplumlar ve kıtlık nedeniyle yetersiz beslenme sorunuyla yüzleşen bölgelerde öneml bir tehdit olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsani yardımlar ile BM, AB gibi kurumlar ve ülkelerin yardım örgütleri doğrudan gıda, erzak yardımları gerçekleştirerek bu halkların sorunlarını azaltmayı amaçlamaktadır.

Tablo - 1: AB'nin İnsani Yardımlarının Kaynakları (Milyon Avro, 2016)

Ülke	Kaynak Miktarı
Almanya	2,290m €
ECHO	2,111m €
Birleşik Krallık	942m €
İsveç	382m €
Danimarka	265m €
Hollanda	176m €
Fransa	140m €
Belçika	113m €
İrlanda	99m €
Finlandiya	92m €
İtalya	55m €

Kaynak: EDRIS, 2017.

Kırk yılı aşkın süredir Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı (WFP) doğal afetlerden etkilenen insanlara gıda sağlamaktadır. 2008 yılından itibaren dünya çapında açlığı çözmek adına 2,6 milyon pirinç verilmiştir. Yine de her 7 bireyden biri gıdasız kalmaktadır. Dış yardım ile doğal afetlerden zarar görmüş veya bazı konulardan dolayı gıdaya ulaşamayanlara gıda sağlayarak problem çözülmeye çalışılmaktadır. Dış yardım ile alınan para, doğal kaynakların uygun olarak sağlanması için altyapıya harcanmaktadır (Stromquist vd, 2014: 90).

1.6. ULUSLARARASI İLİŞKİLERİ GELİŞTİRME YÖNÜYLE YARDIMLAR

II. Dünya Savaşı sonunda iyi durumda olan ülkelerde yaşayanlar, GOÜ'ler ekonomik durumlarıyla karşı karşıya kaldılar. Bu iyi durumdaki ülkelerin sağladığı yardımlar ve diğer uluslararası organizasyonlar, GOÜ'lerin sorunlarına çözüm bulmak için insan kaynaklarını gelişime sunmaya başladılar. Zengin ülkelerden yardım kavramı, endüstrileşmenin çaresi için evrensel olarak kabul edilen çözümlerden biri olmuştur (Bilici, 2003: 24-26).

Yardım alan ülkelerin yardımı, çıkarları için iyi bir şekilde kullandıkları inkar edilemez. Yardım şekilleri ülkeler arasında değişmektedir; yardım alanları çoğu iş alanı yaratmaya ve insanları yönetimde etkili hale getirmek için en son teknolojiyle eğitime harcanmaktadır. GOÜ'ler Dünya Bankası gibi kurumlardan finansal yardım almaktadırlar. Bunun karşılığı olarak hükümetin endüstriyelleşme olarak finansal kapasitesi yer almaktadır.

Dış yardım kavramından dolayı ilişkiler olumlu bir hale gelmiştir. İyi durumda olan ülkelerin kendi ekonomik ve stratejik çıkarları için GOÜ'ler sıkı bir ilişkiyi sağlamak istedikleri görülmektedir. Örnek olarak Çin ve Japonya arasındaki Teknoloji ve Finansal Yardım girişiminden dolayı ilişkileri bütün olarak bir değişim geçirmiştir. Anlaşmada Çin'e kömür ve ham petrolü ücretsiz veya düşük ücretli vermesi karşılığında Japonya makine teknolojisi ve parçaları vereceğini taahhüt etmiştir (PRAG, 2012).

Sonuç olarak Japonya ve Çin zamanın konjonktüründe dış politikalarda belirli konularda anlaşmıştır. Bu anlaşmadan önce Japonya Amerika Birleşik Devletlerinin bir müttefiki olarak Çin Hükümetini tanımamaktaydı. Yine de bu iki ülke arasındaki ilişki, diğer ülkeler için örnek teşkil etmektedir. Senkaku Adası sorunu, Nisan 1978 barış anlaşmalarına doğru artmıştır. İki tarafında ödün vermesi ile bu süreçte barışa ulaşılmıştır ve Temmuz ayında barış antlaşması imzalanmıştır. Daha sonraki antlaşma 12 Ağustos'ta imzalanmış ve uygulamaya 23 Ekim 1978 konulmuştur.

Bireylerin yaşam standartlarını dünya çapında yükselten sayısız STK, ücretsiz yardımlarda bulunmaktadır. Buna rağmen bazı konularda dünya çapındaki yardımın

sağlanmaya devam edebilmesi konusunda endişeler vardır. STK'lar çalışmaları için hayırseverlere ihtiyaç duymakla birlikte yardım sunmaya devam etmektedir. Bir STK'nun finansman miktarının, küresel bağlamda ve yönetilebilir olması üzerinde etkisi vardır. Bu bağlamda yardım veren STK'ların büyük çoğunluğunun uluslararası kuruluşlar olması nedeniyle uluslararası işbirliğini geliştirmedeki rolü önemlidir.

1.7. KALKINMA YARDIMININ ETKİLERİNE YÖNELİK FARKLI GÖRÜŞLER

Gelişmiş ülkelerin yardımları gelişmekte olan ülkelere gelir sağlamak açısından gerekli bir ara bulucudur. Gelişmekte olan ülkelerin ekonomik kalkınmasına yardım eder. Gelişmekte olan ülkelere dış yardımın etkileri tartışılabilir bir konudur, fakat bu konu ile ilgili atılımlar çok fazla değildir.

Tanzanya, Gana ve Uganda gibi gelişmemiş ülkelerde de buna benzer durumlar gözlemlenmiştir. Bu durumu dış yardımlarla çözmeye çalışan yardım kuruluşları yıllardır yaptıkları bağış, kredi ve projeler ile yoksul ülkeleri desteklemeye çalışmaktadır ancak görüldüğü üzere pek başarı elde edilememiştir. Çünkü fakirlik, düşük gelir, düşük verim, az tasarruf, az yatırım nedeniyle kısır bir döngü oluşturmaktadır (Karagöz, 2010: 4). Yoksul ülkelerin içerisinden çıkamadığı, dış yardımların olmasına rağmen harekete geçemediği durumları Ragnar Nurkse, "Kapalı Çember Kuramı" ile ifade etmektedir. Ona göre, yoksul ülkeler yoksulluk tuzağına saplandıkları için yoksuldur ve fakirlik döngüsü yaşanmaktadır (Karagül, 2010: 80). Bu açıdan yoksul ülkeleri döngüden kurtarmak ancak donörlerin yardımda bulunulan ülkenin kalkınmasını sağlayacak yönde desteklerde bulunmayı amaçlamaları ile mümkün olacağı düşünülmektedir. Bu da dış yardımlarda bulunulurken kalıcı çözümlere odaklanmakla mümkündür (Saray, 2014: 12).

Dış yardım terimi kompakt değildir. Dış yardım, hibe veya borç gibi kamu sektöründen gelen kaynaklardan oluşmaktadır. Yine de OECD Kalkınma Yardım Komitesine göre dış yardım, indirilmiş borç ve hibelerin, mevcut olan eski borçların dalgalanması ile birlikte erken dönemli net geri ödemelerden oluşmaktadır. Bu tarz bir yardım, Resmi Kalkınma Yardımı (RKY) olarak adlandırılmaktadır. Bunun amacı

ekonomik büyüme sağlamak adına gelişmiş ülkelerden gelişmekte olan ülkelere kaynak aktarımı sağlamaktır (Carothers, 2013: 12).

Ekonomik ilerleme veya büyüme 4 yıllık süre zarfında, gerçek GSYİH'deki istikrarlı büyüme ile ilişkilendirilerek tanımlanmıştır. Ancak belirtilen dört yıl, işletme döngüsü her türlü iniş çıkışlara açıktır ve bu dalgalanma dış yardımın olumlu yönlerini vurgulamayabilir. Ekonomik literatürde ekonomik büyüme, on yıl veya daha uzun zaman içerisinde gerçek GSYİH artması olarak değerlendirilir. Alınan yardım ve yardım alan ülkelerdeki ekonomik büyüme arasındaki ilişki için farklı yaklaşımlar gözlemlenmektedir. Bunlar "iki boşluklu model" veya "finansal çift boşluk modeli" olarak adlandırılmaktadır.

Dış yardımlar, sistematik bir halde kullanılmaya başlanmasından bu yana, yardım alan devletler açısından ise kayda değer gelişmeler yaratmamıştır. Yardım alan devletlerin gelişmemiş ve kalkınmasını bu yardımlara bağlayan devletler olduğu düşünülünce bu yardımların bağımlılık ilişkileri doğurması doğal bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır (Keklik, 2011: 1). Yardım alan ülkenin yardım ve ekonomik gelişmesi arasındaki sistematik bağ üzerinde etkisi olan sorular da meydana çıkarılmıştır. Ekonomik büyümenin dış yardım ile elde edilemeyeceğini belirtmiştir. Çünkü fakirliğin, kısıtlı finansal sermayenin sonucu yoktur ve hükümetler politikalarını alınan yardıma göre belirlememelidir (Karagöz, 2010).

Dünya çapında yardım, hem Resmi Kalkınma Yardımı (RKY) hem de STK tarafından sağlanmaktadır. RKY ve STK'ların kalkınmada olumsuz etkileri olabilir. Diğer yandan RKY'lerin küresel yardımı, ekonomiyi "bağlı rehberlik" aracılığıyla döndürebilir. STK yardımları sürdürülebilir olmayabilir ve ekonominin yararlanıcıları arasında çatışmalara neden olabilir. Bu sebeple alınan yardım ekonominin iyileşmesi amacı taşısa da, yardım alma ülkeleri karasız hale getirip büyümelerinde olumsuz etki yapabildiği için sorunlar meydana gelebilir. Gelişmiş ülkelerden yardım alan ülkelerin olumlu ekonomik büyümesinin, yardım belirsizliklerinden etkilenebileceklerini incelemiştir. Dış yardımın ekonomik büyümeye olan etkisinin, yardım akışı istikrarı ve yardım seviyesinin fonksiyonu olduğunu görülmüştür (Bilge, 2009: 45).

Resmi Kalkınma Yardımı, "yardımı sağlayan (donör ülke) ülkede veya seçili ülkelerde harcanan dış yardım" olarak tanımlanan bağlı yardımlarla, yardım alan ülkelerin ekonomisini bozabilir. Tanımdan dolayı sağlanan para miktarı yardım olarak donör ülkeye dönmektedir. Bilim adamları bağlı yardımları donör ülkelerde işletmelerin dolaylı yardımı olarak adlandırabilirler. Dahası bağlı yardım genellikle kaynaklara, önemli sermaye ağırlıklı ekipmanlara ve projelere bağlıdır. Aynı zamanda çift yönlü yardımda da her bir bağlı yardım çeşidinin yardım alan ülkenin kalkınmasına farklı etkileri vardır (Gutman, 2016: 12).

Bazı yazarlara göre yardım ve büyüme arasındaki ilişkiyi incelemeye çalıştığımızda, yardımdaki dalgalanmalar ele alınması gereken ana konudur. Bu sorunların üstesinden gelmek için yardım üç farklı tipte sınıflandırılmıştır. Bir numaralı yardım acil durum ve insani yardımlar, ikincisi kısa dönemli yardımlar ve üçüncüsü uzun dönemli yardımlardır. Acil durum veya insani nedenlerden ortaya çıkan ilk sınıf yardımın, uzun dönem yardım gibi büyümede etkisi yoktur. Diğer yandan kısa dönem yardımın üretim sektöründe etkisi vardır.

İKİNCİ BÖLÜM
AB KALKINMA YARDIMI POLİTİKALARI VE YARDIM MEKANİZMASI

Avrupa Birliği mali yardımları, topluluğun kurucu antlaşmalarına kadar uzanmaktadır. 18 Nisan 1951 tarihinde imzalanarak 25 Temmuz 1952 tarihinde yürürlüğe giren Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğunu kuran antlaşmada kömür ve çelik ürünlerindeki yatırımlara ilişkin mali yardım konusuna ayrı bir başlık ayrılmıştır. Buna göre Komisyon, Topluluk içi girişimlere hibe yardımlar sağlayarak yatırım programlarının yürütülmesine yardımcı olabilecektir. Ayrıca Konseyin onayı ile Komisyon, üretimin artırılmasına, üretim maliyetlerinin düşürülmesine veya ürünlerin pazarlamasının kolaylaştırılmasına doğrudan ve öncelikli olarak katkıda bulunacak, inşaat veya tesislerin finansmanını kolaylaştıracaktır.

2.1. AB KALKINMA YARDIMI POLİTİKALARI

II. Dünya Savaşı sonrası dönemde AB'nin uluslararası kalkınma yardımı konusunda çok büyük katkıları olmuştur. AB dış yardım politikası 28 üye devletten, Avrupa Yatırım Bankası (AYB) ve Avrupa Komisyonu'ndan (AK) oluşmaktadır. AB hem iki taraflı hem de çok taraflı yardım ve finansman sağlamaktadır. Bu finansman üye devletler tarafından sağlanmaktadır. Yardımın çoğunluğu resmi kalkınma yardımından gelmektedir. AB'nin karışık RKY dağıtım sistemi vardır ve buna Avrupa Kalkınma Fonu ve Kalkınma İşbirliği Enstrümanı dahildir (European Investment Bank, 2015). İngiltere gibi tekil AB üyelerinin kendi RKY programları vardır. AB'nin bütün üyeleri, eylemleri ve fonksiyonları ile uygun olarak koordine ederek, dış yardım politikalarının uygulaması ve sağlanmasında etkili olmak için birbirlerine destek sağlayarak program takip etmektedir. AB'ye katılan herhangi bir üye AB'nin bağlılıklarını benimseyerek yardım programı sağlamaktadır.

AB kalkınma politikası öncelik olarak GOÜ'lerdeki yoksulluğu ortadan kaldırmayı ve bu ülkelerin de gelişmiş ülkelerle eşit seviyeye çekilip gelir dengesizliğini düzeltmeyi amaçlamaktadır. Bu, AB'nin dış güvenlik ve ticaret politikaları da dâhil olmak üzere dış ülkelerle ilişkisinin temel göstergesidir. Farklı

ülkelere finansal yardım sağlamak adına dünyanın lider donörü olarak AB, ana donördür.

AB tarafından uygulanan eylemler ve alınan kararlar maddi ve maddi olmayan destek aramakta olan ülkelerin başarılarıyla daha fazla ilgilidir. AB'nin odak noktalarından biri, partner ülkelerin ihtiyaçlarına çeşitli sektörlerde müdahale etmektir. 2015'te süresi tamamlanan Binyıl Kalkınma Hedefleri de bu kavramla ilişkilidir ve gelişmekte olan ülkelerin kalkınmasına yardım etmeye odaklanmaktadır.

AB kalkınma yardım politikaları Zimbabve'den Afganistan'a kadar değişen 150'den fazla ülkeye küresel anlamda destek ve yardım sağlamaktır. Son zamanlarda gelişmekte olan ülkelerin çoğunluğu güçlü ekonomik büyümeyi deneyimlemiş ve aynı zamanda fakirlik sorunlarını azaltmayı başarmıştır. AB ülkeleri en fazla destek ile, Malezya ve bazı Latin Amerika ülkelerine yardım etmektedir. Gelişmekte olan ülkeleri destekleme süreci dereceleme olarak adlandırılır. AB'nin ana odak noktası az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin destek ve yararlarıyla ilgilidir.

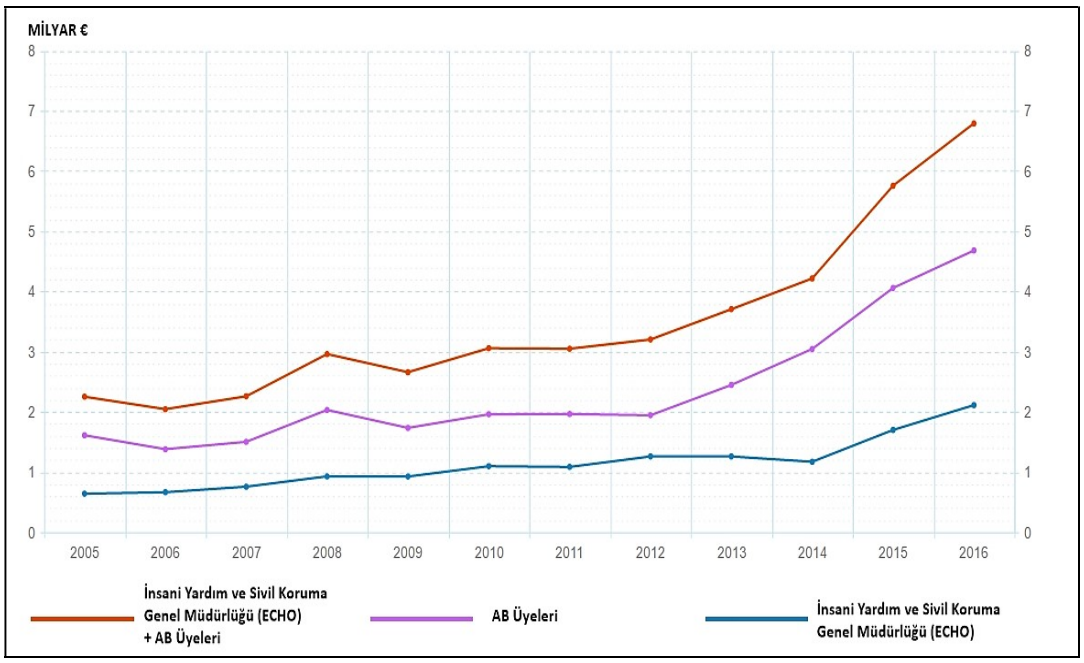
2014-2020 döneminde AB'nin ana odak noktasının gelişmekte olan ülkeleri desteklemek olacağı beklenmektedir. Bununla birlikte AB insani yardım kapsamında doğal afet, salgın, açlık ve fakirlikle mücadele eden ülkelere de destek olmaktadır.

Bu, dünya ve insanlar yararına çalışan farklı STK'ların arasında birliğin popülerliğini artırmıştır. 2000 yılında dünya çapında, tek bir gündem benimsenmiştir. Bu gündem dünyada fakirliği azaltmak ve konu hakkında farkındalık yaratmak olan Binyıl Kalkınma Hedefleri olarak isimlendirilmiştir.

AB eğitim programı, eğitim konusunu sorun olarak gören bütün bu ülkelerin yararınadır. AB burada, bu ülkelerin çabalarını sürdürmek için önemli ve bütünleşik bir rol oynamaktadır. Bununla birlikte AB, aynı zamanda dünyadaki insanların temiz ve sağlıklı içme suyu elde etmeleri için geçerli çabalar sarf etmiştir. İnsanlara temiz içme suyu sağlama konusunda girişim eksiklikleri çektikleri gözlenmiştir. Bu nedenle AB'nin bu konu üzerine olan çabaları bütünleşiktir ve kamu desteği ile popülerlik kazanmıştır.

AB'nin insanların eğitimi ve sağlıklı içme suyu ile ilgili girişimlerde bulunmaktadır. Bununla birlikte dünya çapında fakirliğin azaltılması için de çalışılmaktadır. Dünyada fakirliği azaltma fikri, dünyanın başarısına katkıda bulunan faktörlerden biri olmuştur. AB devamlı olarak bu pazardaki farklı oyuncuların önünde yer almak istemektedir (Chauvet ve Guillaumont, 2003: 12).

Grafik - 5: AB Üyelerinin Arasındaki İnsani Yardımları (2005-2016)

Kaynak: EDRIS, 2017.

AB ülkeleri birbirine yardım etmekte ve kurumlarını bozulmanın olmadığı bir organizasyon olarak tutmaya çalışmaktadırlar. AB dünyada en güçlü kalkınma aktörü olmuştur. Üye devletlerden 28 tanesi çabalarını paylaşmaktadır ve gelişmekte olan ülkelerin finansal çabalarının karar vermeleriyle aynı çizgide olacak şekilde desteklenmesi ve iyi organize edilmesini sağlamaktadır. Bununla birlikte AB, organizasyonlar için finansal desteklerini geliştirme çabasında olan çeşitli ülkelerin kalkınmasına yardımcı olmaktadır. Benzer olarak AB farklı kalkınma işbirliği bağlılıklarını sağlamıştır. Aynı zamanda gelişmekte olan ülkelere kalkınma ve finansal yardım sağlama yaklaşımı da benimsenmiştir.

Farklı durumlar için gelişmekte olan ülkelerin desteklerinin karşılaştırmaları yapılmıştır. Lizbon anlaşmasında göre Avrupa Komisyonu koordinasyonu desteklemektedir. Aynı zamanda AB paydaşları tarafından ülkelere yapılan finansal ve teknik yardımların, ortak vizyon altında kalkınmadaki yeterlilikleri toplanmaktadır (Clemens vd 2007: 16). Değişimle ilgili önerilen gündem, yeni yönelimleri yansıtan kalkınma işbirliği olarak kabul edilmiş ortak vizyondur. AB'nin kalkınma yardım politikaları odaklanmış olan ülkelerin karar vermesiyle aynı çizgidedir. Aslında bu durum gelişmekte olan ülkelerle uzun dönemli ilişkiler geliştirmek için yeterli olacaktır.

AB tarafından ele alınan en açık kalkınma politikası fakirliğin azaltılmasıdır. Fakirliğe bağlı finansal kararsızlık sorunları olan ülkeler, AB tarafından desteklenmektedir. Bu, fakirliği azaltmak, sağlık yararları sağlamak ve insanları eğitmek için yeni yöntemler bulmak isteyen AB'nin odak noktalarından biridir (Bilici, 2003: 17-22).

Bu amaç, temel gerekliliklerden yoksun olan ülkeler için dünyanın ve AB'nin kalkınma yardım politikalarının temel hareketlerinden biri olmuştur. Bu bağlamda AB'nin bu gibi ülkeleri destekleme kararı ile gelişmekte olan ülkelerin açlık, fakirlik ve düşük okuryazarlık gibi sorunlarına çözüm bulunmak için borç ve finansal yardım almasını sağlamıştır. Hükümetler AB kalkınma stratejileriyle dünya için yararlı bir kılavuz elde etmiştir.

2.2. AB KALKINMA YARDIMI ÖNCELİKLERİ

AB kalkınma yardımı öncelikleri fakirliği azaltmak kavramını vurgulamaktadır. AB'nin çeşitli faktör ve özelliklere odaklandığı en önemli konulardan biri dünyada fakirlik sorununun üstesinden gelinmesidir. AB bu hedefinde oldukça kararlıdır ve gelişmekte olan ülkelerin fakirlik sorunuyla yüzleşmemesi için destek sağlamaktadır. Fakirlik sorunları AB'nin gelişmekte olan ülkelerden kaldırmak istediği bir sorundur. AB kalkınma politikası önemli kalkınma amacı olarak fakirliğin yok edilmesini benimser. Ticaret politikasının faktörü olarak

AB'nin diğer ülkelerle ilişkisi önemli bir noktadır. AB, dünyanın %50'sine yardım sunan lider donörlerden biridir.

Bununla birlikte AB'nin kalkınma eylemleri Lizbon Anlaşması, AB Konseyi, Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Komisyonu tarafından ortak görüş çerçevesinde, 2005 Kalkınma Planı olan Avrupa Mutabakatına dayanmaktadır ve bu doğrultuda AB belirli sektörlere odaklanmaktadır. Ayrıca AB partner ülkelerin ihtiyaçlarına bağlı olarak müdahaleler gerçekleştirmektedir.

Binyıl Kalkınma Hedeflerinin 2015 yılı sonunda süresini doldurmuştur. Aynı zamanda kamu farkındalığında artan politik istek ve kaynakların hareketliliğindeki politik etkilerin artması için yüksek katkılar yapma amacı belirlenmiştir. Devamında BM'de kabul edilen Sürdürülebilir Kalkınma için 2030 Gündemi bu ögelere dayanmaktadır. AB daha etkili hale gelen yardım politikalarına güçlü bir şekilde bağlıdır.

Sürdürülebilir kalkınma AB'de Amsterdam Antlaşması ile kabul edilen ve stratejisi 2001 yılında belirlenen bir ilkedir. Küresel kalkınma için BM sürdürülebilir kalkınma hedeflerini destekleyen AB, sürdürülebilir Avrupa kalkınmasının gerçekleşmesini Lizbon Anlaşması ile öngörmüştür. (Ülger, 2015: 150)

AB'nin en temel amacı yoksulluğu azaltacak yöntemleri sunmaktır. Son on yılda GOÜ'ler, ülkelerindeki yoksulluğu azaltmak için AB'den yardım almaktadırlar. Bununla birlikte destek ve önceliğin diğer bir şekli, sağlık sektöründe yardım arayan ülkelere sunulmaktadır. Hükümetin odak noktası ve AB'nin desteği sağlık sorunları azaltmak üzerinedir. Kalkınma sektörü altında yapılan ana yardımlar, hükümetin AB'den para yardımları alarak maksimum avantaj kazanmaya çalışmasıdır. Bununla birlikte AB ve onun önceliklerinin ana yarar sağladığı konular, sadece ülkelerin ekonomik durumlarını iyileştirmek değil aynı zamanda sağlık sektöründe kalkınmayı destekleyen diğer farklı faktörlerdir.

Yardım politikalarında başarı sağlanmasındaki diğer bir alt neden, gelişmekte olan ülkelerin başarılarına katkı sağlanmasıdır. AB kalkınma öncelikleri, gelişmekte olan ülkelerin yetersiz eğitim yapılarının üstesinden gelmesiyle ilgilenmektedir. Son

50 yılda gelişmekte olan ülkelerin çoğu, aslında eğitim sistemlerinin yetersizliğinden dolayı kalkınmada geri kalmışlardır. Bu nedenle mevcut durumda AB girişimleri, eğitim sektörüne odaklanma konusunda da eşit miktarda endişe taşımaktadır. AB topluluğu, ek olarak sağlık ortamının ve iyileştirmelerinin tekrar sağlanarak ülkelerin istenen sonuçları elde etmelerini istemektedirler. Üye ülkelerle beraber AB, bütün çabalarını dünyanın farklı yerinde yaşayan insanlara sağlıklarının hayatta kalabilecekleri kadar iyi olmasını sağlamak için gerçekleştirmektedir.

AB'nin bu önceliğiyle birlikte dünyadaki insanların sağlık, refaha erişebilir ve istikrarlı ortamda olma konularına olan ilgisi artmıştır. Sağlık standartlarındaki artışın AB standartları için faydaları vardır. AB'nin odak noktası, sağlığı öncelikli hale getirmiştir. Bunun sayesinde dünya sağlığına uzun dönemli yarar sağlanmaktadır. Benzer olarak AB'nin önceliği doğal afetlerle mücadele eden ülkelere destek sağlamak olmuştur. Son on yılda doğal afetlerle mücadele eden bütün ülkeler AB tarafından desteklenmiş ve hiçbir ülkenin teknik sıkıntı veya para sıkıntısı çekmemesi için ana rol üstlenmiştir.

Aynı şekilde AB desteği doğal afetlerle savaşan bütün dünya ülkelerine sağlanmaktadır. Bu, yine AB yardımının ana özelliklerinden biridir. AB'nin öncelikleri sıralanarak bu doğrultuda iyi organize olunmuştur. Gelişmekte olan ülkelere daha organize olmaları ve etkili kalkınma sağlamaları için destek sunmaktadırlar. AB kısa dönemli yardımlar ile geçici sorunlarla mücadele edenlere insani yardım sağlamaktadır. Ayrıca uzun dönemli olan doğal afetlere de destekler sağlamaktadır. AB ülkelerin ekonomik, toplumsal ve politik olarak ilerlemelerine yardımcı olmaktadır.

İnsani yardım AB için önceliklidir ve AB insanların ve ülkelerin ihtiyaçlarını sağlamaya çalışmaktadır. Bununla karşılaştırıldığında küresel yardımın %90'ına karşılık gelen kalkınma yardımları, AB'nin dünyaya destek sağlamada lider oyuncu olduğunun göstergelerinden biridir. AB bu politikayı benimsemiştir ve bu bağlamda dünyanın bütün oyuncuları için yardım ve işbirliği sunmaktadır. AB çalışmaları, ekonomik başarıdan ziyade toplumsal ve politik başarı elde eden diğer ülkeler

tarafından desteklenmektedir. Gelişmekte olan ülkelerin bu türlerine AB desteği sağlanmıştır ve AB'nin ana başarısı ve önceliği olmuştur.

Komisyon Yönetimli Yardımın Yararları:

AB komisyonu, kendi programı ve bütçesi ile AB adına yardımları gerçekleştirir. Komisyon'un yardımları AB düzeyindeki yardımlardır. Komisyon'un temel hedefi BM milenyum hedefleri doğrultusunda millî gelirin %0,7'sini dış yardım olarak gerçekleştirmektir. AB bünyesindeki dış yardımlar, 1992 Maastricht Anlaşması ile hükümetler arası nitelikte ve Konsey'in temel hedefleri ve ilkeleri belirlediği bir süreçle yerine getirilmekteydi. Ancak 2007 Lizbon Anlaşması ile bu alanda tüm yetki Komisyon'a havale edilmiştir. Dolayısı ile bu tarihe kadar dış yardım politikasını devletler belirlemekteyken, Lizbon ile artık küresel yoksullukla mücadele Avrupa kimliğinin temel değerlerinden biri haline gelmiştir. AB dış yardımları bir bakıma AB dış politikası ile içselleşmiştir. AB güvenlik ve ekonomik amaçlan da dış yardımlar marifeti ile gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır (Akıllı, 2016)

AB üyeleri ve kurumlan yöntem ve içerik konusunda mutabakata varmıştır. İnsani yardımlar AB penceresinden de doğal afetler veya silahlı çatışmalarda acil yardımlar olarak ele alınmaktadır. AB komisyonu, bu bağlamda, ortalama olarak yaklaşık yıllık 1 milyar Euro civarında kaynağı insani yardımlara aktarmaktadır ve bunun da yarısına yakını Güney Afrika bölgesi için harcanmaktadır. Yoksulluk, açlık, eğitim, sağlık ve yönetişim gibi alanlar kalkınma yardımları bağlamında ele alınmaktadır ve orta ve uzun vadeli olarak değerlendirilmektedir. Kalkınma yardımları da AB yardımlannın çok büyük bir bölümünü oluşturmaktadır (Akıllı, 2016)

AB yardımları altında çalışan kalkınma komisyonunun, yardımları ve programları yönetmek konusunda çeşitli avantajları vardır. Komisyon yaygınca tanınmaktadır ve yardımlar, paylaşımlarla ilgili kararlar ve egemenliğe bağlı olan farklı ulusal hükümetlere kıyasla, tarafsız kalkınma oyuncusu olarak görülmektedir.

AB tarafından sağlanan İspanyol yardımının çoğu Latin Amerika ülkelerine pay edilmiştir. Fransa'nın odak noktası Karayipler'dir ve İngiltere, Güney Asya ülkelerinin kalkınmasına odaklanmıştır. Bu durum temel olarak paylaşımların hükümetlerin önem ve gerekliliklerine göre yapıldığını doğrulamaktadır. Kalkınma yardımına odaklanırken tarihi bağların gözetilmediği belirtilmektedir.

Komisyon temel olarak yoksul olan, fakat üye devlet yardımının alıcıları olmayan ülkelerde çalışmaktadır. Komisyonu, hükümet ve hükümet ajanslarından yardım isteyen çeşitli ülkelerin başarıları için destek sağlanmasını ister. Bununla birlikte toplumlara odaklanan ülkelere yardımların pay edilmesinin ana avantajlarından bir diğeri, fakirlikle mücadele eden ülkelere destek ve para yardımı sağlama fikridir.

Başka bir katkı, gelişmekte olan ülkelerin çaba ve destekleri için para yardımı almaya çalışmalarıdır. Bu nedenle komisyon yardım yönetiminin amacının, gerçek finansal destek ihtiyacı olan bütün ülkelere yardım sağlamak olduğu söylenebilir.

2.3. AB KALKINMA YARDIMI MEKANİZMASI

AB, 1997 yılında Lüksemburg Zirvesinde beşinci genişleme dalgasını açıklamıştır. AB, genişleme dalgası sonucunda ilk olarak 1 Mayıs 2004'te Kıbrıs, Malta, Macaristan, Polonya, Slovakya, Letonya, Estonya, Litvanya, Çek Cumhuriyeti ve Slovenya dahil olmak üzere on ülkeye yer vermiştir. 1 Ocak 2007'de iki ülke (Bulgaristan ve Romanya) genişleme dalgasını birliğe dahil ederek tamamlamıştır. Altıncı genişleme ise 2013 yılında Hırvatistan'ın katılımıyla tamamlanmış ve Birlik 28 üyeli hale delmiştir. Hırvatistan hariç, bu on iki yeni üye ülke 1990'lı yıllarda AB ile olan ilişkilerini başlatmış ancak yakın geçmişte Birliğe katılmışlardır. Bu ülkelere verilen ve Birlik ortalamasına kıyasla çok düşük seviyede olan yardım, 53 yıldır Türkiye'de verilen yardımdan daha yüksektir ve bu ülkelerin gelir seviyeleri Türkiye'nin gelir düzeyinden daha düşük görünmektedir (Kösekahyaoğlu ve Yeğen, 2010: 28). Diğer uluslararası veya üstyapı yapılarıyla kurumsal farklılıkları olan AB'nin bu farklılığına paralel olarak kendi geliştirdiği araçlar da vardır. Bu anlamda bu alanda, Birlik, aday ve potansiyel aday ülkeler, ülkeler ve bölgeler için her biri

için ayrı programlar geliştirerek, ülkeler arasında bölgesel kalkınma farklılıklarını azaltmak için mali araçlar kullanarak çok zengin bir birikime ulaşılmıştır.

AB kalkınma yardım mekanizması, sistemin ana güçlerinden biri olmuştur. AB temsilcileri, ihtiyaçla aynı çizgide olan mekanizmaların ve AB yardımı isteyen ülkelere yardım sağlanması konusunda doğru bir işleyiş oluşturulmasından yanadır. Dahası AB, yardım almayı planlayan insanların ihtiyaçlarına göre tasarlanmış şeffaf bir sistem işletmektedir. AB sistemi veya mekanizması şeffaf destek sağlayarak, yardım arayan ülkelere yardım etmek için organize bir yapıdadır. AB donörleri, AB temsilcileri tarafından korunmaktadır. Örneğin AB tarafından alınan para, fon, para kazancı ülkelere yardım etmek ve donör şartlarını sağlamak amacıyla kullanılmaktadır.

Donörler tarafından sağlanan para bu yönde kullanılmak üzere AB sorumluluğundadır ve aynı zamanda AB şeffaflığına izin vermektedir. Bu sebeple AB'de tam kapsamlı bir birim kurulmuştur. Bu birim mekanizmanın iyi organize olduğunu ve hükümetlere para yardımının sistem doğrultusunda verildiğini kontrol etmek için oluşturulmuştur.

AB'nin kuruluşundan bu yana amacı, daha güçlü bir mali yapı elde etmek ve ortak bir politika oluşturmaktır. AB, hem bu hedefe ulaşmak için hem üye hem de aday ülkeler için çeşitli koşullar önermiştir. Bununla birlikte, bu ülkelerin kendi dinamikleriyle bu koşulları yerine getirebildikleri bilinmektedir ve bu ülkeler kendi kaynaklarından maddi olarak desteklenmektedir (Polat, 2004: 61). Kurucu Antlaşmalar'da yer alan şartlar ve kriterlere ek olarak, 1 Ocak 1993'te yapılan Maastricht Zirvesi, ekonomik ve parasal birlik için kriterleri belirlemiştir. 22 Haziran 1993 tarihinde yapılan Kopenhag Zirvesinde aday ülkelerin tam üyeliği için ekonomik, siyasi ve topluluk müktesebatı ile uyum kriterleri benimsenmiştir. Birlik, bir anlamda merkezi bütçeden yoksul / az gelişmiş üyelere aktarılarak zenginlere ve yoksullara kaynak ayırarak üyeleri arasındaki gelişimsel farklılıkları azaltmaya çalışmaktadır. Birlik ayrıca, diğer ülkelerin ve bölgelerin çeşitli kaynaklarından aktarılan önemli fonlarla bu ülkelerin kalkınmasına destek vermektedir.

İç ve dış nedenlere bağlı olarak, bakış açısının farklı yönlerine göre farklı nedenlerle bağlantılı olabilen Finansal Yardım Programlarının geliştirilmesi ve uygulanmasının göz önünde bulundurulması daha mantıklı olacaktır. Bu anlamda içsel nedenler; sosyo-ekonomik kalkınma farklılıkları ve dayanışma ilkesi ve dış nedenler uluslararası konjonktürdeki değişiklikler ve nüfuz alanının genişlemesidir (Polat, 2004: 62). Sözü edilen nedenlere bağlı olarak, AB Mali Yardımı'nın hedefleri; üye / aday / potansiyel aday ve doğal nüfuzlu ülkelerin kalkınma farklılıklarını azaltmak, dayanışma ilkesini yerleştirmek, uluslararası konjonktürdeki değişikliklerden kaynaklanan riskleri ve tehditleri en aza indirmek, fırsatları değerlendirmek ve nüfuz alanını genişletmek ve derinleştirmek için.

AB Mali Yardım / İşbirliği programları başta AB üyeliği için AB bütçesinden finanse edilen hibe yardımı, Topluluk Programları ve Avrupa Yatırım Bankası (AYB) tarafından sağlanan imtiyazlı krediler ve diğer ülkelere sağlanan mali yardımdan oluşmaktadır. Bunların yanı sıra, bazı finansal yardımlar da var, ancak toplam mali yardımda küçük bir payları vardır.

Üyelere Mali Yardım:

AB bütçelerini bir yıldan fazla finansal plan şeklinde hazırlamaktadır. 1999 Berlin Zirvesi'nde 2000-2006 dönemini kapsayan finansal plan uzun müzakerelerin sonucu olarak kabul edilmiştir. Bu bağlamda üç çeşit mali yardım vardır. Bunlar; Üyelik İçin Mali Fonlar, Avrupa Yatırım Bankası Kaynaklı Mali Yardım ve Topluluk Programları'dır.

AB Mali Yardım Programları çerçevesinde değerlendirilebilecek Yapısal Fonlar (Uyum Fonu da dahil), AB'nin üye devletlere yönelik temel politika araçlarından biri olup, ekonomik ve sosyal bütünleşmeyi artırmayı ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki kalkınma farklılıklarını azaltmayı amaçlamaktadır. Yapısal Fonların 2000-2006 bütçesi 213 milyar avro olup AB bütçesinin yaklaşık 1/3'ü ve AB GSYİH'sinin %1.27'si kadardır. Üye Ülkeler tarafından Yapısal Fonlardan alınan yıllık yardım, Uyum Fonu tarafından sağlanan yardımla birlikte GSYİH'nın % 4'ünü aşmamaktadır. 1975 yılından bu yana başarılı bir bölgesel kalkınma politikası izleyen

Birlik, zengin üyelere ve bölgelere kıyasla yoksul ülkelere ve bölgelere kaynak aktarma aracı olarak Yapısal Fonlar adlı araç geliştirmiştir. Bu fonlar AB'nin en önemli dayanışma mekanizmalarıdır.

Avrupa Yatırım Bankası (AYB), 1958'de Roma Antlaşması ile kurulan bağımsız bir bankadır. Azgelişmiş bölgelerin kalkınmasını finanse eden projelerin finansmanı ve kırsal kalkınma sağlama projeleri, Banka'nın bölgesel kalkınma ile ilgili görevlerinden ikisidir. Maastricht Antlaşması'nın tanımladığı bir diğer görev ise; şirketlerin modernizasyonu için veya diğer yeni üretim alanlarına kaydırmak için projelerin finanse edilmesidir.

AB Programları Hibeleri, AB üyesi devletler, yeni üye ülkeler ve AB adayı ülkeler arasında topluluk politikasının farklı alanlarında işbirliğini teşvik etmek için yürütülen bir dizi faaliyettir. Topluluk Programlarına vatandaşlar, işletmeler, sivil toplum örgütleri ve kamu kurumları katılabilir. Topluluk programları, aynı zamanda, mevzuatın uyumlaştırılması ve uygulanmasında Aday Ülkelerin çalışmalarına da önemli katkılar sağlamaktadır. Topluluk programları, Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi'nin onayı ile yürürlüğe girer ve teklif çağrıları düzenleyen ilgili Komisyon Genel Müdürlüğü tarafından yapılır. Programlar, katılımcı ülkeler tarafından yapılan ödemeler ve AB bütçesinden yapılan tahsisler ile finanse edilmektedir. Programların önemli bir bölümü için yapılan başvurular doğrudan Avrupa Komisyonuna sunulmakta ve bağımsız değerlendiriciler tarafından gerçekleştirilmektedir. Bazı merkeziyetçi programlar için, başvurular ve değerlendirmeler, katılan ülkedeki ulusal ajanslar aracılığıyla yapılır (Chauvet ve Guillaumont, 2003: 12-13).

AB Programları; Yaşamboyu Öğrenme ve Gençlik Programı, 7. Çerçeve Programı, Kültür Programı ve Jean Monnet Programı. Hayat Boyu Öğrenme ve Gençlik Programı; Çocukluktan yaşlılığa kadar her alanda yaşamın öğrenme fırsatlarını desteklemektedir. Bu program beş bölümden oluşmaktadır. Bunlar; Comenius, Erasmus, Grundtvig, Leonardo Da Vinci ve Çalışma Ziyaretleri (Genel Eğitim ve Mesleki Eğitim Uzmanları ve Yöneticilerinin Çalışma Ziyaretleri).

Gençlik Programı beş eylem planından oluşur: Eylem 1 - Avrupa için Gençlik, Eylemi 2 - Avrupa Gönüllü Hizmeti, Eylem 3 - Dünya Gençliği, Eylem 4 - Gençlik Destekleme Sistemleri, Eylem 5- 7 Çerçeve Programı Gençlik Alanında Avrupa İşbirliği için Destek Çerçevesi, İşbirliği, Marie-Curie Etkinlikleri, Fikirler ve Kapasiteler'dir.

Bunlara dört özel program, AB Ortak Araştırma Merkezleri faaliyetleri ve nükleer araştırmayı destekleyen faaliyetler dahildir. AB Çerçeve Programları, AB'nin neredeyse tüm disiplinleri kapsayan araştırma ve teknoloji geliştirme faaliyetlerini destekleyen ana finansal araçtır. 7. Çerçeve Programı, Ar-Ge işbirliği, yeni pazarlara erişim, planlı araştırma için maddi destek, insanlar, Kapasite Özel Programı (kapasiteler) alanında yeni teknolojiler geliştirmeyi, yeni teknolojiler geliştirmeyi ve müşterilerle işbirliği yapmayı hedeflemektedir (Clemens vd 2007: 24).

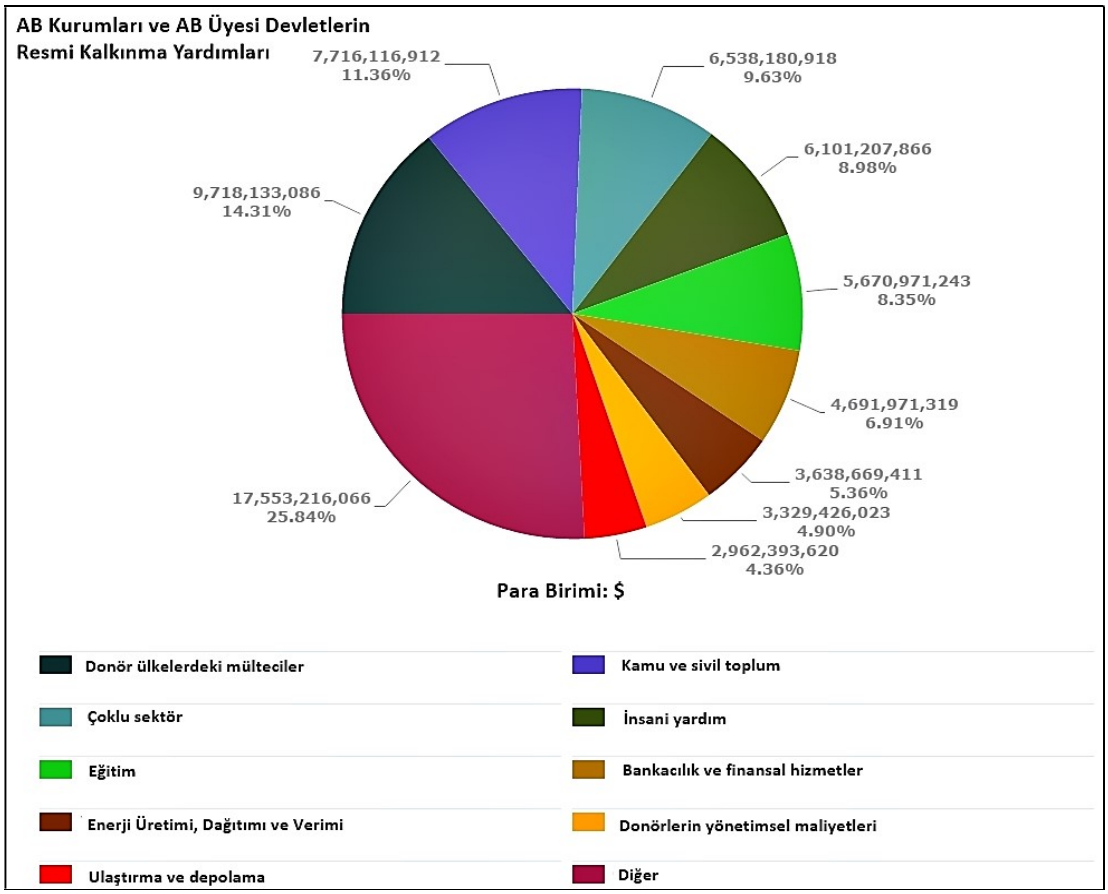
Aday Ülkelere Mali Yardım:

Adaylık süreci boyunca AB Mali Yardımı'nın en önemlisi, aşağıda ayrıntılı olarak açıklanacak olan Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı IPA'dır. Buna ek olarak, çoğunlukla üye ülkelerin istifadesi için teklif edilen ancak belirli koşullar altında aday ülkelerin de sınırlı miktarda fayda sağlayabileceği Topluluk programları ve Avrupa Yatırım Bankası Kredileri de diğer finansal yardım araçları arasındadır.

Üye Devletler için yukarıda belirtilen Topluluk Programları olmasına rağmen, üye ülkeler ile aday ülkeler arasında işbirliği geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Aday ülkelerin topluluk programlarından ne derece yararlanacakları müzakere çerçevesinde belgelendirilmektedir. Topluluk Programlarından yararlanmak için, AB üyesi ülkelerden proje ortaklarının ve / veya iştirakçilerinin sağlanması için bir ön şart bulunmaktadır.

Bu gereklilik, katılım öncesi mali desteğin hedeflerine ulaşılması ve üye ülkelerden karşılıklı olarak kültürel, ekonomik ve sosyal işbirliğinin sağlanması amacına dayanan bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Grafik - 6: AB Kurumları ve AB Üyesi Devletlerin Resmi Kalkınma Yardımlarının Grafik Gösterimi (2015)

Kaynak: OECD, 2016.

Diğer Ülkelere Mali Yardım:

AB mali yardımlarını Akdeniz Ülkeleri, AKP (Afrika, Karayipler ve Pasifik) ve Aday / Olası Aday Ülkelere Verilecek Mali Yardımı içine koymak mümkündür. AKP Ülkeleri için Mali Yardım, Akdeniz Ülkeleri için Mali Yardım, Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri için Mali Yardım, PHARE (Katılım Öncesi Yapısal Politikalar İçin Araç), SAPARD Türkiye İçin Özel Katılım Öncesi Mali Yardımı Projesi Helsinki sonrası zirvede Türkiye'ye yardım;

Avrupa-Akdeniz İşbirliği (MEDA-II)

Gümrük Birliği Programının Geliştirilmesi için Avrupa Stratejisi

Ekonomik ve Sosyal Kalkınmanın Desteklenmesi için Avrupa Strateji Programları vasıtasıyla dile getirilmektedir.

Avrupa Kalkınma Fonu (AKF) finansal düzenlemelerinin kontrollü olarak ilerlemesi, iç kontrol ve dış değerlendirme uygulamaları tarafından yapılmaktadır. Amaç, AKF uygulamalarının geçerliliğini ve düzgünlüğünü garanti etmektir. İç kontrol ve onların geçerlilik kontrolleri sadece Komisyonu ve alıcı ülkelerde AB Temsilciliklerini içermez, aynı zamanda AKP ulusları tarafından atanan Ulusal Yetki Memuru gibi farklı kişilerce de sağlanmaktadır.

AB'nin odak noktası AB tarafından çeşitli kaynak, bağış, destek ve karlardan alınan paranın en önemli yerlere aktarılması gerektiğine dair konuların garantisini sağlamaktadır. Örneğin AB son 20 yılda dünya çapında fakirliğin azaltılmasına odaklanmaktadır. Bu bağlamda AB tarafından alınan bağışların büyük bir kısmı bu alanda kullanılmaktadır. AB'den yardım almak için en ayrıcalıklı ülkeler, maksimum finansal destekle onurlandırılan Afrika ülkeleridir. Bununla birlikle her bir AB temsilcisinin bir göreve atandığı ve işlerini en etkili şekilde yaptıklarını denetleyen bir AB mekanizması vardır. Avrupa Finansal İstikrar Mekanizması (EFSM) mevcut ödeme düzenlemelerinin dengesini Euro bölgesi olmayan üye devletler için yeniden oluşturmaktadır. Komisyon temel olarak borç vermekle veya destek alan bütün ülkelere para desteği sağlamakla ilgilenmektedir.

AB Sivil Koruma Mekanizması:

AB ülkeleri arasındaki sivil korunma, en etkin iş ittifak alanlarından biri haline gelmiştir. Son yıllarda, hükümetler, işbirliğinin, toplumun gündemini giderek daha fazla meşgul eden felaketler ve krizler nedeniyle vatandaşlarını korumak için önemine daha fazla ağırlık vermiştir. Bu işbirliğinin gelişmesi için, üye ülkeler arasında sivil bir koruma ağı oluşturmak için bir anayasal çerçeve oluşturulmuştur. Avrupa Sivil Koruma Ağı, kim olduğunu, nasıl çalıştığını, örgütlerin zaman içinde örgütlendiğini, sivil korunma amaçları için neler yapabileceklerini, gelecek planlarını, AB'de ulusal yapıların nasıl desteklendiğini içermektedir. Uygulama alanını etkileyen başlıca faktörler, birleşik anlamda sivil korunmanın

geliştirilmesinde siyasi seviyeden daha etkilidir. Dolayısıyla, sivil korunmanın asıl olarak ulusal otoritelerin temel sorumluluğu olduğu, risk algılamalarının ve beklentilerin ülkeden ülkeye değişmesi gibi faktörler önemlidir (Bossong ve Rhinard, 2013: 132).

Sivil korumayı içeren bugünün Avrupa yasama çerçevesi, 1985 yılında Roma'da kurulmuştur. Önümüzdeki yıllarda kabul edilen taslaklar arasında 1991 yılında kabul edilen taslak en önemlilerden biri olarak kabul edilmiştir. Mali inisiyatif ise 2007'de oluşturulmuştur. Finansal yapılandırma, sivil korunma faaliyetlerinin bir parçasıdır. Olası tehditler arasında doğal veya yapay hastalıklar, terör eylemleri ve teknolojik, radyolojik çevre kazaları sayılabilir. AB'de sivil korunma için ticari işbirliğine yönelik tehditler arasında kazara veya kasıtlı kimyasal patlamalar vardır. Bu kazalar, içme suyunun kimyasal kirliliğine, bitki ve hayvanların zarar görmesine, çevreye, insanların hastalıklarına veya ölümüne neden olabilir. Örneğin, 1976 yılında İtalya'nın Seveso Kasabasında, kimyasal bir kazadan sonra kasabanın etrafında yoğun bir buhar bulutu meydana gelmiş ve kimyasal kirliliğe neden olan bitkinin boşaltılmasına yol açmıştır. İlk kez, kimyasal kirliliğin AB gündemine girmesi konusu ortaya atılmıştır (Bossong ve Rhinard, 2013: 140-141).

Bir ülke felaketle karşı karşıya kalırsa, Avrupa ülkeleri AB Sivil Koruma Mekanizmasıyla yardım sağlayabilirler. Bütün mekanizma 2001 yılında oluşturulmuştur ve ulusal sivil koruma yetkilileriyle işbirliği yapılarak kurulmuştur. Farklı acil durumlar için sivil korumanın sağlanması, işbirliği, nüfus ve bağlılık üzerine farklı etkileri olan hızlı ve etkili bir yoldur (Mosley, 2004: 217). AB Sivil Koruma Mekanizmasına dahil olan herhangi bir ülke, yardım ve destek alır. Mekanizma oldukça organize olmuştur ve yardıma ihtiyacı olan ülkelere ve çeşitli konularla mücadele eden ülkelere destek sağlamaktadır.

Acil Durum Müdahale Koordinasyon Merkezi:

Acil müdahale koordinasyonu, AB'nin bu alandaki çalışma mekanizmasını teftiş eder. Bu koordinasyon AB'nin bir parçasıdır. AB'de operasyonların nasıl

yürütüldüğünü belirlemesi için tasarlanmıştır. Etkilenen ülkelere maddi ve maddi olmayan destek önererek, sivil koruma yardımını sağlamaktadır.

İzleme ve Bilgi Merkezi, mekanizmanın operasyonel kalbi olarak tanımlanır. Bu merkez, ECHO olarak bilinen Avrupa Komisyonu İnsani Yardım ve Sivil Koruma Bürosu'na bağlı birim tarafından yönetilmektedir. Bu birimler 24 saat erişilebilir durumdadır. İzleme ve Bilgi Merkezi, sivil korunma unsurlarının tek durak noktası olan tüm katılımcı devletler için bir platform sunmaktadır. Büyük bir felakete maruz kalan oluşum içinde veya dışında herhangi bir ülke, bu izleme ve bilgi merkezinden destek talebinde bulunabilir. Bu merkezlerin katılımcı ülkeler, afetlerden etkilenen ülkeler, bu alandaki saha uzmanları ve gönüllüler arasında bir iletişim platformu olarak kullanılması amaçlanmıştır. Öte yandan, bu birim devam eden acil durum hakkında güncel bilgi sunmaktadır ve katılımcı ülkeler tarafından hastalıktan etkilenen ülkelere önerilerde bulunan destek tekliflerini de koordine etmektedir. Bu konuda AB yardımı örnek teşkil etmektedir ve destek aracılığıyla verilen kararlar AB için destek olan farklı üyeler tarafından alınmaktadır (Hollis, 2010, 20-22).

Bununla birlikte Acil Durum Müdahale Koordinasyon Merkezi farklı acil iletişim ve inceleme araçlarını Acil Durum İletişim ve Bilgi Sistemi aracılığıyla sağlamaktadır, bunlar bilginin gerçek zamanlı değişiminin internet tabanlı alarm ve uyarma sistemleridir.

Acil Durum Cevap Kapasitesi:

Avrupa’nın farklı afetler için hazır olma durumunu artırmak ve daha derin bir bakış sağlamak için, farklı Avrupa ülkeleri tarafından 2014 yılında başlatılmıştır. Avrupa Sivil Koruma Mekanizmasının parçası olan Avrupa Acil Durum Cevap Kapasitesi oluşturmuştur.

Sivil Savunma gerekli görünmektedir çünkü devletler, acil müdahale unsurlarını ve ekipmanlarını en kötü senaryoya göre ayarlamaz, yani ülkelerin kendi başına büyük harcamalar yapamayacakları vurgulanmaktadır. Bu sebeple, AB'nin sivil korunma alanındaki ticari işbirliğine katkısı tanımlansa da, bu birliğin ulusal

politikaları destekleyeceğini ve böylece daha etkili olabileceğini belirtmiştir. Felaketlerden etkilenen üye devletler basit bir taleple hemen topluluğun sivil koruma mekanizmasını kullanarak somut destek sağlayabilirler. Acil Durum Cevap Kapasitesi, AB sivil koruma misyonu için hazırda bekleyen büyük çaplı yardım takımı, uzmanları ve farklı ekipmanları bir araya getirmek isteğinden ortaya çıkmıştır. Gönüllü havuzu, daha iyi planlama ve AB operasyonlarında koordinasyon sağlama, afetlere daha hızlı ve etkili cevap verilmesine imkân sağlamaktadır (Mosley vd 2004: 217). Ana girişimlerden biri olarak AB mekanizmasının bir parçası haline gelmiştir.

AB komisyonu mekanizması, önleme için kılavuz sağlayan, katılım çabalarıyla hazır durumda bulunan ve farklı Avrupa yaklaşımlarını ulusal eylemler açısından etkili hale getiren bir sistemdir. Bu aynı zamanda, afet dayanıklılığı, erken uyarı araçlarını kullanarak farklı yöntemleri destekleyen afet bilgilerinin kalitesi ve erişilebilirliğin artmasını da içerir. Buna ek olarak AB komisyonu mekanizması ülkelere tam kapsamlı eğitim ve kılavuz sağlar (Mosley vd 2004: 217).

Ortak Acil Durum ve Bilgi Sistemi, katılan ülkeler arasında acil iletişimi sağlamak için tasarlanmış güvenilir web tabanlı bir uyarı ve bilgi sistemidir. Acil Servis; gerekli desteğin ayrıntılarıyla birlikte bir yardım teklifi göndermek ve acil durumun devam eden gelişimini izlemek için entegre bir platform sağlamaktadır. 2001'de kurulmasından bu yana, bu mekanizma pek çok felaket için 150'den fazla olayda faaliyete geçmiştir. 2004-2005 Güney Asya Tsunami, 2005 ABD Katrina ve Rita kasırgaları, 2008 Çin, 2010 Haiti ve 2011 Japonya depremleri, 2010 Balkanlar seli, 2007 ve 2012 Yunanistan orman yangınları ve 2011 Kıbrıs deniz üssü patlaması, gibi desteklenmesi gereken büyük felaketlerden bazı örneklerdir. AB aracılığıyla çalışan mekanizma, önceden planlanmıştır ve karar verme süreci gelişmekte olan ülkelere destek ve yardım sağlamak için para desteği olarak yapılmaktadır.

2.4. AB YARDIM YAPISI

Avrupa Yardımı ve Lizbon Anlaşması, Avrupa Dış İlişkiler Servisi (EEAS) olarak adlandırılan ve çok yıllık eylem planları ile dış yardımın dağıtımının

hazırlanıp stratejilerinin oluşturulmasında resmi ve fonksiyonel bir hizmet oluşturan sistemdir. Kalkınma yardımı olarak Avrupa Komisyonunun finansmanı iki ana kaynaktan gelmektedir: Avrupa Kalkınma Fonu (AKF) ve Avrupa Kalkınma Topluluğu. AKF, Üye Devletler tarafından yapılan bağış katkıları, Avrupa Topluluğunun eklenmiş vergi payını, gümrük vergilerini ve Üye Devletlerin gayrisafi milli gelirini temsil eder. Her iki kaynağın da yardımları finanse etmek için kendi süreç ve düzenlemeleri vardır. AKF kalkınma yardımı finansmanının yaklaşık %30'unu sağlarken Afrika, Karayip ve Pasifik (AKP) bölgesi dâhil 78 adet gelişmekte olan ülkeye destek sağlamaktadır. Diğer gelişmekte olan ülkeler ve bölgeler AB'nin Topluluk bütçesinden desteklenir (Gavas, 2012). Toplum payları aynı zamanda tematik stratejilere destek sağlar.

Çok yıllık eylem planı ve strateji belgeleri, AB kalkınma yardımı politikasının projelere bütçe desteği ve hibe finansmanları sağlaması için hazırlanır. Hibeler ve tavizli borçlar belirli sabit fonlarla, belirli zaman aralıklarında sağlanırken, bütçe destekleri duruma bağlı fakat esnek yapıdadır. Fonlar doğrudan, alıcı hükümet hazinesine bütçeleme yöntemi ve alıcının yönetici süreçleri aracılığıyla transfer edilmektedir. AB yardımı perspektifleri üç ana özelliği içerir: fonların alıcı ülkenin merkez bankasına transferi, ulusal kalkınma politikasının gerekliliği, kamu finans yönetimi için güvenilir programlar ile belirli anlaşılmış şart ve koşullar. Alıcı hükümet transfer miktarını ulusal para biriminde kredilendirmelidir. Bütçe programlarıyla destek, sağlık ve eğitim için kullanılabileceği gibi önceden belirlenmiş durumlar için de kullanılabilir.

AB dış yardım politikaları coğrafi ve tematik enstrümanlarla uygulanmaktadır. Coğrafi programlar beş bölgeyi kapsamaktadır: Latin Amerika, Orta Doğu, Orta Asya, Asya ve Güney Afrika. Diğer yandan tematik programların coğrafi programlara göre kalkınma yardım politikaları uygulamalarında geniş kapsamları vardır çünkü kapsamlar coğrafya ile kısıtlı değildir. Tematik programlar sürdürülebilir yönetim ve çevre korunması, insanların temel ihtiyaçları için yatırım, gıda güvenliği, göç ve iltica ve kalkınmada yerel yetkililerin etkisi gibi konuları içermektedir.

Coğrafi stratejiler, yardım reform politikaları, koordinasyon ve harmoni, AB kalkınma yardımıyla yabancı alıcı ulusların kalkınma ilişkisi, diplomatik partnerlik gibi yardım etkililiği kurallarını uygulamalıdır. AB aşağıdaki enstrümanları kalkınma yardım operasyonlarını sürdürmek için benimsemiştir:

i. Avrupa Kalkınma Fonu (AKF) - Pasifik ülkeleri ve sahra altı Afrika'sına yardım sağlayarak Güney Afrika ve deniz aşırı ülkeler ve bölgeleri dışarıda bırakır. Cotonou Anlaşması projelere geri ödenebilir yardımlar sağlamak için yasal durumlar belirler. AKF ekonomi, insani ve toplumsal kalkınma, bölgesel işbirliği ve bütünleşme alanlarında destek sağlar (Moreau, 2000). Bu amaçla, komisyonu oluşturan etmenler şu şekilde sıralanabilir: risk sermayesi ve borç yönetimi tarafından, AYB aracılığıyla özel sektöre ve ihracat kazançlarının etkilerine çözüm olan mekanizmalara sağlanan hibelerin yönetimi için olan çeşitli resmi araçlar sağlamak.

ii. Avrupa Komşuluk ve Partnerlik Enstrümanı (AKPE) - AB komşuluk politikalarının başarılı hedefleri sağlamak amacıyla uygulanması için oluşturulmuştur. Mısır, Ermenistan, Ürdün, Rusya Federasyonu, Ukrayna ve diğerleri gibi partner ülkelere ortak ilişkiler, işbirlikleri ve ekonomik bütünleşme için yardım sağlamaya odaklanmaktadır. AKPE, işbirlikleri anlaşmaları, mevzuat ve yasa ölçütlerinin desteklenmesi, iyi yönetim sağlanması, temel ihtiyaçların sağlanması, kadın ve çocuk haklarının korunması, sınır güvenliği yönetimi ve ilerleyen yenilik, araştırma ve geliştirme gibi politik oluşumlara destek sağlamaktadır. (Regulation of Foreign Aid, 2015). Toplam miktarının %95'i ülke yardım programlarına katkı sağlamışken kalan miktarlar sınırlar arası işbirliği programları için ayrılmıştır.

iii. Kalkınma İşbirlikleri Enstrümanları - Coğrafi, tematik ve 18 AKP ülkelerinin ölçütlerini destekleyen programlar olmak üzere üç ögeyi kapsar. Temel amaç AB'nin yerel reformlar doğrultusunda yardım sağlamaktır. Coğrafi programlar 47 gelişmekte olan ülkeyi desteklerken, tematik programlar yardım almaya uygun bütün gelişmekte olan ülkelere yarar sağlamaktadır.

iv. Diğer Özel Önlemler - Bu üç stratejik enstrümana ek olarak Avrupa Komisyonu eylem planında olmayan özel önlemleri de uygulayabilir. Bu önlemler doğal afetler, kamu krizi gibi istikrarlı olmayan durumlarda alınabilir. AB özel ölçütleri ile sağlanan maddi yardım, kalkınma amacıyla acil durum yardımı olarak kullanılabilmektedir.

AB, fakirliği azaltmak ve ekonomik kalkınmayı sağlayarak hesap vermeyi ve şeffaflığı korumak için dış yardım politikaları sağlamaktadır. AB, yasalara veya insan haklarına uymayan ülkelerin dış yardım oranlarını azaltabilir veya kesebilir. AB yardım yapısı 28 Üye Devletten, Avrupa komisyonu ve Avrupa Yatırım Bankasından (AYB) oluşmaktadır.

AK ve AYB dâhil olmak üzere Üye Devletler, kalkınma yardım programlarını sağlamak zorundadırlar. Kalkınma için AK fonu iki ayrı kaynağa ayrılmıştır, bunlar AKF ve Avrupa Kalkınma Topluluğudur. İki kaynağın da kendi kural ve süreçleri vardır. AKF, Yeniden kalkınma işbirliği fonunun %30'unu oluşturur ve AK gelişmekte olan 78 ülkeye destek sağlamaktadır. AK aracılığıyla bütün gelişmekte olan ülkeler desteklenmektedir. AK aynı zamanda riskli sermaye garantisi, güven fonu ve faiz oranlarını sağlamaktadır.

Avrupa Yatırım Bankası uzun dönem borç verme çözümü olarak finansal destek, uyum, Üye Devletlerle dengeli kalkınma için ekonomik ve toplumsal uyuşma arayan kurumlar için 1958 yılında başlatılmıştır. 2008 yılında AYB, AB dışında borç vermeyi kararlaştırmış ve planın parçası olmayan ülkelere yardım etmiştir. Bu, AB ve donörlerinin sürekli desteğinden dolayı mümkün olmuştur (Mosley vd 2004: 217).

AYB aynı zamanda sadece AB ile işbirliğinde olan gelişmekte olan ülkelere ve kalkınma politikalarına borç vermektedir. AB politikaları Afrika'daki kalkınmaları desteklediği için AYB borç vermesinin uygun olup olmadığını izlemek adına komşuluklar belirlemiştir. AB'nin aynı zamanda Orta ve Doğu Avrupa'ya 2000'lerde finansman sağlanarak denge ve refah getirmiştir.

2.4.1. AB'nin Toplam RKY Hacimleri

AB tarafından yapılan resmi kalkınma yardımları (RKY), 1991 yılından beri toplam RKY'lerin yarısından fazlasına karşılık gelmektedir. KYK verilerine göre, AB'nin on beş üyesinin RKY harcamaları, RKY'nın %58,6'sini oluşturarak 70.2 milyar $'a karşılık gelmektedir. Kalan 12 Üye ülkeden gelen 1.2 milyar $ eklenerek, toplam AB RKY'sı 71,4 milyar $'a karşılık gelmektedir.

Son 20 yıldır AB kalkınma yardımı, borç hafifletme ve erteleme etkilerini ortaya koyan olumlu sonuçlar göstermektedir. AB üye devletleri 2008 yılında en büyük donör olmuştur, Almanya en yüksek donör olarak 13.9 milyar $, İngiltere 11.4 milyar $, Fransa 10.9 milyar $ ve Hollanda 7 milyar $ katkı sağlamıştır.

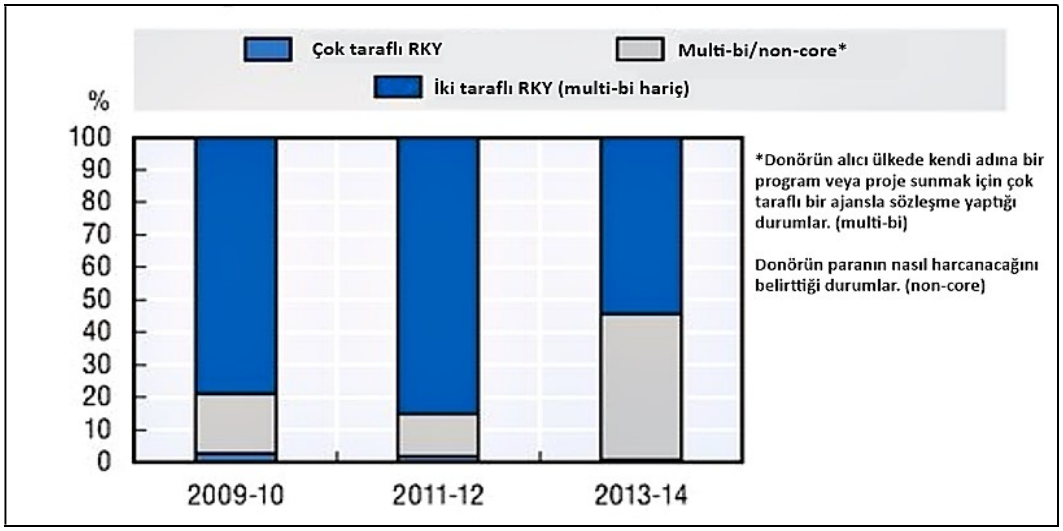
Bu AB yardımı önceki %0,37 seviyesinden 2008 yılında %0,40 seviyesine çıkmıştır. RKY seviyeleri RKY'dan GNA'ya KYK ortalamasının üstünde olacak şekilde, AB içerisinde farklılık göstermiştir. 2010 yılında AB kolektif olarak GMG'nın 0,56% RKY seviyesine çıkmış ve 2015 yılında 0,7% olmuştur. Bunun anlamı AB'nin RKY seviyelerini önemli oranda artırarak 2016 yılında 28 milyar $ seviyesine çıkarmayı sağlamaya çalışmasıdır.

2.4.2. Çok Yönlü RKY

AB üye ülkeleri ve AK, çok yönlü organizasyonlar aracılığıyla kalkınma yardımının %20'sini yönlendirmektedir. Bununla birlikte AK, AB üye devletlerine toplam katkı sağlayan çok taraflı bir ajans olarak davranmaktadır.

AB üye devletleri AK'ye diğer çok taraflı organizasyonlara olan toplam katkılardan daha büyük katkıda bulunmuşlardır. Toplam yardıma göre AK'nin payı önemli miktarda artmaktadır ve bu Birleşmiş Milletler ve Dünya Bankası grubunda fonların ana katılımcısı olarak katkıdaki ana yöntemlerden biri olmuştur.

Grafik - 7: AB Kurumlarının Çok Taraflı Sistemde Yaptığı Yardımlar (2009-2014)

Kaynak: OECD, 2015.

2.4.3. AB RKY'lerinin Gelir Grubuna Göre Dağılımı

AB'nin RKY'lerdeki toplam payı 1990'lardan %40'lardan 2007'de %50'lere çıkmıştır. Bu eğilim dünyanın çok gelişmemiş ülkelerinin veya az gelişmiş ülkelerinin paylarını azaltan faktör olmuştur. Orta gelirli ülkelerin payı toplamda %40'dan %25'e düşmüştür. Yardım aynı zamanda diğer ülkelerin gelişmesinde de katkı sağlamıştır. AB (Birlik Bütçesi) ve Avrupa Kalkınma Fonu (AKF) tarafından finanse edilmektedir. AKF farklı AB ülkelerinin gönüllü katkılarıyla finanse edilerek Topluluk Bütçesi kapsamı dışında yönetilmiştir.

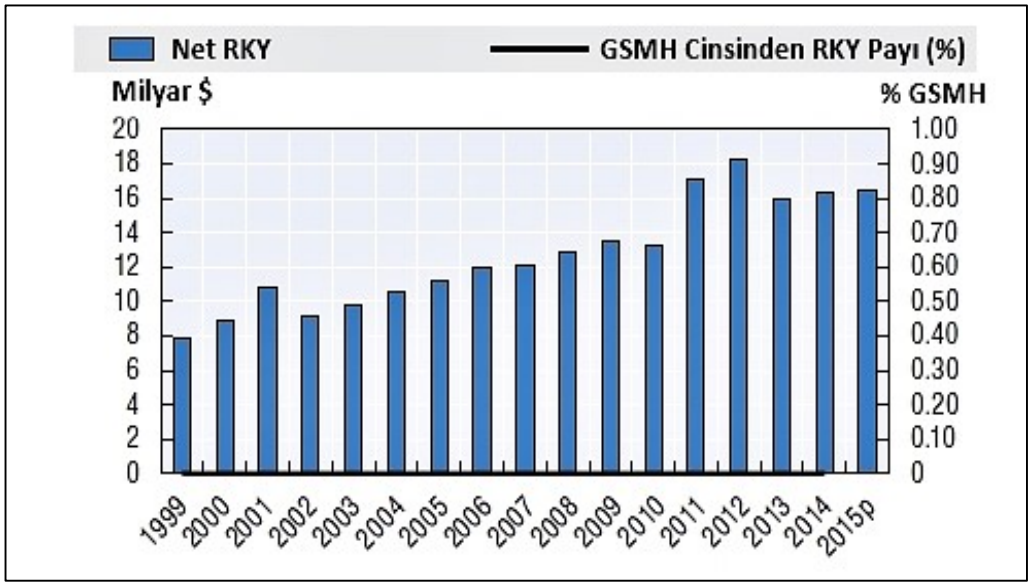
2008'den 2013'e kadar finansman 22.7 milyar $'dır. AKF aynı zamanda 78 Afrika ülkesini desteklemektedir. AKF'den yararlananların çoğu sınırlı gelir ülkeleri olsa da, orta gelirli ülkeler de yararlanmaktadır. Çok katmanlı bütçe, bütçe döngüsünde belirli etkinlikleri AYB tarafından farklı oranlarda kapsamakta olan Bakanlar Konseyi için karar verici faktörler arasındadır.

Bu kaynakla birlikte AK farklı yerlerdeki ülkelere (Asya, Latin Amerika ve komşu ülkeler) ve belirli konulu projelere (gıda güvencesi, insani ve toplumsal gelişmeler, çevre) destek vermektedir. İşbirlikçilerinin çoğunluğu, öne çıkan özel vakalarıyla orta gelirli ülkelerdir (Afganistan, Bangladeş, Laos, Nepal, Tacikistan, Özbekistan, Yemen). AB bütün sözlerini yardımların miktarını artırmak için

tutmaktadır. AB RKY'lerin çoğu AB toplum sektörüne gitmiştir ve Afrika ve Asya'nın bazı kısımları için en fakir ülkeleri desteklemektedir. AB kalkınma yardımlarında uyum için politika belirlemek adına işe yarar adımlar atmaktadır.

AB için daha önemli olan gösterge, kalkınma yardımında bütün uyumluluğu artırma isteğidir. Bununla birlikte AB yardımı birliğinin eylem ve gücü, bireysel çift yönlü tabanıyla Paris bildirgesinin birleştirici aktörü olarak oluşturulmuştur. Yukarı eğilime rağmen önemli bütçelendirme ve politik çabalar 2015 yılında RKY/GSMH oranında %0,7'ye ulaşılmasıyla kolektif amaçlarda önemli bir yer edinmiştir.

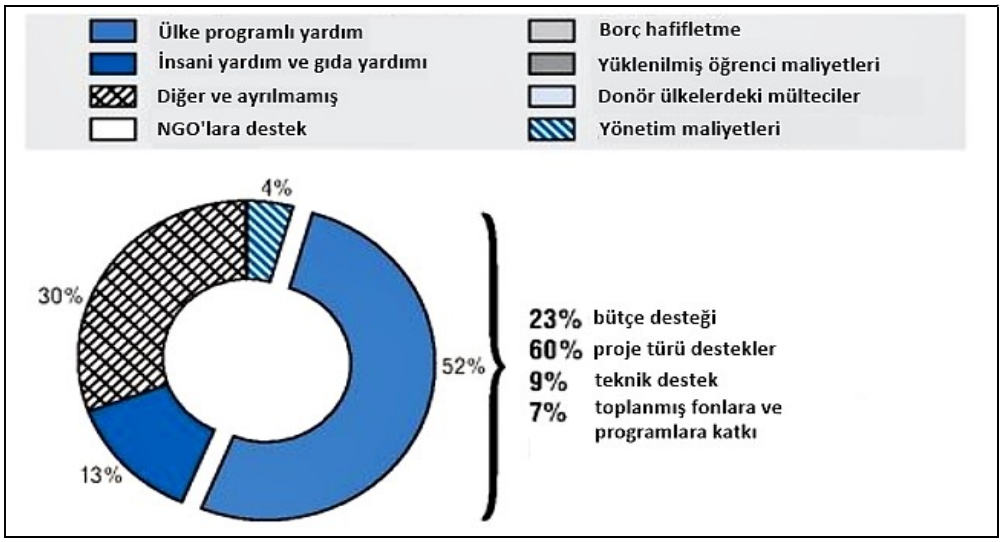
Grafik - 8: AB'nin GSMH RKY Payları (1999-2015)

Kaynak: OECD, 2016.

Bu düzenlemeler altında yeni AK sistemi kalkınma yardımında ve AB kalkınma yardımı koordinasyonunun yükseltilmesinde fakirlik, açlık, sağlık, eğitim gibi konuların üstesinden gelinmesi amacına hizmet etmektedir.

Grafik - 9: AB Kalkınma Yardımlarının Türlerine Göre Oransal Dağılımı (2014)

Kaynak: OECD, 2016.

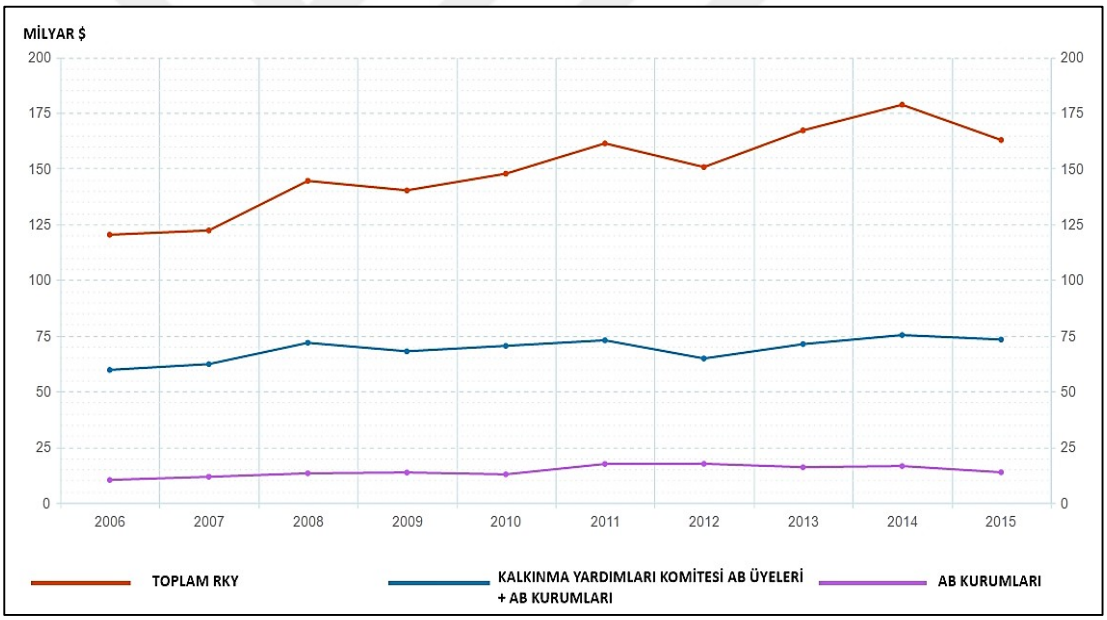
AB tarafından alınan ana karar, bu gibi ülkeleri ekonomik açıdan güçlü hale getirmek ve finansal yardım desteğiyle kendi güvencesini sağlamaktır. Bu ülkeler zayıf durumların üstesinden gelinebileceğini ve sınırlı büyümenin gelişmekte olan ülkeler için elde edilebileceğini göstermektedir. Kalkınma yardımının temel amacı tek boyutlu olmuştur ve gelişmekte olan ülkelerin finansal yardım ve destek bekleyerek istedikleri finansal sonuçlara ulaştıklarından emin olmaktadır.

2.4.4. Dış Yardımlarda Avrupa Birliği'nin Öncülüğü

AB ve Üye Ülkeleri küresel seviyede, GOÜ'lerden orta-üst gelirli ülkelere kadar değişen 150'den fazla ülke için kalkınma yardımı sağlamaktadır. AB, karışıklıkla mücadele eden ve kırılgan olan bütün ülkeler için destek sağlamaktadır. OECD istatistiklerine göre AB kolektif olarak RKY'lerin net harcaması olan yaklaşık 13 milyar $ sağlamıştır. Dahası ülkelerin fakirlikle mücadele etmesi için 2013 yılında 56.5 milyar € harcamıştır. 2014 yılında rakamlar 2,4% artışla 58.2 milyar €'a ulaşarak bu tarihe kadar olan en yüksek nominal değerine ulaşmıştır. Bu veriler AB'yi kolektif olarak temsil eder ve OECD'nin KYK'ya rapor ettiği toplam RKY'lerin yarısından fazlasını sağlamaktadır.

Diğer OECD donörlerinin ortalama RKY donör yüzdesi 2014'te GSMH'nın 0,28%'i ve kolektif olarak AB'nin GSMH 0,42%'si olarak raporlanmıştır. Bu rakamlar dünya çapında diğer donörlerle karşılaştırıldığında önemli ölçüde yüksektir (Sustainable development - global partnership, 2015). 2010 yılındaki ekonomik krizden kolayı AB bütün olarak RKY/GSMH oranı olarak 0,56% oranına ulaşamamış fakat gelecek yıl bu düşüşü toparlamıştır. Son on yıldır AB finansmanı temel ihtiyaçları destekleyerek, hayat kalitesini artırarak ve sürdürülebilir kalkınmayı sağlayarak önemli katkılarda bulunmuştur. Yardım 13 milyon çocuğa eğitim sağlamıştır. 70 milyondan fazla insan için güvenli su sağlamıştır ve yaklaşık 2 milyon köylüye modern hizmetler ve milyonlarca insana gıda, barınma ve sağlık sistemleri sağlamıştır. Ek olarak 1,5 milyon hektar orman korunmuştur.

Grafik - 10: RKY Hacimleri (2006-2015)

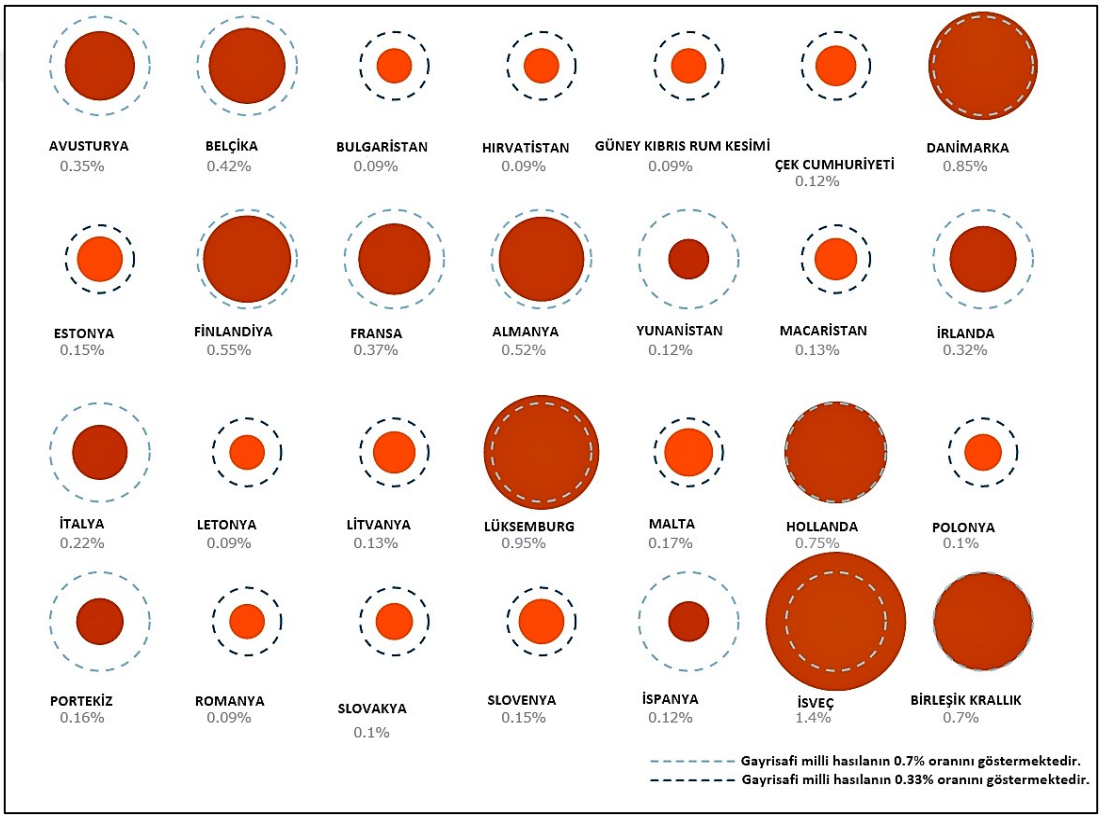
Kaynak: OECD, 2016.

2013 OECD raporuna göre AB üye devletleri yaklaşık 70 milyar $, AB kurumları yaklaşık 16 milyar $ ve AB tüm olarak 86 milyar $ sağlamış ve Amerika Birleşik Devletleri 31 milyar $ ile bu rakamları takip etmiştir (World Investment Report, 2015). Son zamanlarda AB sürekli olarak RKY sağlayıcıların listesinin üstündedir. Bu istatistikler açıkça AB'nin bütün olarak dış yardımda küresel olarak en büyük donör olduğunu göstermektedir.

2.4.5. AB Kalkınma Yardımında Başlıca Donör Ülkeler, Alıcılar ve Bölgeler

28 üye devlet ve diğer AB kurumları dış yardıma katılmaktadır fakat en yüksek katkı sağlayan ülkeler şunlardır: İsveç, Lüksemburg, Hollanda, Danimarka ve İngiltere. Slovakya, Çek Cumhuriyeti, Yunanistan ve Litvanya gibi az donör olan ülkeler de vardır.

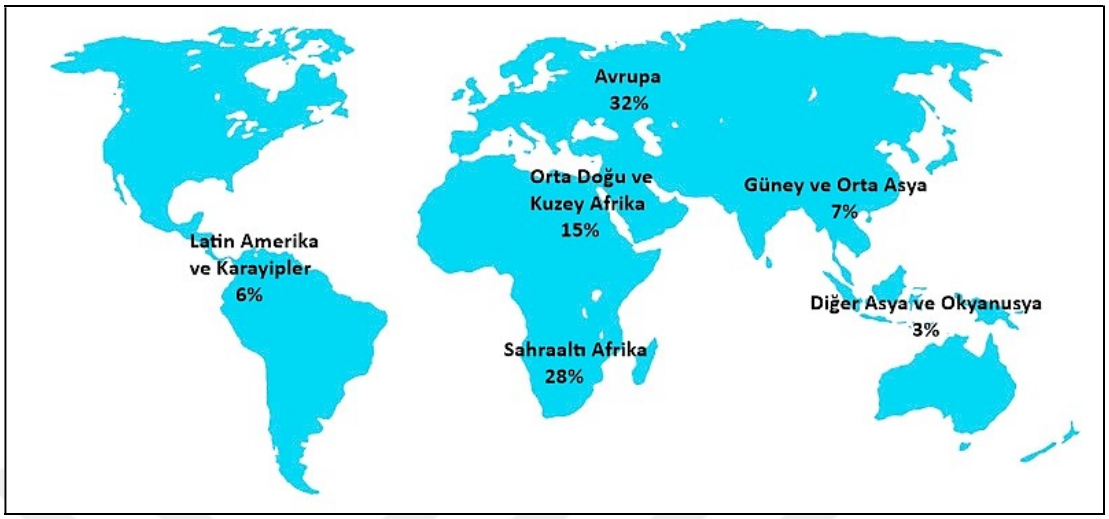
Şekil - 2: AB Üyelerinin GSMH Cinsinden Yüzdesel Kalkınma Yardımları (2015)

Kaynak: OECD, 2016.

2011 AB gelişmiş ülkeler finansman izlenebilirlik raporunda AB yardımı alan bölgeler %29 toplam AB yardımı ile sahra altı Afrika'sı, %20 ile Avrupa, %18 ile Asya ve %6 ile Latin Amerika ve Kuzey Amerika'dır. Bütün bölgeler arasında Afrika en çok yardım alan bölgedir. 2013-2014 yıllarında bu oranlar değişmemiş olsa da en çok yardımı alan bölge olarak Afrika üstünlüğünü korumuştur.

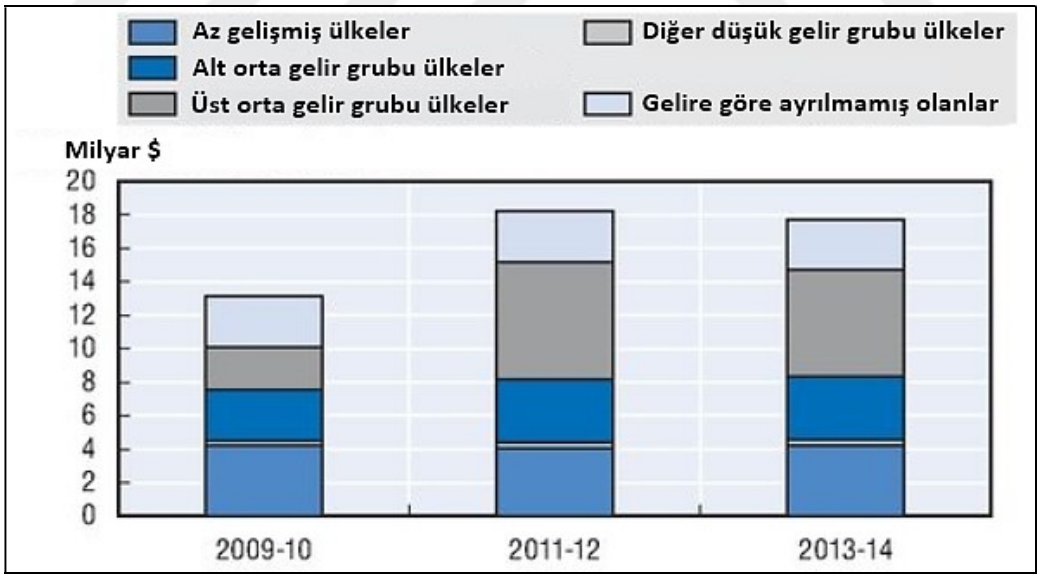
Harita - 1: AB'nin RKY'lerinin Bölgesel Dağılımı (2013-2014)

Kaynak: OECD, 2015.

GOÜ'ler genellikle dış yardımın en yüksek yüzdesini oluştururken bunu düşük gelirli ülkeler ve bölgeler, düşük orta gelirli ülkeler ve üst orta gelirli ülkeler izlemektedir.

Grafik - 11: AB'nin RKY'lerinin Dağılımı (2009-2014)

Kaynak: OECD, 2015.

AB genellikle yardımlarını sağlık, eğitim, hijyen ve toplum ihtiyaçları gibi temel ihtiyaçları karşılamak için kullanmaktadır. Diğer harcama alanları şunlardır; kriz sonrası durumda kalkınma, hastalık önleme, enerji kaynakları, ulaşım gibi ekonomik alt yapı kalkınmaları, tarım, madencilik, turizm gibi sektörel destekler,

bütçe desteği ve gıda ve güvenlik yardımlarıdır. AB yardımlarının %25'ini bütçe desteği olarak alıcı hükümetlere verir ve ihtiyaçlarına göre alıcı ülkelerin kaynakları kullanması esnekliğini destekler.

2.5. AB KALKINMA YARDIMLARININ ANA GİRİŞİMLERİ

AB dış yardım politikası yıllar içerisinde kurum ve üye ülkelerin işbirliği ile adım adım gerçekleşmiştir. 2009 Lizbon Anlaşması AB'nin kalkınma yardım politikalarını, AB diplomatik bölümleri olan Avrupa Dış İlişkiler Servisi (EEAS) ile AB politikalarını oluşturarak önemli ölçüde güçlendirmiştir (Mayoral, 2011). AB yüksek temsilcileri, dış yardım politikalarını tutarlı ve kesin yapmak için karar verir ve EEAS yüksek temsilcilerin kararlarını destekler. Lizbon Anlaşması AB fonksiyonları üzerindeki anlaşmaları (TFEU) düzenler ve yasal çerçeve sağlar. Lizbon Anlaşması ve AB tarafından tanıtılan önemli anlaşma ve programlar şunlardır:

i. Kalkınma işbirliği için finansal enstrümanları belirleyen düzenleme 1905/2006 – Amaç, partner ülkelerde ve bölgelerde işbirliği ile fakirliği bitirmektir. Bu düzenlemeye 2007-2013 yılları için ayrılan toplam fon, coğrafi ve tematik programları desteklemek için yaklaşık 17 milyar €'dur.

ii. Demokrasi ve insan haklarını dünya çapında finanse etmek için olan düzenleme 1889/2006 – Amaç, demokrasiyi sağlamak, insan hakları ve yasaları yaymak ve dış yardım politika amaçlarına ulaşmaya katkıda bulunmaktır. 2007-2013 dönemi için toplam ayrılmış fon yaklaşık 1.1 Milyar €'dur.

iii. İş gücü ayrımı ve politika kalkınması için AB Tüzüğü

iv. Yeşil Kitap: Sürdürülebilir kalkınmayı ve büyümeyi desteklemek

v. Paris Yardım Deklarasyonu etkililiği: Etkililiği artırmak için yüz ülke tarafından imzalanan uluslararası anlaşma

XX. Yüzyılın sonlarına doğru, Avrupa Komisyonu, partner ülkeler ve diğer gelişmekte olan ülkelerle demokrasi, çalışma, eğitim, mikro finans ve büyüme alanlarında dört yeni anlaşma benimsemiştir. Bu anlaşmalar:

a) SPRING Programı (Partnerlik Reformu ve İç Büyümenin Desteği) – ana girişimler 350 milyon € ile belirlenmiş ve yükselen demokrasileri desteklemek için ekonomik büyümede belirlenmiş ihtiyaçlar için tasarlanmıştır.

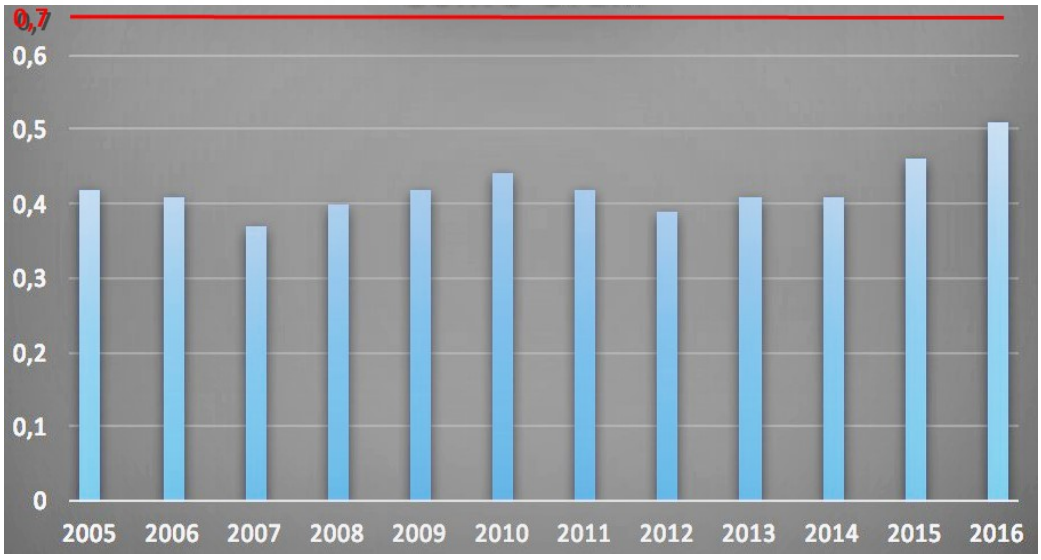
b) Erasmus Mundus Programı – 66 milyon € fonu olan çeşitli çalışma programlarıyla eğitimi destekler.

c) Komşu Sivil Toplum Tesisi – program 22 milyon € bütçeyle politika uyuşması, izlenilirliğini artırması, sivil toplumların sağlanması ve çeşitli grup ve organizasyonlarla reform ve partnerlikleri destekleme amacındadır.

d) Fakirliği bitirmek, çalışma oranını artırma ve hayat standartlarını artırmak için 20 milyon € değerindeki alınan diğer Tunus özelindeki özel önlemler.

AB aynı zamanda sorunlu durumları gözlemek ve kriz dönemlerinde insani yardım sağlamak için barış sağlama görevlerini organize eder. AB, diplomatik ilişkiler, güvenlik ve savunma için dünyanın kilit oyuncularıyla partnerlik sağlamaktadır.

Grafik - 12: AB'de Kalkınma Yardımlarının Milli Gelire Oranı (2005-2016)

Kaynak: Eurostat, 2017.

AB'nin ana girişimlerindeki hedeflerinden biri de milli gelire oranla 0,7 belirtecine birlik olarak ulaşmaktır. Son iki yılda kazanılan ivme bu hedefe ulaşma yolunda umut vericidir ancak çoğu AB üyesinin milli gelire oranla çok düşük kalkınma yardımları sunması 28 üyeli Birliğin oranını aşağı çekmektedir. Eurostat'ın verilerinde

AB’nin 2016 yılında, RKY programları ile 75,5 milyar € yardım sağladığı belirtilmektedir. Bu harcama yukarıdaki şekilde görüldüğü gibi AB milli gelirinin %0,51’idir. %0,7 hedefini tutturamayan AB buna rağmen 2016 yılında dünyanın en çok kalkınma yardımı veren aktörü olmuştur (EU's Official Development Assistance, 2016).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
AB İÇİN ÜÇÜNCÜ ÜLKELER ve ÜÇÜNCÜ ÜLKELERE AB YARDIMLARI

Kalkınma yardımı, sonuçların elde edilmesi için mümkün olduğunca etkin şekilde kullanılması gereken sınırlı bir kaynaktır. Yapılan yardımların doğru yerde ve etkili bir şekilde kullanılabilmesi, bu yardımların uygulanabiliriği ve yönetilmesi yolunda sürekli iyileştirmeler yapılabilmesine bağlı olacaktır. GOÜ'lerde daha iyi politikalar ve daha iyi yardım tahsisi, yoksulluğun bugüne kadarki etkilerinin azaltılmasında yardımcı olmaktadır. Uluslararası yardım, GOÜ'leeerdeki insanların gelirlerini yükseltebildikleri, daha uzun, sağlıklı ve daha üretken yaşayabildikleri koşulların yaratılması için gerekli değişikliği teşvik etmek için giderek daha fazla katalizör görevi görmektedir. Gelişim sonuçları gelişmekte olan ülkelerin kendisine çok bağımlı olsa da, AB, yoksulluğun azaltılmasına yardımcı olmak, ulusal esnekliği güçlendirmek ve daha etkili yardım sunmak suretiyle yerel topluluklara güç sağlamak için oldukça kararlıdır.

AB yardımları, BM Milenyum Kalkınma Hedefleri gerçekleştiği takdirde yine kendisine dönecek faydaları ulaştıracaktır. Zira diğer ülkeler kalkındığında, AB'den mal ve hizmet satın alacak ve yapılan yardımlar fazlası ile geri dönecektir. Bu aslında sadece AB için değil diğer bütün yardım yapanlar için geçerli bir çıkış noktasıdır. AB üyeleri tek taraflı olarak Avrupa yardımlarının yaklaşık %80'ini yapmaktadır. Kendi meşru dış politik ve stratejik hedefleri için bütün kaynaklarını komisyona aktarmasalar da Komisyon'un aldığı payın daha yüksek olması gerekir. Zira Komisyon üzerinden yapılan yardımlar, hem insani hedeflere hem de kalkınma hedeflerine daha çok katkı yapmaktadır.

Yardım alan ülkeler şayet yapısal olarak kendi kendine yeterliği sağlayamazsa yardıma bağımlı hâle gelmektedir. Örneğin, AB'nin Zambiya üzerindeki yardımları Zambiya ekonomik büyümesinin yenilenmesi konusunda sorunlar çıkarmıştır. Bu sorunlar, uzun dönemde ekonominin yapısal zayıflığından kaynaklanmaktadır. Bu açıdan, genel olarak dış yardımlar geçici çözümler sunmakta ve kısa vadeli etkiler göstermektedir. Diğer taraftan AB müktesebatında insani yardım sektörünün kapsamı da zaten kısa süreli ve acil durumlar için

öngörülmektedir. Bu bakımdan, yapılan yardımlar, alan ülkenin imkânlarını geliştirecek nitelikte olmalıdır. İnsani yardımlar da bu bağlamda ele alınmalıdır.

Avrupalı ülkelerin sömürge geçmişi ve AB değerleri peşinde koşarak yardımları organize etmesi, aslında AB'nin kurumsal yapısı ile yapılan yardımların AB üyesi ülkelerin bireysel önceliklerine ve stratejilerine göre belirledikleri yardımların çok küçük boyutta kalmasına neden olmuştur. Zaten AB için 9/11 sonrası güvenlik temel öncelik durumuna gelmiştir. Ancak güvenlik için tehdit olarak sayılan şeyler aksine yoksulluğu ortadan kaldıracak şeyler değildir ve yoksullukla da doğrudan ilgili görünmemektedir. Aynı zamanda, yardım için öncelik verilen yerlerin sahip olduğu doğal kaynakların, yardım konusunda tercih sebebi olduğu görülmektedir. Göçü önleme ve diğer pek çok konu veya AB hedefi negatif anlamda eleştirililer almaktadır. Burada negatif etkileri veya yönlerini göz ardı etmiş olsak bile yapılan yardımlar küçük pansuman tedbirleri şeklinde kalmaktadır ve diğer donörlerle doğru iletişim ve koordinasyon yetersizliği gibi sebeplerle istenen etkiyi ortaya çıkarmamıştır (Akıllı, 2016). AB insani yardımlarının kalitesi ve miktarının artması için her şeyden önce AB üyesi devletler insani yardım bütçesine daha çok kaynak aktarmalıdır. En azından zaten yapmakta oldukları yardımların insani niteliğinin artması için AB lomımlarma daha fazlasını devretmeleri gerekmektedir. Çünkü AB kurumları daha uzmanlaşmış personel sağlayabilir ve böylece yardımların maliyetleri düşer ve kalitesi de artar. Diğer taraftan yukarda işlenen sektörler insani ilkelere göre yeniden organize edilerek sosyal, ekonomik, eğitim ve altyapı gibi alanlar da insani yardım kategorisine sokulabilir. Ancak AB müktesebatında insani ilkelerin insani yardım konusunda bile yerleşemediği ortadadır. Bu bakımdan AB'nin insani yardım konusunda daha sağlam kurumsallaşmaya ve kaynakları¬nı arttırmaya ihtiyacı vardır.

3.1. AB İÇİN ÜÇÜNCÜ ÜLKELERİN TANIMI

AB'den yapılan dış yardımlar Birliğin ortak politikasını gerçekleştirmek amacıyla kullanılmaktadır. Yardımlar esas olarak iki kaynaktan sağlanır: AB Ortak Bütçesi ve Diğer Kaynaklar.

Harici faaliyetler ve AB üçüncü ülkelere bütçe harcamalarından yardım harcamaları sağlamaktadır. Bu ülkeler; Afrika, Karayipler ve Pasifik, Bağımsız Devletler Topluluğu, Asya ve Latin Amerika Ülkeleri, Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri ve Akdeniz Ülkeleri'dir. Elbette ki bu kaynaklardan en önemli payı ekonomisi nispeten daha zayıf olan üye ülkeler almaktadır. Bunun amacı AB ülkelerini ve diğer devletleri her alanda (ekonomik, mali, sosyal, vs.) birbirine daha uyumlu hale getirmektir (Güngör, 2000: 2).

Bu çerçevede karşılıksız yardımların %95'i ve kredilerin %90'ı üye ülkelere verilmektedir. Karşılıksız yardımlardan geriye kalan %5 ve kredilerden arta kalan %10 üçüncü ülkelere verilir (Bilici, 1997: 27). Burada belirtilen üçüncü ülkeler ise AB üyesi, adayı ve potansiyel adayı olmayan ülkeler ile AB ile kamu tedariki alanında pazar erişim bağlılıklarını içeren uluslararası herhangi bir anlaşması olamayan ülkelerdir.

Topluluk bütçesinin dış faaliyetler için, AB 'nin üçüncü ülkelerdeki maliyetlerini içermektedir. Bunlara kalkınma fonları, insani yardım ve gıda yardımı, ayrıca demokrasi ve insan haklarını destekleme yardımı dahildir. Topluluk bütçesinin dış faaliyetleri harcamaları, mali yardım sağlanan ülkeler grupları kısaca şu şeklindedir;

3.1.1. Afrika, Karayipler ve Pasifik Ülkeleri

Bugünkü AB üyesi ülkelerin eski sömürge üyelerinden oluşan bu ülkelerin toplam sayısı günümüzde 71'e ulaşmıştır. Birleşmiş Milletler verilerine göre, dünyadaki en fakir 48 ülkenin 42'si bu ülkeler arasında yer almaktadır. Bu ülkelere yardım sağlamak için Avrupa Kalkınma Fonu adı verilen bir fon kurulmuştur. Fonun büyüklüğü üye ülkeler tarafından ortaklaşa belirlenir ve belirlenen tutar ulusal gelir miktarlarına oranla üye ülkeler arasında dağıtılır.

1964-1999 yıllarını kapsayan 36 yıllık dönemde bu ülkelere yaklaşık 34 milyar € eşleniği tutarında hibe verilmiştir. 2000-2006 döneminde yapılan toplam yardım miktarı yaklaşık 16 milyar avro'dur.

3.1.2. Bağımsız Devletler Topluluğu Ülkeleri

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra AB, Ticaret ve İşbirliği Anlaşması konusunda 1989'da yapılan Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ülkeleri ile ortaklık ve işbirliği anlaşmaları imzalamıştır. Bu anlaşmaların ticari hükümleri, tarafların birbirlerini "ticarette en çok izlenen ülke" olarak davranmasını öngörmektedir.. Bu ülkeler, Rusya Federasyonu, Ukrayna, Ermenistan, Azerbaycan, Beyaz Rusya, Gürcistan, Kazakistan, Kırgızistan, Moldova, Türkmenistan ve Özbekistan'la anlaşmıştır.

Aralık 1990'da yapılan Konsey toplantısının bir sonucu olarak, AB, BDT üyesi ülkelerdeki devam eden ekonomik kalkınma ve reform sürecini desteklemek ve dünya ekonomisiyle bütünleşmelerine yardımcı olmak için TACIS Programını hazırladı. Programın üç ana hedefi, piyasa ekonomisine ve demokrasiye geçiş, her seviyedeki ortaklık ve ikili ilişkilerin geliştirilmesi ve programın içindeki ülkelerin dünya ekonomisine entegrasyonudur. Birlik, 1991-1997 yılları arasında ilk TACIS Programı kapsamında yaklaşık 3.3 milyar € eşleniğinde maddi destek sağladı.. Program mevzuat, yapısal, hukuki ve idari reformlar, altyapı ağları, çevre koruması, ekonomi ve nükleer güvenlik gibi konularda yoğunlaşmaktadır.

3.1.3. Latin Amerika Ülkeleri

Topluluk 1970'lerde Brezilya ve Uruguay ile ilk anlaşmalarını imzalamıştır. Bununla birlikte, bu anlaşmalar en azından ticari işbirliği ile sınırlıdır. Topluluk, 1982-1991 yılları arasında tüm Latin Amerika'yı kapsayan ilişkiler kurmuştur. Bu dönemde yapılan anlaşmalar yalnızca ticaretle sınırlı kalmamış, ekonomi, sanayi, bilim ve teknoloji, çevre ve uyuşturucuya karşı mücadele alanlarında da düzenlenmiştir. Avrupa, Latin Amerika için önemli bir ticaret ortağıdır. Bu ticaret hacminin korunması ve geliştirilmesi, ağır borç altında Latin Amerika ülkelerinin ekonomilerini istikrara kavuşturmak için yaşamsal öneme sahiptir. Topluluk, mali ve teknik işbirliği kapsamında 150'yi aşkın projeyi finanse etmiştir. Bu projeler genel olarak tarımsal üretim, hayvancılık, balıkçılık, tarımsal krediler, eğitim ve sosyal projeler ile tarımsal reformlar için yürütülmüştür. 1996 ile 2000 yılları arasında toplam 1 milyar € eşleniği tutarında, Latin Amerika ülkelerine tahsis edilmiştir.

İspanya ve Portekiz AB üyesi olmasından bu yana, iki ülke Latin Amerika Ülkeleri'ne yönelik mali işbirliği boyutunda önemli ilerlemeler kaydetmiştir.

3.1.4. Asya Ülkeleri

AB ve 14 Asya ülkesi arasında bir işbirliği Anlaşması vardır. 1976-1991 yılları arasında AB'nin Asya ülkelerine sağladığı yardım miktarı 3.2 milyar ECU'dur. 1996-2000 döneminde sağlanan maddi yardım miktarı 550 milyon €'dur. Böylece, AB bu bölgeye yardım sağlayan ülkeler arasında Japonya'nın ardından ikinci sırada gelmiştir.

3.1.5. Akdeniz Ülkeleri

Topluluk Bütçesinin dış faaliyetleri harcamaları başlığı altında "Akdeniz Ülkeleri İçin Katılım Öncesi Stratejisi" nden Türkiye'ye (aynı zamanda Kıbrıs ve Malta, Akdeniz ülkeleri) de hibe yardımı yapılmıştır. Bu nedenle, Akdeniz ülkelerine sağlanan maddi yardımlar ile bu yardımların kullanılmasına ilişkin yöntem ve teknikler belirlenmiştir.

AB ve Afrika arasındaki ilişkileri temsil eden (Yaounde, Lome, Cotonou gibi.) mevcut kurumsal eylemlerden önce Avrupa emperyalizminden dolayı Avrupa ile Afrika arasında uzun zamandır devam eden bir bağ vardır. Kolonileşmenin bitmesinden sonra 1960'larda Yaoundé Toplantısı ve Lomé varisleri, Avrupa yayılmacılığı altında ve AKP devletlerinin ödünlerini izleyen dinamik etkenlerle, AB tarafından emperyalizm mirasları için girişimleri tanıyarak maddi bağlantıları, hammaddelerin girişini ve hayati finansal çıkarları sürdürmek istemiştir.

AB'yi dünyada "iyi için güç" olarak gören bazı devletler, demokrasi ve insan hakları gibi paylaşılan Avrupa politik özelliklerini teşvik etmeye odaklanmıştır. Mayıs 2005'te AB kalkınma yardımlarının hacmini Binyıl Kalkınma Hedefleri için, varlıklar açısından ekstra bağlılık olarak GSMH'larının toplamında 2010 yılı itibariyle 0,56 oranında genişletmesi istenmiştir. AB ve Afrika, Karayip ve Pasifik (AKP) devletlerinin arasındaki kalkınma işbirliğini ilgilendiren ilişki, iki kurum olan ve 2003 yılında kurulan AKP-AB Konseyi ve AKP-AB Ortak Parlamento Topluluğu olarak temsil edilmektedir.

Bu kurumlar AB ve AKP devletleri arasındaki kalkınma söylemine destek vermektedir. AB'nin RKY ile organize edilmiş yardımı ve Avrupa yardımı, AKP devletlerine yönlendirilmiştir. Bütün çabalardan sonra 1993 yılına Maastricht Anlaşması ile tek kurumsal sistem oluşturulmuştur.

Kalkınma yardımı genel olan AB harcama planını göstermektedir; bu şekilde özellikle AKP tarafından koordine edilen yardım Avrupa Kalkınma Fonu temellidir ve hükümetler arası bir kurum olarak altında yatan motivasyon ile liberalleşmenin ilerlemesi amaçlanmaktadır. Politik değişim Afrika-AB Stratejik organizasyonun aracılığıyla ilerletilmiştir.

Bütün kalkınma yardımları, 2005 yılında benimsenen Kalkınma Üzerine Avrupa Mutabakatı tarafından yönetilmektedir ve AB'nin kalkınma yardımı Birleşmiş Milletlerin Binyıl Kalkınma Hedefleri konularıyla ilgili olarak 2015 yılına kadar sürdürülmüştür. Kabul edilen ana hedefler şu alanlar üzerine iyileştirmeler içermektedir: demokrasi, insan hakları, finansal ve kurumsal değişimlere destek, insani kalkınma ve HIV/AIDS problemleri, yönetim, çevre, ülke kalkınması, iletişim, ulaşım, değişim ve yerel katılım.

AB kalkınma yaklaşımları, daha geniş kapsamlı dış ilişkiler planının yaklaşımları olarak benimsenmektedir. Sürdürülebilir kalkınma ve yoksulluğun ortadan kaldırılması, AB dış eylemleri genel standartlarını oluşturmaktadır ve Lizbon Anlaşmasında temellendirilmiştir. Avrupa ülkeleri ile Afrika (kuzey hariç), pasifik, karaip ülkelerini arasında yapılan Cotonou Anlaşmasında amaç avrupa ülkelerinin diğer ülkelere ekonomik ve yönetimsel açıdan yardım edilmesidir. Cotonou Anlaşması, liberalleşme, güvenliğin geliştirilmesi gibi geleneksel kalkınma stratejilerini yeni politik rotalarla sağlamlaştırmaktadır. Liberalleşme, özelleşme ve özel sektörün desteklenmesi hem AB hem de ciddi anlamda ilerleme gösteren Dünya Ticaret Örgütünün (DTÖ) de ortak çıkarlarıdır. Fakirliğin yok edilmesi üzerine AB tarafından sürdürülen vurgu, Cotonou Bildirisinde olduğu gibi, etkileyici eylemler alındıktan sonra kalkınma stratejilerinin temel noktasını oluşturmaktadır. Böylelikle fakirliğin azaltılmasında AB eylemlerinin raporları tek başına, bu fakirliği ele alma konusunda yetersiz kalmaktadır.

9/11 döneminden sonra çok yönlü katkı sağlayıcı olarak AB, güvenlikle ilgili endişeleriyle bağlantılarını genişletmiştir. Avrupa Güvenlik Stratejisinin güvenliği kalkınmanın temel durumu olarak yansıtmasına rağmen, toplumsal veya insani kalkınmayı tartışmasız bir biçimde kastetmemektedir. Özellikle Birliğe yansıtılan dört tehlike için güvenlik teknikleri benimsenmiştir: terörizm, kitle imha silahlarının kontrolü, yerel çatışmalar ve devlet engellemesi.

Bu konuda mevcut süreç fakirliğin yok edilmesi ile uyuşmayan bir şekilde olsa da, AB'nin bu bölgelerin sorumluluklarını desteklemesi Sahra altı Afrika'sındaki ilişkileri güçlendirmektedir. AB pazarına ulaşmak isteyen AKP ülkelerinde tarımla uğraşanlar ve üreticileri için oldukça sorunlu durumlar bulunmaktadır. Dahası, hızlı bir süreçte işletme sektörlerine engellenmiş erişiminden dolayı AB'nin AKP'de komşulara üstün gelmek için odaklandığı riskleri Ekonomik Partnerlik Anlaşmaları ile ilerletmektedir.

AB strateji üreticileri için hareket inkar edilemez derecede önemli bir motivasyondur. Dünya çapında kalkınma yaklaşımı belirleyenler arasında ulusal kalkınma desteklendiğinde, o ulustan olan göçlerin biteceği görüşü vardır. Bu açıklamaları yansıtan durum, İspanya ve Fas arasında ortak kalkınma planı olan ve potansiyel göçmenlerin ülkelerinde kalmasını amaçlayan, gelişmiş çalışma programları olarak beklenen İspanyol işbirliği ana planıdır.

Ek olarak, belirli mekanik parçalardan toplanan AB üye devletlerinin yerel işletmelerinin çıkarları, kalkınma ve düzenlemelerle yönetilmeye başlamıştır. Buna örnek olarak özel değişim planları kapsamındaki Ortak Tarım Politikaları verilebilir.

Son olarak güvenlik endişeleri, kalkınma yardımı plalamalarını etkileyen hayati öğelerdendir. Avrupa hükümetleri ve elçilikleri İspanya, İngiltere ve ABD'deki terör saldırılarından ders çıkarmaktadırlar ve bu, terörizm ve dünya çapında güvensizliğinin temelinin finansal ve politik çalışmada yattığını göstermektedir. Bununla birlikte Avrupa Kalkınma Fonu sivilleşme, yardım alan "hassas ülkelerde" temel kurma ve yeniden uyum uygulamalarındaki endişeleri desteklemektedir.

Tablo - 2: Dünyada Günlük 1$'ın Altıda Gelire Sahip Nüfus (1981 – 2002)

Bölge	Günlük 1 $'ın Altında Gelire Sahip Nüfus (Milyon Kişi)							
	1981	1984	1987	1990	1993	1996	1999	2002
Doğu Asya ve Pasifik	796	562	426	472	415	287	282	214
Çin	634	425	308	375	334	212	223	180
Avrupa ve Orta Asya	3	2	2	2	17	20	30	10
Latin Amerika ve Karaipler	36	46	45	49	52	52	54	47
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	9	8	7	6	4	5	8	5
Güney Asya	475	460	473	462	476	461	429	437
Sahra Altı Afrika	164	198	219	227	242	271	294	303
TOPLAM	***1482***	***1277***	***1171***	***1218***	***1208***	***1097***	***1096***	***1015***
Çin Hariç	848	852	863	844	873	886	873	835
	Günlük 1 $'ın Altında Gelire Sahip Nüfus (%)							
Doğu Asya ve Pasifik	57,7	38,9	28,0	29,6	24,9	16,6	15,7	11,6
Çin	63,8	41,0	28,5	33,0	28,4	17,4	17,8	14,0
Avrupa ve Orta Asya	0,7	0,5	0,4	0,5	3,7	4,3	6,3	2,1
Latin Amerika ve Karayipler	9,7	11,8	10,9	11,3	11,3	10,7	10,5	8,9
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	5,1	3,8	3,2	2,3	1,6	2,0	2,6	1,6
Güney Asya	51,5	46,8	45,0	41,3	40,1	36,6	32,2	31,2
Sahra Altı Afrika	41,6	46,3	46,8	44,6	44,0	45,6	45,7	44,0
TOPLAM	***40,4***	***32,8***	***28,4***	***27,9***	***26,3***	***22,8***	***21,8***	***19,4***
Çin Hariç	31,7	29,8	28,4	26,1	25,6	24,6	23,1	21,1

Kaynak: http://devdata.worldbank.org/wdi2006/contents/Section2.htm/ 16.11.2017

1981 – 2002 dönemi arasında nüfusun kaç milyon kişi olduğu ve yüzdesi verilmektedir. Bir sonraki tabloda ise 2002 sonrası dönem ve 2015, 2020 öngörüleri yer almaktadır. Buradan Avrupa Bölgesi'ne bakıldığında 1990-1993-1996 döneminde rakamların arttığı, sonraki tüm dönemlerde ise azaldığı görülmektedir.

Tablo - 3: Bölgelere Ait Küresel Ekonomik Çerçeve (1981-2020)

Bölgeler	1981	1987	1990	1993	1999	2001	2005	2015f tahmin	2020f tahmin
DoğuAsya& Pasifik	796	426	472	415	282	284	317	120	83
Çin	634	308	375	334	223	212	208	70	56
Avrupa&Ora Asya	1	2	2	17	30	18	16	7	5
Latin Amerika& Karayipler	36	45	49	52	54	50	45	30	27
Ortadoğu& Kuzey Afrika	9	7	6	4	8	7	11	6	6
GüneyAsya	475	473	462	476	453	428	595	388	352
Hindistan	382	370	357	380	352	359	456	295	268
Alt Sahra Afrikası	164	219	227	241	292	314	387	366	352

Kaynak: Global Economic Prospects, 2010.

Latin Amerika ve Ortadoğu & Kuzey Afrika ülkelerinde de 2001 sonraki dönemde iyileşmeler söz konusudur.

3.2. AB'NİN TAKİP ETTİĞİ BM PLANLARI

3.2.1. Binyıl Kalkınma Hedefleri

Brahmi Raporu, barış ve güvenlik açısından amaçların öncüllerini sağlamıştır. Binyıl Zirve Deklarasyonu Binyıl Kalkınma Hedefleri'nin (BKH) başlangıç noktasıdır. BM'deki devamlılığı 1990'lardaki toplantılarla gıda, insan hakları ve kadın hakları üzerine odaklanarak sağlanmıştır.

BM Sekreteri Kofi Annan'ın "Biz İnsanlar: Birleşmiş Milletlerin Yirmi Birinci Yüzyıldaki Rolü" başlıklı raporu OECD Uluslararası Kalkınma Amaçlarını şekillendirmiştir. Binyıl Kalkınma Hedefleri (BKH) 2000 yılında dünya liderlerinin 2015 yılına kadar ulaşmak istedikleri sekiz hedefi, Birleşmiş Milletler Binyıl Toplantısında belirlenen kalkınma amaçları olarak belirtilmiştir. Bu amaçlar aşırı

açlık ve fakirliğin giderilmesini, küresel temel eğitimin sağlanmasını, kadınlara güç vererek cinsiyet eşitliğinin sağlanmasını, çocuk ölümlerini azaltmayı, hamilelik sağlığını iyileştirmeyi, HIV/AIDS, sıtma, tüberküloz ve diğer hastalıklar gibi enfeksiyon hastalıklarıyla mücadele etmeyi, çevre sürdürülebilirliğini sağlamayı ticaret amaçlarına ulaşmak adına kalkınma için küresel partnerlik sağlamayı içermektedir. BM Binyıl Projesi resmi kalkınma yardımı konusunda zengin ülkelerin GSMH'sının %0,7'si amacını onaylamıştır. Bu karar, donör ülkelerin %0,7 olarak uygulanacak olan RKY/GSMH oranlarının BKH'lerin isteklerini karşılamak için kaynak sağlamakta yeterli olduğunu, böylece gelişmiş ülkelerin RKY hacim yüzdelerini artırarak fakirlikle mücadele etmek için bu bağlılıkları izlemesi gerektiğini belirtmektedir (Clemens, 2005).

Avrupa Komisyonu, AB üye devletleri ve kurumlarının toplu olarak 2015 yılına kadar %0,7 GSMH hedefine ulaşması için çağrıda bulunmuştur. Bu sebepten dolayı RKY amaçlarına ulaşmak için ulusal eylem planları hazırlanmıştır. Ulusal seviyede özel önlemler alınmış ve kalkınma yardımı için kamu desteği sağlamak için çabalar halka açıklanmıştır. AB, 40 ülkede Ortak Program ile birlikte çalışmalar başlatmıştır. AB'nin ana eylemleri:

i. BKH Girişimleri (2010) – belirlenen yön dışı amaçlar için ülkeler tarafından desteklenmiştir. BKH Kontratı - 6 yıllık fon bağlılığı ile toplam bağlılığın en az %70'i ve %30 performansla ilgili ögelerin ödenmesinde BKH ile ilgili amaçlarla ilgili bütçe desteğinin artmasını içermektedir (The EU's Contribution, 2015).

ii. BKH Eylem Planı (2010) - AB yardım politikalarının etkisi artırmak için AB yüksek temsilcilerinin, AB Üye Devletleri ve kurumlarının tam olarak izlendiği 12 noktalı eylem planının uygulanmasıdır. Bu, gerçekçi yıllık eylem planlarını, etkililiği artırmayı ve daha kırılgan devletlerin ve az gelişmiş ülkelere odaklanmayı içermektedir.

iii. Değişim için Gündem (2011) - %0,7 RKY/GMG ulaşmak için AB politikalarında periyodik yenilemelerdir.

AB RKY'si 2002-2010 arasında yukarı doğru bir eğilimde olmuştur. Yine de 2011 ve 2012'de ekonomik kriz sebebiyle bu eğilim azalmıştır. Daha sonra 2013'te tekrar düzelmiş ve bu şekilde devam etmiştir. Binyıl Kalkınma Hedefleri (BKH) 2015 yılı sonuna kadar sürdürülecek şekilde, 2000 yılında Birleşmiş Milletlerin Binyıl Toplantısından ve Birleşmiş Milletler Binyıl Deklarasyonun belirlenmesinden sonra ortaya çıkan küresel kalkınma amaçları olarak sekiz madde şeklinde ortaya çıkmıştır. Birleşmiş Milletlerin o zaman için 189 üye devletten her biri ve uluslararası 23 kuruluş, 2015 yılına kadar bir sonraki Binyıl Kalkınma Hedeflerini başarmayı hedeflemiştir.

i. Açlığı ve fakirliği bitirmek
ii. Tam kapsamlı temel eğitim sağlamak
iii. Cinsiyet eşitsizliği kaldırıp kadınlara hak tanımak
iv. Genç ölümlerini azaltmak
v. Hamilelikte sağlığı sağlamak
vi. HIV/AIDS, sıtma ve malarya ile mücadele
vii. Doğal sürdürülebilirliği sağlama
viii. Kalkınma için dünya çapında partnerlik sağlamak

Her bir amacın belirli hedefi ve tamamlanmak için belirli süreleri vardır. Süreci hızlandırmak için 2005 Haziranda toplanan G8 zirvesi Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Afrika Kalkınma Bankasına yoğun şekilde fakir ülkelerden fakirliği azaltmak ve eğitim ve refahı geliştirmek için 40'dan 50 milyar $ kadar olan borçların silinmesi için yeteri kadar finansman vermiştir.

2013 yılından itibaren hedeflere yönelik ilerleme eşit değildir. Birkaç ülke sayısız amacı başarırken bazıları hiç birini sağlayamamıştır. Eylül 2010 BM toplantısı, o zamana kadar olan gelişmeleri kontrol etmiş ve bitiş zamanına kadar sekiz amacın tamamlanması için dünya çapında uygun olarak yapılandırılmıştır. Yeni görevler, kadınlar ve çocukların refahına odaklanmış ve yeni eylemler fakirlik, açlık ve hastalıkla mücadele için oluşturulmuştur. 2016 yılından itibaren Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri süresi tamamlanan BKH'leri geri planda bırakmıştır.

BKH'ler üç konunun altını çizmektedirler: yaşam standartlarının artırılması, insan kaynakları, temel haklar ve insan hakları (toplumsal, maddi ve politik). Çerçevenin amacı sağlıklı içme suyu, canlılık ve veri/uyum yenilikleri, sürdürülebilir uygulamalarla artan üretim, ulaşım ve çevredir.

İnsan haklarının amacı kadınlarla toplumsal iletişimde olmak, vahşiliği yok etmek, politik sesi yükseltmek, açık yönetime paralel erişimi sağlamak ve mülkiyet hakları için güvenliği geliştirmektir. Hedefler bireyin insan kapasitesini artırmak ve "kazançlı yaşam sağlanması" için planlanmıştır. BKH'ler bütün ülkelerin düzenlemelerinin, ülkenin ihtiyacı için özel olarak ve genel anlamda strateji önerilerine göre oluşturulmasını vurgulamaktadır.

"Dünya çapında kalkınma partnerliği" oluşturmak için ülkelerin kabul edilebilir değişimi, zorunluluk yardımı, genişleme yardımı sağlayarak belirtildiği gibi temel ilaçlara erişim ve yeniliklere güç verilmesine odaklanıldığını vurgulanmaktadır. Sonuç olarak gelişmişte olan ülkeler açık olarak dünya fakirliğini bitirmek için gelişmiş ülkelerle işbirliği geliştirmektedir.

Binyıl Kalkınma Hedefleri 2000-2015 arası fakirliğin giderilmesi ve sürdürülebilir kalkınma açısından AB kalkınma yardımından etkilenmiştir. 2015 sonrası yeni uygulamalara bakmak kritik olacaktır. Daha büyük sorumluluklar alma süreci ile AB yardımlarının yönünü, hızlı bir biçimde Hindistan, Malezya ve diğer birçok Latin ülkesi gibi gelişmekte olan ekonomisi olan büyük ülkelere yönlendirmektedir. En fazla önem en fakir ülkelere verilecektir.

3.2.2. 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri

Binyıl Kalkınma Hedefleri sonrasında Birleşmiş Milletler'in kalkınma odaklı yeni küresel hedefleri, BM tarafından düzenlenen BM Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nde 193 ülke tarafından belgelenen 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri kabul edilmiştir (BM, 2015).

Dünya barışına en kapsamlı görüşle katkıda bulunmayı amaçlayan hedefler, dünyamıza ve insanlara refah sağlamaya odaklanmaktadır. Binyıl Kalkınma

Hedefleri'nde olduğu gibi yoksullukla mücadele ana hedeflerden biridir. Yoksulluğun her boyutta ortadan kaldırılması, sürdürülebilir kalkınma için vazgeçilmez bir gerekliliktir. 193 ülke birlikte bu eylem planını uygulamaya çalışacaktır. Bu bağlamda, eylem planı 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi ve bu hedeflerin 169 alt başlığı ile şekillendirilmiştir (BM, 2015).

Belirlenen hedefler: Yoksulluğun bütün dünyada sona ermesi için uygun alt yapı sağlamak, sürdürülebilir tarım ilkesi ile güvenilir gıda üretimini sağlayarak beslenme imkanlarını geliştirecek uygulamalar yapmak, tüm dünyadaki insanların sağlıklı ve daha rahat koşullarda hayatlarını devam ettirmelerini sağlamak, herkese eşit ve yaşam boyu eğitim hakkı verilmesi, önemli konulardan biri olan toplumda cinsiyet farklılığını gidermek ve kadına tüm dünyada toplumdaki konumunu güçlendirecek faaliyetler yapmak, tüm dünyada yaşayan insanlara sürdürülebilir sağlıklı su tüketimini sağlamak, tüm dünyada yenilenebilir, güvenilir, sürdürülebilir enerji sağlamaktır. Ayrıca, bu hedefe yönelik uygulamaların yapılması, sürdürülebilirlik ilkesini her alanda olduğu gibi ekonomide de gerekli istihdamı sağlayarak uygulamak, sürdürülebilirlik ilkesini inşaat ve sanayi sektöründe de yeni uygulamalar ile teşvik edilmesi, tüm dünyadaki ülkelerde yaşayan insanlar arasında eşitliğin sağlanması, sürdürülebilirlik ilkesini kent ve insanların yerleşim yerlerinde de uygulayacak faaliyetlerin yapılması, sürdürülebilirlik ilkesi ile hem tüketimin hem de üretimin sağlanması, iklim değişikliği sonucu oluşan etkilere karşı acil önlem uygulamalarının sağlanması, dünya üzerinde yer alan okyanusları, denizleri ve deniz kaynaklarını sürdürebilirlik ilkesi gereğince korumak, sürdürülebilirlik ilkesini karasal ekosistemlerin korunması ve kaybının önlenmesine karşı önlemler uygulamak, sürdürülebilirlik ilkesini barışçıl kurumların oluşturucu faaliyetlerinde uygulamak,sürdürülebilirlik ilkesi ile küresel ortaklığı canlandıracak faaliyetler uygulanması şeklindedir.

AB Binyıl Kalkınma Hedefleri konusunda üyeleriyle birlikte hedeflere ulaşmada gerçekleştirdiği çaba gibi küresel mutabakat olan Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri için de destekleyici olacaktır.

3.3. ÜÇÜNCÜ ÜLKELERE AB DESTEĞİ

Güçlü ve zayıf ekonomileri birleştirerek ortak bir çatı altında toplayan ve tarihteki en başarılı ve güçlü birlik olarak görülen AB'nin amacı, daha güçlü bir mali yapı elde etmek ve ortak bir politika oluşturmaktır. AB mali yardımı; Birliğin kurulmasına yol açan sebeplerle tanımlamak ve birliğin hedeflerine ulaşmak için, karşılıklı dayanışma ilkesine dayalı olarak toplumun tamamına kalkınma ve refahın yayılmasına dayanan bütün faaliyetler olarak tanımlanabilir. AB, hem bu hedefe ulaşmak için hem üye hem de aday ülkeler için çeşitli koşullar önermiştir. Bu çerçevede, Kuruluş Anlaşmalarında yer alan hüküm ve kriterlere ek olarak, 1 Ocak 1993'te düzenlenen Maastricht Zirvesi'nde ekonomik ve parasal birlik için kriterler belirlenmiş ve 22 Haziran 1993'te Kopenhag Zirvesinde ekonomik, siyasi ve Topluluk Aday ülkelerin tam üyeliği için müktesebat kabul edildi. Bu nedenle AB, bu ülkelerin kendi dinamikleriyle bu gereksinimleri karşılamanın zor olacağını bilerek, kendi kaynakları ile maddi olarak desteklenmektedir. Ayrıca, aday ülkelere ve potansiyel aday ülkelere üye olmayan ancak çeşitli nedenlerden dolayı temas halinde olan üçüncü ülkeler için mali yardım da sunmaktadır (Bilici, 2003: 22-23).

Birlik Programları, belirli bir süre için Birlik politikaları ile ilgili belli alanları kapsayacak şekilde AB üye ülkeleri ve aday ülkeler arasında birliğini teşvik etmek üzere uygulanan faaliyetler bütünüdür.

Vatandaşların, işletmelerin, sivil toplum kuruluşlarının ve kamu kurumlarının Birlik Programlarına katılım imkanı mevcuttur. Aday ülkelerin mevzuatın uyumu ve uygulanması alanındaki çalışmalarına da Birlik Programları önemli katkılar yapmaktadır. Birlik Programları, Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi'nin onayı ile yürürlüğe girmekte ve programa ilişkin teklif çağrılarını (ihale) yayımlayan ilgili Komisyon Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir. Programların bütçesi ise katılımcı ülkeler tarafından yapılan ödemeler ve AB bütçesinden sağlanan tahsis ile oluşturulmaktadır. Programların önemli bir bölümü için başvurular doğrudan Avrupa Komisyonuna gönderilmekte ve değerlendirme bağımsız uzmanlar tarafından yapılmaktadır. Merkezi olmayan bazı programlar için ise katılımcı ülkede bulunan ulusal ajanslar yoluyla başvuru ve değerlendirme yapılmaktadır.

Birlik Programlarının temel amacı işbirliğinin geliştirilmesi olduğu için, başvuruların büyük çoğunluğunda farklı ülkelerden ortakların olması şarttır. Program bütçesinden sağlanan mali desteklerin önemli bölümü yatırım içermeyen projelere (kültürel faaliyetler, personel değişimi, araştırma projeleri, bilgi paylaşım projeleri gibi) verilmektedir.

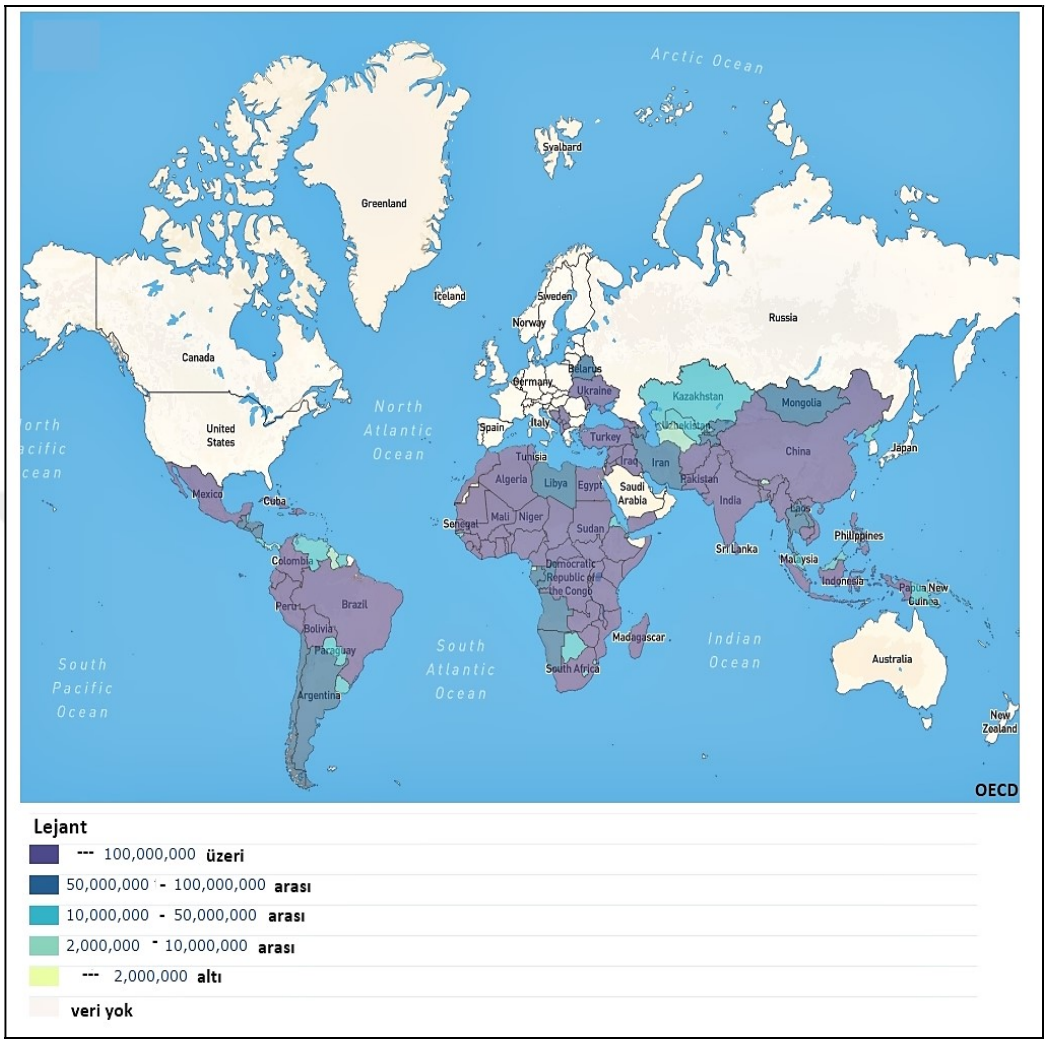
Üçüncü ülkeler için AB kalkınma yardım politikası AB'nin temel standartları üzerinde şekillenmiştir: bunlar demokrasi, hükümet, temel özgürlükler, insan haklarına saygı ve yasalardır. 2005 yılında belirlenmiş olan Kalkınma Mutabakatı, AB kalkınma politikası kapsamında "ortak vizyon" oluşturulmuştur.

Kalkınma Mutabakatına göre AB'nin en önemli dış yardım politikası fakirliği azaltmaktır. 2009 Lizbon Anlaşmasına göre, insani yardım AB'nin yardım politikası kapsamındadır. AB üye devletleri ve komisyonlarının önceliği, fakir ülkelerin ve insanların durumlarını iyileştirerek fakirliği ortadan kaldırmaktır (Regulation of Foreign Aid, 2009).

Fakirliğin azaltılmasına ek olarak, AB'nin diğer önceliklerine Binyıl Kalkınma Hedefleri (BKH) konularına, demokrasi ve iyi yönetim sağlama, diğer donörlerle ortak yardım programının koordinasyon ve harmonisi, yasalarla uyum içerisinde çalışma, çevreyi koruma, sürdürülebilir kalkınmayı sağlama, kırılgan devletlerde yardım programlarının etkililiği artırma konuları dahildir. Genel anlamda AB'nin dış yardım politikaları, temel eğitim, sağlık, istihdam yaratma ve sosyal uyum, demokrasi ve insan haklarını destekleme, kaynakların sürdürülebilir yönetimi ve kriz sonrası durumlarda yardım sağlamayı içerir (Hollis, 2010: 32).

Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun kurucu anlaşması olan Roma Antlaşmasında kuruluş amaçlarından bir tanesi AB'nin bugünkü üçüncü ülkelere yönelik kalkınma yardımlarının dayanaklarından biridir. Buna göre Avrupa ile denizaşırı bölgeler arasında dayanışmayı artırmak ve yaşam düzeylerini BM ilkelerine yükseltmek topluluğun amaçları arasında yer almıştır. (Ülger, 2015: 38)

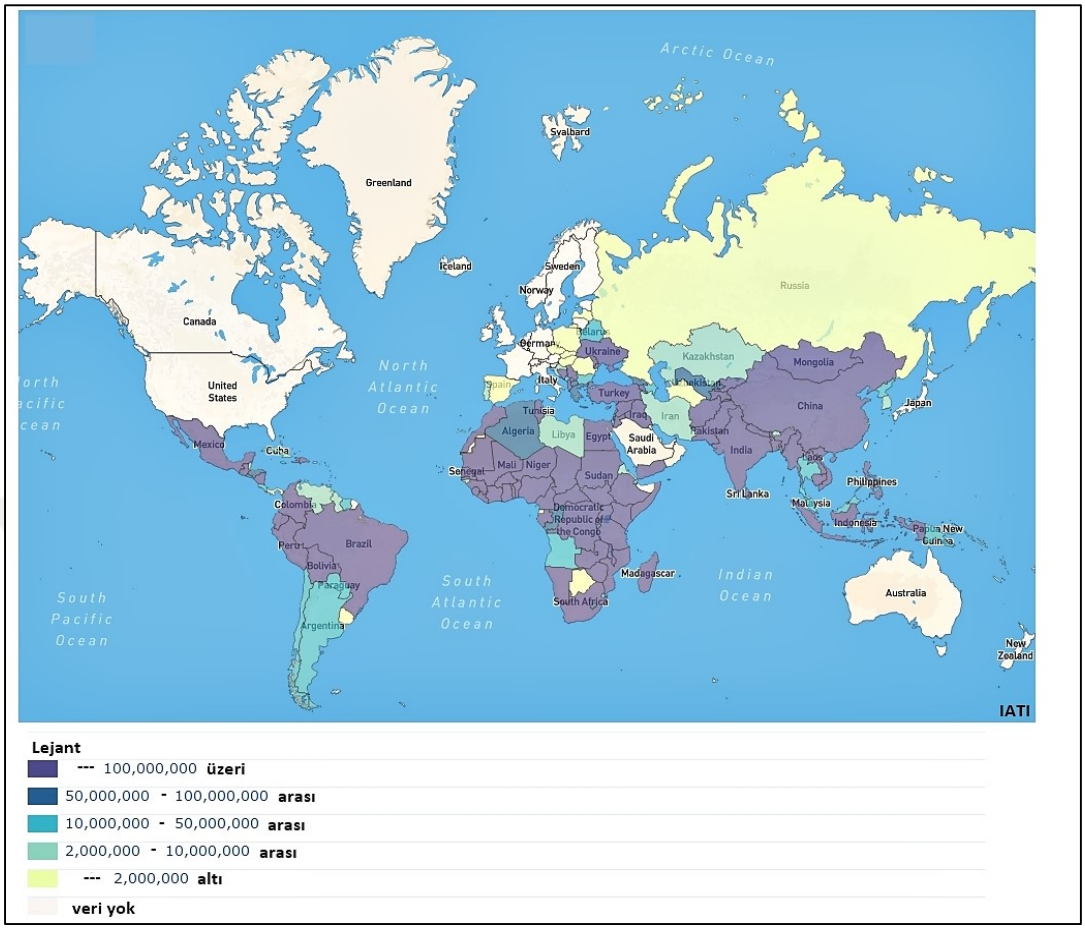
Harita – 2: AB Kurumları ve AB üyesi ülkelerin RKY'leri (Dolar, 2015)

Kaynak: OECD, 2017.

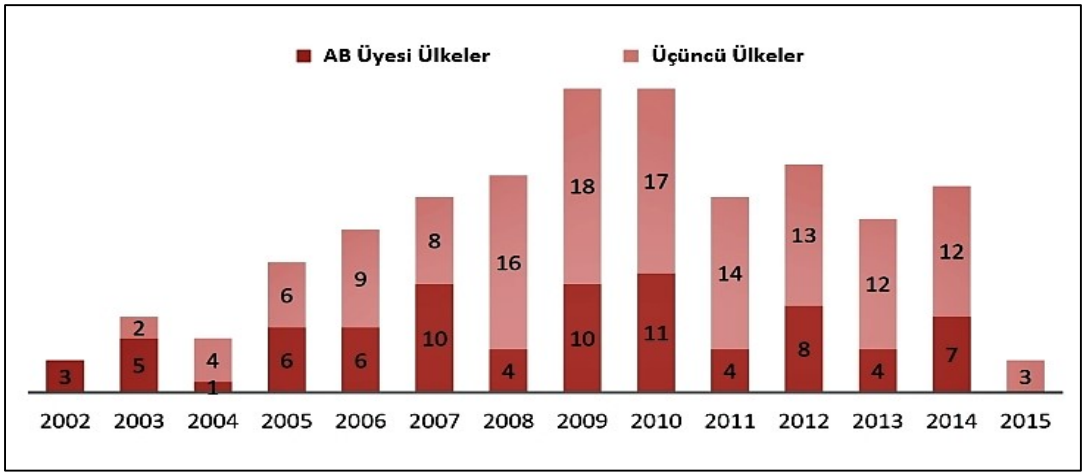
Üye ülkelerin mali yardımları, birlik içindeki ekonomik kalkınma farklılıklarını azaltmayı amaçlarken, aday ülkelere maddi yardım, ülkenin mevcut yasal ve idari altyapısını AB standartlarına ve uygulamalarına getirerek ülkenin AB üyeliğine hazırlanması sağlanmıştır. Bu dönüşüm sürecinde, aday ülkede ihtiyaç duyulan finansal kaynaklar belirli oranlarda AB tarafından karşılanmaktadır. Bu doğrultuda, birliğin finansal desteğinin çeşitliliği ve kuruluşun refahı, bugüne kadar giderek artan bir eğilim izlemiştir. Bunun nedeni, AB'nin kendi içinde yaşadığı değişimdir (Bilici, 2003: 42).

Harita - 3: AB Kurumları ve AB üyesi ülkelerin RKY'leri (Avro, 2016)

Kaynak: IATI, 2017.

Grafik - 13: AB Üyesi Devletleri ve Üçüncü Ülkelerin Yardım Talepleri (2002-2015)

Kaynak: OECD, 2016.

Ek olarak kırsal kaynakların tüketilmesi, küçültülmüş ölçekli krediler, yeniliklerle fakir insanlara yardım sağlama adına yardım sağlamak; hepsi yapıldıktan sonra genel nüfus için karlı olabilir. Yardımların ikisinin de bağımsız olarak refah artışına katkı sağladığı kanıtlarla bulunmuştur.

Aynı zamanda belirli finansal ayarlamaların kalkınmayı artıracağı gerçeğine rağmen, bazı maddi yaklaşımların refaha katkı sağlayarak yardıma garanti sağladığına dair bir kabul bulunmamaktadır. Bulgular çoğunlukla Mosley, Hudson ve Verschoor'un (2004) bulgularıyla aynı yöndedir.

Buna rağmen fakir insanların refah ve yaşam koşullarını iyileştirmek için belirlenen yardımların etkileri ve iyi yönetimi desteklemeye erişimi güçtür. Bazı çalışmalar ülkeler arası karşılaştırmalarda kişi başı refah için harcama veya yardım ile beş yaşın altındaki ölüm oranın kontrolü ilişkisini onaylamamaktadır (Boone, 1996). Bütün durumlar göz önüne alındığında, diğer kabuller genel refah için ayrılan yardımın refahı öğelerini şu şekilde etkilemektedir: Kişi başı gelir, eğitim ve cinsel yönelim gibi farklı ögeler, bebek ve çocuk ölümlerinde ülkeler üzerinde belirli noktalarda önemli olsalar da bazı yazarlar refah harcamalarının (bağışıklık gibi) da güçlü olduğunu vurgulamaktadır.

Gomanee, Morrisey, Mosley ve Verschoor (2005) başka bir çalışmasında yardımın başarılı olduğu ve birlikte refah sağlayanları etkilediğini ve yardımın izlenebilirliğinin düşük gelirli ülkelerde daha sabit olduğu konusudur. Tüm bulgular yardımın yapıcı sonuçlarının GOÜ harcamalarının genişlemesinden kaynaklanmadığını belirtmektedir. Aynı zamanda yardımın sosyal yönetimde artırılmış erişim ve gelir sağlanması ile finansal kalkınma ile refahı sağladığını da göstermektedir.

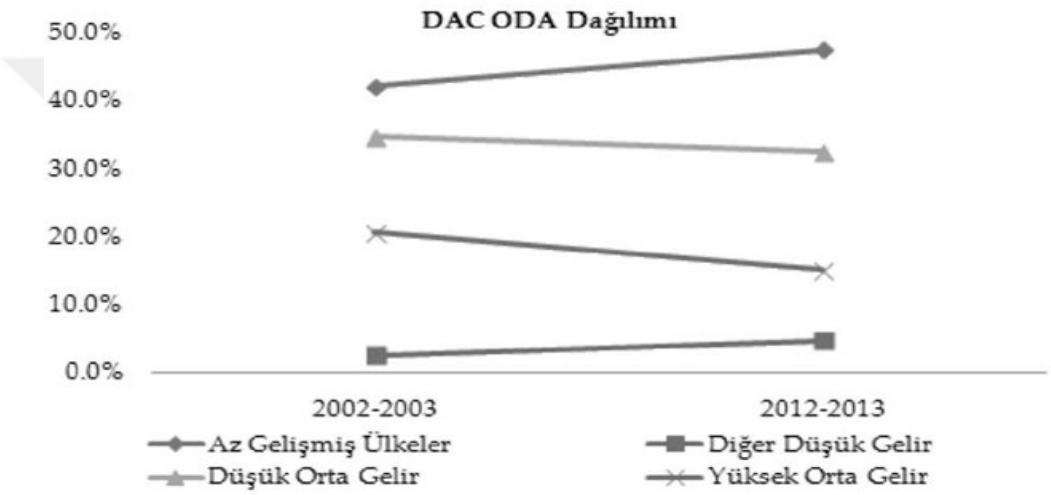
Bulgularının önerdikleri, sosyal bölgelerdeki donör girişimlerinin refahın sağlanmasında oldukça yararlı olduğu ve ülkeleri bu konuda daha etkili hale getirmek için yeni yöntemlerin bulunması gerektiğidir.

Morrisey'e göre refah artırımı için harcanan yardımlar 1960'lardan beri gelişmekte olan ülkeler için kritik değişimler sağlamıştır. En fakir ülkelerde sürecin

bazı durumlarda orta seviyede olduğu göz önüne alınarak, gelişimin yine de devam ettiği gösterilmektedir.

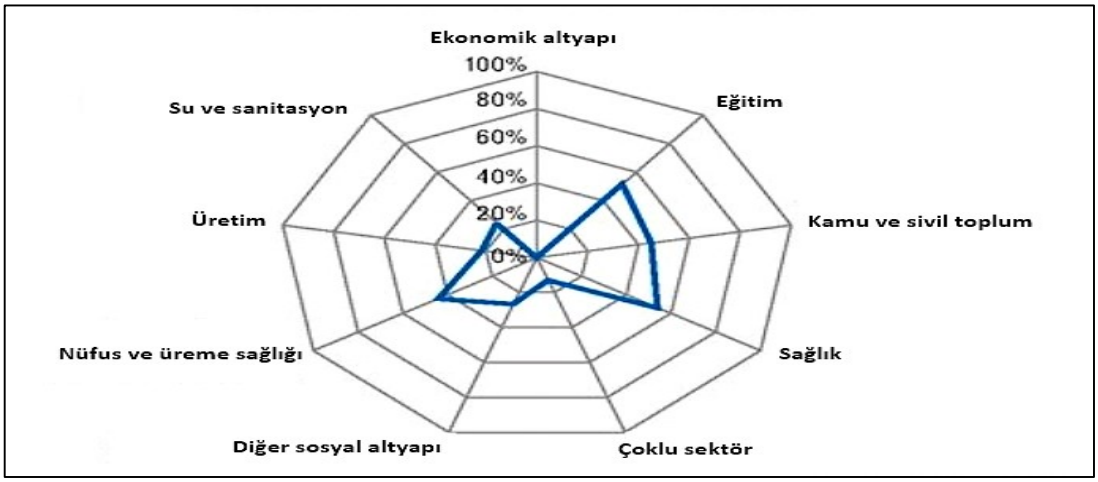
Clemens vd (2007) ise, refah ayarlamalarının geçmişte ulusal yaklaşımlar veya girdiler olarak daha az tanımlanmasına ve dünya çapındaki, ekonomideki ve toplumdaki diğer değişimlere dayanarak daha fazla ilişkili olmasına ve aynı zamanda topoloji gibi belirlenmiş koşullu kanıtlara dayanmaktadır.

Şekil - 3: Kalkınma Yardımları Komitesi RKY Dağılımı (2002-2013)

Kaynak: OECD, 2015

Şekil - 4: AB'nin Cinsiyet Eşitliği Konusundaki RKY'lerinin Sektörel Dağılımı (2014)

Kaynak: OECD, 2016.

3.4. AB'NİN ŞARTA BAĞLI YARDIMLARI

Şarta bağlı yardımlar, faydalanan hükümetin genel olarak, biten veya azalan kalkınma yardımı karşısında tam olarak veya kısmi olarak, eğer belirlenen hedefler, amaçlar veya felsefe üzerinde anlaşılmamışsa, hayırsever tarafından eşit olmayan veya kanıtlanabilir olarak onay verdiği yardım vericinin kalkınma işbirliği amaçları, hedefleri veya teknikleri ile karakterize edilebilir.

Bu hem ön koşul (desteklenen) hem de sağlanan kalkınma yardımıyla yararlananın belirlenen amaçları sağlaması için ilerleme olarak kullanılabilir. Şarta bağlılık, neo-liberal makroekonomik stratejilerin uygunluğu, iyi yönetim eylemleri, anlaşma değişiklikleri, harcama ihtiyaçları, katılımcı amaçlar ve değer tabanlı amaçlar gibi (oy tabanlı sistemlerin ilerlemesi, insan hakları ve cinsiyet eşitliği veya biyolojik dengenin korunması) konuları içermektedir.

AB kılavuz yönetim döngüsü üç aşamaya bölünebilir: programlama, ara değerlendirme için paylaştırma ve son değerlendirme. Koşulluluk birinci ve üçüncü aşamalarda bulunabilir. 2000 yılından itibaren programlama aşaması, AB yardımı almak için belirli amaçla, bütün donör ülkelerin AB tarafından hazırlanan ve ulusal strateji belgesi olan "anlaşmayı" imzalaması gerekmektedir.

Bu strateji belgeleri, kalkınma bölgelerini belirlemektedir. Değişim ve yönetilebilir kalkınma adına her alana sağlanan yardımı ölçmektedir. Altta yatan kılavuz kısmı aşamasında, koşulluluk yoktur ve yardım, yardım alan ülkelerin gerekliliklerine göre oluşturulmaktadır. Ara değerlendirme ve son değerlendirmede AB finansal, toplumsal ve politik gelişmeleri kaynakları yeniden dağıtmak için kriterlerle değerlendirmektedir.

Çeşitli dönemlerde AB kılavuz sınırlamaları farklı yapılar almıştır. 1980'lerde maddi sınırlama ile başlanmış ve daha sonra 1990'larda daha politik yönlerle devam ederek günümüzde finansal ve politik olarak sonlanmıştır. Finansal kısıtlamalar makroekonomik değişimleri sağlamayı belirtmektedir.

Finansal yönetimin etkililiğini ölçen AB para uygulama değerlendirmesi çerçevesinde, iki temel öğe gözlemlenmiştir; yatırım atmosferi ve makroekonomik uygulama.

Hükümet finansal ölçümleri, hükümetlerin temel değişimleri benimsemesi ve belirlemesini izlemektedir. Politik koşulluluk 1990'larda kalkınma yaklaşımı ile AB'nin bir parçası olmuştur. 28 Kasım 1991'de Avrupa Komisyonu Bakanlar Konseyi insan hakları, çoğunluk yönetimi ve kalkınma konularında oy tabanlı sistemin kalkınma işbirliği için en üst ihtiyaç olduğunu iddia etmişlerdir.

Sonuç olarak Lome Toplantısında insan hakları, bu hakların ihlali kalkınma yardımının bir kısmının veya toplamının askıya alınmasına neden olacağını belirterek, işbirliğinin hayati öğesi olarak tanımlanmıştır. Bunun dışında AKF'de, AB "hükümet teşvik dilimi" olarak adlandırılan, Afrika ulusları için yasa temelli yönetimin geliştirilmesi için politik koşulluluk teşviki sunulmuştur. Çelişkili olarak ve AB kısıtlamalarında Çin'in "koşullar bağlı değildir" anlaşması temel alınarak, hiçbir politik durumda kılavuz ilişkisinde ve işbirliği yapılan ulusun ihtiyaçları için sağlanan yardımın belirlenmediğini söylemektedir.

1975 yılı Lome Toplantısından beri organizasyon standartları AB-Afrika ilişkilerinde yönetici kural olarak belirlenmiş olsa da tam anlamıyla sonuçlandırılmamıştır. Böylelikle AB sürekli olarak, "güçlendirici" olan "kurucu" kısmından hareket etmiş ve çeşitli kısıtlamalara zorlanmıştır. Gelişmiş ülkelerin bakış açısından, kalkınma stratejileri geliştirmiş ve Afrika'nın ihtiyaçları için Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankasının yardım sağlama çözümlerinde belirtildiği gibi değişim önlemleri ve kalkınma ihtiyaçları planlamıştır.

AB'nin kısıtlanmış bakışındaki uygunsuzluklar, Afrikalılar tarafından hissedilmiştir. Afrikalı bakış açısından küresel kılavuz çerçevesinde konuların yerleştirilmesinde, donörden kaynaklanan ihtiyaçlar ilk sıradadır. Sorunlar temel olarak vericinin işbirlikçi kalkınma stratejilerinde ağırlığı ve ulusal sistemi desteklemeyen donörlerin gerekliliklerine destek veren yönetim çerçeveleridir.

Strateji önlemleri veya projeleri için eğer yararlanan hükümetler yardımın nasıl dağılacağı üzerinde daha etkili bir rol oynarsa erişilebileceğini ortaya koymaktadır. 2000 yılından beri BKH'lerin sunumu ile yardım etkililiği ve yardım üzerine Avrupa anlaşmalarında AB, yararlananlar için yatırım yönlerinde çabalarda bulunmaktadır. Bu noktadan itibaren AB kalkınma yardımlarına ek olarak ilerleyici bir şekilde görülen yıllık raporlarında belirtildiği gibi etkinliğini geliştirilmiştir.

2007 yılında Ortak AB-Afrika Stratejileri hem AB'de hem de Afrika'da beklentilerin donör-alıcı modelinden iş birliği modeline kayması olarak tanımlanmış, ortak ve karşılık gelen çıkarlarla kayarak gerçek bir partnerlik ilerlemesi yakalanmıştır.

28 Üye Devlete sahip AB içerisinde Almanya, Danimarka, İsveç, Danimarka ve Lüksemburg ile birlikte milli gelirin %0.7 oranına ulaşarak kalkınma yardımı sağlayan Birliğin yalnızca 5 üyesinden biri olan İngiltere'nin AB'den ayrılması İngiltere'nin bireysel olarak uyguladığı yardım programlarını etkilemese bile donör AB kurumlarına aktardığı payların kesilmesiyle AB yardımlarının hacmini olumsuz şekilde etkileyecektir (EU's Official Development Assistance, 2016).

AB üyelerinin bireysel kalkınma yardımı programları da hesaba katıldığında en büyük yardım donörü olarak karşımıza çıkmaktadır. OECD 2015 verilerine göre Birleşik Krallık 18.5 milyar $ dış yardım ile AB kurumlarının çatı kurum olarak yaptığı 13.7 milyar $ yardımın çok daha üzerinde dış yardım gerçekleştirmiştir. Birlikten ayrılma gerçekleştirğinde AB'nin üyeleriyle birlikte kalkınma yardımlarının dünyadaki en büyük donörü olma sıfatını kaybedeceği yorumlanabilmektedir.

3.5. AB ÜÇÜNCÜ ÜLKE YARDIMLARININ ETKİLERİ: AFRİKA ÜLKELERİ

Üçüncü dünya devletlerinin en zayıf kesimi Afrika devletleridir. Afrika kıtası IX. yüzyıla kadar bir tür kölelik kıtasıydı. Kölelik yasaklandıktan sonra, kıtasal devletlerin sömürgeleştirilmesi ile karşı karşıya kaldılar. 1884-1885 Berlin Konferanslarında Avrupa devletleri Afrika kolonilerini paylaştılar ve sömürge

hükümetleri kurdular. 1910-1975 yılları arası farklı zamanlarda bağımsızlığını kazanmış olan Afrika devletleri demokratik kurumlar, ekonomik kalkınma ve altyapı sorunlarıyla mücadele etmeye başladılar. 20 milyon kilometre karelik bir alana sahip olan kıta, 800 milyon nüfusu ile büyük bir potansiyele sahip olan dünyanın toplam alanının %21'ini oluşturmaktadır. Kıta ayrıca, dünyanın bilinen enerji rezervlerinin %8'ini barındırmaktadır. Ayrıca bu coğrafyada altın, gümüş, elmas, bakır ve uranyum gibi kıymetli metaller bulunmaktadır. En zengin kıta devletleri doğal kaynaklar açısından Nijerya, Libya ve Ekvator Ginesi'dir.

Bir yanda iç sorunlarla mücadele ederken, Afrika kıtasının birçoğu sınır komşularıyla savaşmaktadır. Kıtada terörizm ve korsan saldırılarına sıkça rastlanmaktadır. Sınırların devletlerin durumuna ve her devletin etnik çatışmalar içinde anlaşmazlık içinde çok sayıda etnik gruba sahip olması gerçeğine bakılmaksızın belirlenmiş olması söz konusudur. Etnik grup mücadelesi tarafından yönlendirilen Ruanda, Kongo ya da Nijerya gibi ülkelerde etnik çatışmalarla anarşist gruplar, darbelerle yönetici konuma gelmekte, merkezi hükümetleri baltalamakta ve ülkede otoritenin yokluğuna neden olmaktadır. (TASAM, 2011)

1910'da Güney Afrika'da bağımsızlık ilan edildikten sonra ırkçı ve siyasi savaş 1994 yılına kadar yönetim ve yerel halk arasında gerçekleşti. Mandela, 1994 yılında ilk kez tüm ırkların katılımı ile düzenlenen demokratik seçimleri kazandı ve ülke göreceli bir istikrar sağladı. Toplumsal çatışmalar aşırı derecede yoksulluk nedeniyle ortaya çıkarken, kabileler arasındaki çatışmalar da iç savaşlara neden olmaktadır. Afrika kıtasındaki bir diğer sık karşılaşılan sorun AIDS virüsünün kıtada hızla yayılmasıdır. Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre, en fazla AIDS hastalarının yaşadığı bölge Afrika kıtasıdır. Kıtada, güney ülkeleri, özellikle Güney Afrika Cumhuriyeti, nüfusun %10 kadarının AIDS'e sahip olmasıyla birinci sırada yer almaktadır.

3.5.1. AB Afrika İlişkileri

Özellikle son yıllarda Afrika kıtasına artan ilginin temelinde genç nüfus, ucuz iş gücü, zengin enerji kaynakları varlığı ve potansiyel pazar olması önemli nedenler

arasında görülmektedir. Bununla birlikte, Afrika'daki en rekabetçi aktörler Avrupa Birliği ve Çin'dir. Avrupa Birliği ülkeleri ile Afrika kıtasının ilişkileri sömürgecilik üzerine kuruludur. 1957'de Roma Antlaşması'nın Afrika ülkeleri ile ticaret ve ekonomik işbirliğinin geliştirilmesi için yardım sağlamaları bekleniyordu. İki kıtayla arasındaki ticaret bariyerlerinin kaldırılması için 1963 ve 1968 Yaounde sözleşmeleri imzalandı. 1975 yılında imzalanan Lome I Antlaşması, Sahraaltı Afrika ile imzalanan ilk çerçeve anlaşmadır. 1973 petrol krizleri ve küresel hammadde sıkıntısı nedeniyle yaşanan ekonomik buhranın üstesinden gelmek için Afrika ülkelerine Avrupa Topluluğu pazarına serbestçe giriş imkanı sağlanmış ve Afrika-Karayipler-Pasifik ülkelerine daha iyi ticaret koşulları sağlamaya karar verilmiştir.

Lome II Antlaşması 1979'da imzalanırken, 1984 Lome III Antlaşması siyasi bir diyalog başlatarak yardımları sektörlere ayırmıştır. Sektörler arasında enerji, madencilik ve balıkçılık öncelikli konuma getirilmiştir. 1999'da, Lome IV Antlaşması, insan hakları, demokrasinin gelişimi, iyi yönetişimin kurulması ve bölgesel işbirliğinin geliştirilmesi ve ekonomik kalkınma ve işbirliği konuları üzerine yoğunlaşmıştır. 1992 yılında AB, Horizon 2002 belgesinde üçüncü dünya ülkelerini uluslararası arenaya entegre etmek için daha fazla çaba gösterilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca, Komisyonun Yeşil Kitabı 1997'de, ekonomik küreselleşme, çok kutuplu dünya yapısı ve Afrika ile yeni ortaklık bağlamında Afrika ülkeleri ile ilişkilerin yeniden incelenmesi gerektiğini ve temelini güçlendirmesi gerektiğini savunmuştur (Turan, 2010).

3.5.2. Cotonou Antlaşması

2000'de Afrika-Karayipler-Pasifik ülkeleriyle kalkınma ve işbirliği üzerinde duran Cotonou Anlaşması imzalandı. Barış ve güvenlik ortamının kurulmasına özel önem veren anlaşma, demokratik değerlerin oluşturulması, insan haklarına saygı ve devlet düzeninin istikrarı ile sağlanacağını belirtti. Sivil toplumun bu sürece dahil edilmesinin Afrika ülkelerinin kültürel, ekonomik ve siyasal gelişimine büyük katkısı olacağı da vurgulanmıştır. Avrupa Birliği, yükümlülükler anlaşma belirtilen ilkeler doğrultusunda yerine getirilmezse, kıta devletlerine verilen yardımların askıya alınabileceğine karar vermiştir. Lome antlaşmalarına ek olarak, izlenecek ilkeler

arasında kamuoyunun iyi yönetilmesi de eklenmiştir. Ticari anlamda, Afrika ülkelerinin dünya pazarına entegre edilmesi ve Dünya Ticaret Örgütü ile uyumlu olması hedeflenmiştir.

Cotonou Antlaşması'nın temel stratejilerinden biri yoksulluğu azaltmaktır. Bunu gerçekleştirmek için kullanılacak araçlar aşağıdaki gibidir:

i. Makroekonomik reformlar yaparak şirketlerin rekabet edebilirliğini güçlendirerek ve özel sektörü geliştirerek ekonomik büyümeyi sağlamak,

ii. Sosyal politikaları desteklemek, halkın eğitim, sağlık ve iş olanaklarına ulaşmalarını sağlamak için

iii. Bölgesel bütünleşme sürecini desteklemek.

Bunların yanında, kadın-erkek eşitliği, çevrenin korunması, doğal kaynakların makul kullanımı, kurumsal yapının gelişmesi de yoksulluğun azaltılmasında etkili olacak öğeler olarak sayılmaktadır. Devlet dışı aktörlerin kalkınma sürecine ilişkin bilgilendirilmeleri, kalkınma programlarına katılımlarının gerçekleştirilmesi ve bu aktörlere finansal kaynak sağlanması da önemli etkenler arasında sayılmaktadır.

2000 yılında Kahire'de Avrupa Birliği - Afrika Birliği Zirvesi düzenlenmiştir. Bu zirve ile AB, Afrika kıtasına yönelen diğer aktörler karşısında etkinliğini artırmak istediğini göstermiştir. Zirvede imzalanan Kahire Deklarasyonu ve Eylem Planı'nda, bölgesel ekonomik işbirliğinin geliştirilmesi; insan haklarına, demokratik değerlere ve hukukun üstünlüğüne saygı gösterilmesi; teknolojik gelişmelere yönelik araştırmalara destek verilmesi; özel sektörün geliştirilmesi ve Afrika' nın dünya pazarlarına uyumlaştırılması; kıta ülkelerinin dış borçlarının azaltılması; göç ve mülteci sorunlarının önlenmesi; sürdürülebilir kalkınmanın tesisi; eğitim, gıda güvenliği; çevre ve kültürel sorunların önlenmesi ve çatışmaların engellenmesi gibi konular çözülmesi gereken sorunlar sıralanmıştır.

Kahire Zirvesi'nden 2007'de düzenlenen Lizbon Zirvesi'ne kadar, hem Avrupa'da hem de Afrika'da çeşitli gelişmeler ve genişlemeler yaşanmıştır. AB, genişleme dalgası sonucunda 28 üyeye ulaşırken, Afrika Bölgesi'nin kuruluşunda kısaltılması 53 ülkenin katılımıyla Afrika Birliği kurulmuştur. Afrika Birliği, Afrika ülkeleri arasında dayanışmayı ve ortaklığı artırmak amacıyla kurulmuştur.

Birlik, 2001 yılında Afrika'da Kalkınma İçin Yeni Ortaklık Programı'nı kabul etmiş ve Afrikalı liderler kıtanın karşılaştığı sorunları belirlemek ve mücadele etmek için yöntemler bulmak için çalışmalara başlamışlardır. Programın öncelikleri olarak enerji arzı, hava-kara-deniz ulaşımı ve iletişim teknolojileri konularında altyapı çalışmalarının hızlandırılması gerektiği vurgulanmıştır. Su ve toprak yönetimini iyileştirilmesi, kırsal kesimde altyapının kurulması, gıda güvenliği ve standartlarının oluşturulmasıyla pazarlara girmek amaçlanmaktadır. Ayrıca, eğitim, sağlık, bilim, turizm ve çevre alanları da kalkınmanın amaçlandığı alanlar arasında sayılmıştır (Turan, 2010).

3.5.3. Afrika Ülkelerinin Temel Problemleri

Afrika ülkeleri çoğunlukla seyrek nüfuslu, çölleşmiş ve ekonomisi dağınık ülkelerden oluşmaktadır. Ülkeler emtia fiyatlarının dalgalanmalarına ve iklim değişikliklerine karşı savunmasızdır. Kuraklık, gıda güvensizliğine ve yoksulluk ile istikrarsızlığa yol açmaktadır. Bu tür ülkelere hizmet verilmesi de oldukça zordur. Ayrıca sel ve zararlı organizmaların çokluğu gibi doğal sorunlarla sık sık yüzleşilmektedir. Bu da tarımsal üretimin önündeki en büyük problemdir. Terör örgütleri ve etnik gruplar arası çatışmalar da ülkeleri günden güne felakete sürüklemektedir.

2005 yılından itibaren AB, Afrika ile politik değişikler geliştirilmesine verdiği önemi artırmıştır. AB, Afrika'ya karşı yönelebilecek terör, yasa dışı göç, silah ve uyuşturucu ticareti gibi tehditleri ortadan kaldırmak için gereklilikleri ekonomik kalkınma amaçlı girişimleri kolaylaştırmak ve demokrasi, hukukun üstünlüğünü, adalet ve insan haklarına saygının sağlanması şartlarına dayandırmaktadır.

Aralık 2005'de Afrika ile stratejik ortaklık kurmayı amaçlayan AB, bu çerçevede altı temel alan belirlemiştir:

i. Barış ve güvenlik

ii. İnsan hakları ve iyi yönetim

iii. Kalkınmaya yardım

iv. Ekonomik büyüme ve ticaret

v. İnsani kalkınma

vi. Afrika ile ortaklık

Afrika kıtası ile siyasi diyalogu derinleştirmek isteyen AB, Afrikalı ortaklar ve Afrika Birliği ile ilişkileri yoğunlaştırılmasını amaçlamıştır. 2007'de Lizbon'da gerçekleşen Avrupa Birliği - Afrika Birliği Zirvesi'nde ise "2015 Açılımı" çerçevesinde göç, iklim değişikliği, enerji güvenliği ve insan hakları alanlarında işbirliğinin geliştirilmesi temel gündem maddeleri ile tartışılmış ve ilişkilerin ana ekseni aynı prensiplerle belirlenmiştir (TASAM, 2011).

3.5.4. Batı Afrika Ekonomik ve Parasal Birliği

Batı Afrika Ekonomik ve Parasal Birliği (BAEPB), bölgedeki devletlerin kalkınma politikalarının oluşturulması ve uygulanmasına yönelik bir çerçeve oluşturmak için Ocak 1994'de kurulmuştur. BAEPB'in kurulmasını sağlayan ekonomik ve sosyal şartlar kısaca aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

1970 ve 1985 yıllar arasında, BAEPB bölge ortalama Gayri Safı Yurt İçi Hasılası (GSYİH) büyüme Sahra Altı Afrika ülkelerinden fazla olmasına rağmen, ticaret koşulları bozulmasından dolayı 1985 ve 1993 yılları arasında, durum zamanla kötüleşmeye başlamıştır. Bu dönemde, %40 azalma yaşanmıştır. CFA Frank, Fransız Frankı'na sabit bir parite ile bağlantılıdır. Fransız Frankı karşında düşen ABD dolar

değeri, bölgenin ihracat rekabetini önemli ölçüde azaltır. Buna ek olarak, kahve ve kakao fiyatları düşmeye devam etmiş, üye ülkelerdeki dış ticaret açığı derinleşerek döviz rezervlerini etkilemiştir (Awa, 2017).

BAEPB üyeleri Benin, Burkina Faso, Fildişi Sahili, Gambiya, Gana, Gine, Gine Bissau, Liberya, Mali, Nijer, Nijerya, Senegal, Sierra Leone, Togo, Yeşil Burun Adaları (Cape Verde)'dir.

3.5.5. BAEPB'in Görev ve Hedefleri

BAEPB öncelikleri şu şekilde belirlenmiştir:

i. Açık ve rekabetçi bir pazarda rasyonelleştirilmiş ve uyumlu bir yasal ortam çerçevesinde üye ülkelerdeki ekonomik ve finansal faaliyetleri iyileştirerek rekabet gücünü artırmak,
ii. Çok taraflı bir izleme prosedürü uygulayarak üye devletlerin ekonomik performansının ve politikalarının yakınlaşmasını sağlamak,
iii. İnsanların, malların, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımı; bağımsız çalışan ya da ücretli insanlar için yerleşme hakkı ve aynı zamanda ortak bir dış tarife ve ortak bir ticaret politikasına dayanan üye ülkeler arasında ortak bir pazar yaratmak,
iv. İnsan kaynaklan, toprak planlaması, ulaştırma ve telekomünikasyon, çevre, tarım, enerji, sanayi ve madencilik gibi alanlarda ortak politikalar uygulayarak, ulusal sektör politikalarının koordinasyonunu sağlamak
v. Piyasanın iyi işleyişi için üye ülkeler mevzuatı ve özellikle vergilendirmelerin gerekli olduğu şekilde uyumlaştırılmasını sağlamaktır (UEMOA, 2017)

3.5.6. Afrika'ya Yönelik Yardımlar

AB, menfaat ilişkisinin olduğu bazı ülkelere veya ülke gruplarına mali yardımlar yapmaktadır. Bu mefaat ilişkisinin odağı kimi zaman coğrafi konum, statü kimi zaman doğal kaynak zenginliğidir. Yardım yapılan ülkeler arasında Akdeniz ve Doğu Avrupa ülkelerinin yanında Afrika'dan Latin Amerika'ya kadar çok sayıda

ülke bulunmaktadır. Genel bütçeden yapılan bağışlar ve yardımlar, para veya gıda yardımı şeklinde olabilmektedir. Bunlar çeşitli ülkelere normal yardım programları çerçevesinde veya doğal afet, büyük kazalar, kıtlık gibi olaylar neticesind dee yapılmaktadır.

Afrika'ya yapılan yardımlar, "Denizaşırı ülkeler ve topraklarla işbirliği" kapsamında ele alınmakta olup bu ülkeler AKP (Afrika Karayipler Pasifik) ülkeleri diye anılmaktadır. Sayıları günümüzde 60'ı aşmıştır. Bu ülkeler arasında çoğu Afrika ülkesi bulunmaktadır. Adı geçen ülkelere mali yardım yapılması için AKF (Afrika Karayipler Fonu) kurulmuştur. Fon yardımlarının önemli kısmını hibeler, geriye kalan kısmını ise krediler oluşturur (Koç, 2014). AB'nin resmi kalkınma yardımlarının %40'a yakın bir bölümü Afrika kıtasına yapılmaktadır. Bu da AB'nin kıta olarak kalkınmasına en çok kaynak ayırdığı coğrafyanın Afrika olduğunu göstermektedir.

3.5.7. BAEPB'ye Üye Ülkelerin Ekonomik Gelişmeleri

BAEPB'ye üye ülkelerden Togo'nun ekonomisi son 5 yılda ortalama % 5 civarında büyüme sağlamıştır. 2015 yılında büyüme % 5,5'e ulaşmış ve 2016 yılında %5 civarında olmuştur (TASAM, 2013). 2015 yılı boyunca Senegal'in makroekonomik performansı % 6,5'lik bir büyüme oranına sahiptir. BAEPB bölgesinde Fildişi Sahili'nden sonra, Senegal ekonomisi en hızlı büyüyen ikinci ekonomidir. Ekonomik zorluklara rağmen, Nijer'in ekonomisi iyi bir durumdadır. Uranyum üretimini olumsuz etkileyen düşük yağış ortalaması ve siyasi istikrarsızlık, petrol üretiminden (günlük tahmini 18000 varil) elde edilen gelirlerin artmasıyla karşılanmaktadır. Üye ülkelerden, Mali'nin ekonomik büyümesi ise son birkaç yıldır çeşitli dışsal şoklardan etkilenmiştir. İşgücü arzı hızlı büyüme oranı, kentleşme (enformel sektör ve üçüncü sektör gelişimi ile birlikte), yaygın tarım, kamu yatırım ve altın madenciliği faaliyetleri sayesinde ülkenin büyüme oranı son on yılda %4,5 düzeyindedir (İTO, 2013).

Gine-Bissau'nun ekonomisi, siyasi tıkanıklık ve dış finansmanın kesilmesine rağmen büyümeye devam etmektedir. Gine Bissau'da kişi başına GSMH 2006-2010

döneminde yılda ortalama %3 oranında artmıştır. Gıda bakımından kendine yeten bir ülke olmayı hedefleyen Gine Bissau'nun kalkınma hedefinde tarıma öncelik verilmektedir. Ülkenin tarım potansiyeli ve iklim koşulları elverişli olmakla birlikte, imkansızlıklardan dolayı çok iyi kullanılamamaktadır. Başlıca üretimi kaju fıstığı olup, dünya kaju üretiminin yaklaşık %15'ini Gine Bissau sağlamaktadır. Son yıllarda ihracatta kaydedilen bir miktar artışa rağmen kronik dış ticaret açığı devam etmektedir. İhracat 2015 yılında 236,5 milyon ABD Doları, ithalat ise 396,9 milyon ABD Doları düzeyinde gerçekleşmiştir. Başlıca ithalatı gıda maddeleri olup, ihracat gelirinin %90'ını kaju fıstığı oluşturmaktadır. (Dışişleri Bakanlığı, 2017) Üreticiler için kaju ihracatı fiyat ortalamasının 1400 dolar olması olumludur. Ülke enflasyonunun ekonomik faaliyetlerin hızıyla artması beklenir ancak BAEPB'nin %3 şartının altında kalması beklenmektedir. Gine-Bissau'nun mali durumu hala politik istikrarsızlıktan ve bütçe desteğinin askıya alınmasından gerilemektedir.

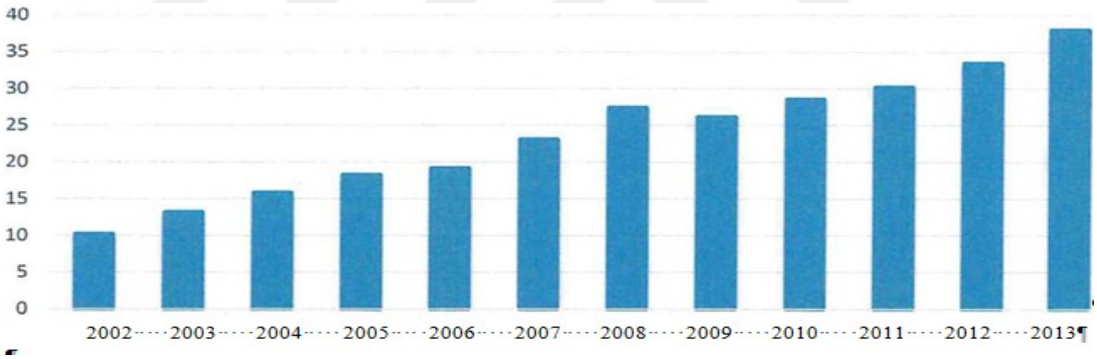
Fildişi Sahili'nin son ekonomik büyüme performansı benzeri görülmemiş GSYİH büyümesi ve kontrollü bir mali ve dış denge ile güçlenmiştir. 2010 yılındaki seçim sonrasındaki krizin ardından Fildişi Sahili ekonomisi güçlü bir toparlanma süreci yaşamış ve ortalama gerçek büyüme oranı 2012-2015 yılları arasında yıllık %8,5'e ulaşmıştır. Bu büyüme oranı Sahra Altı Afrika'daki en yüksek oranlardan birisidir. Ekonomik büyüme, tarım, hizmetler, sanayi, artan iç talep ve yükselen yatırım tarafından sağlanmıştır. 2016 yılında tarımsal üretimin yavaşlamasına rağmen, önceki yıllarda bildirilen güçlü ekonomik büyüme oranı, 2016 ve 2017 yıllarında sürdürülmüş ve reel GSYİH büyümesi sırasıyla %7,8 ve %8'e ulaşmıştır. Hammaddelerin fiyatlarındaki düşüşle bağlantılı eksojen şokların, ülkenin 2014 ve 2015 yıllarında yaşadığı sosyo-politik kriz ve BAEPB'deki Ebola salgını etkileri gibi çeşitli faktörlerin bir kombinasyonu, Burkina Faso'nun ekonomik büyümesinin yavaşlamasına neden olmuştur.

2014 ve 2015 yıllar arasında GSYİH'nin büyüme oranında %4'lük bir artış kaydedilmiş ve bu oran önceki on yıllardaki %6'lık ortalamalardan önemli oranda daha düşüktür. GSYİH'nin büyüme oranındaki düşüş kamu maliyesi etkilenmiş özellikle yurt içi gelirin düşüşüne ve kamu yatırımlarında belirgin bir gerilemeye neden olmuştur. Ülkenin enflasyonu çok düşük olarak % l'in altında seyir izlemiştir.

2015 yılında Burkina Faso'nun dış konumu iyileşmiş ve 2013 yılında GSYİH'nin % 7,7'si olduğundan cari açık % 11,1'e ulaşmıştır. Bu iyileşme, ithalatın düşmesi (petrol fiyatlarındaki düşüşten) ve ihracattaki artıştan kaynaklanmıştır. Dış destek ve ticari banka finansmanı sayesinde dış açığı kapatmıştır (Ekonomi Bakanlığı, 2017).

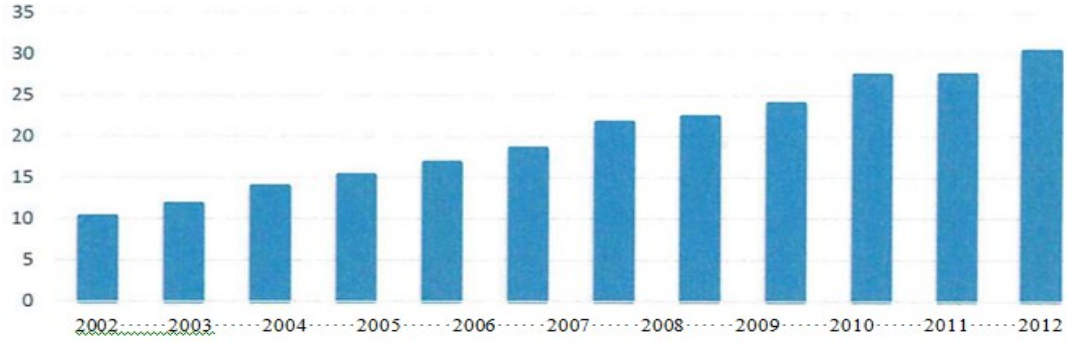
Benin'in GSYH'sinin büyüme oranı 2012 yılında %4,6, 2013 yılında %6,9 ve 2014 yılında %6,5 olarak gerçekleşmiştir. Nijerya'ya ihracat faaliyetlerinin düşmesi ve tarım üretiminde bir düşüş yaşanmasıyla 2015 yılında ekonomik yapı % 5 gerilemiştir. Ülkenin GSYH'sinin % 5'i ve ihracatının % 27'si pamuk üretiminden elde edilmektedir. 2015-2016 yılları arasındaki üretimi 300000 tona düşmüştür. Pamuk üretimi 2014-2015 yılları arasındaki üretimi 400000 tondur (Dışişleri Bakanlığı, 2017).

Grafik - 14: BAEPB Mal ve Hizmet İthalat Değeri (Milyar Dolar, 2002-2013)

Kaynak: (http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=world-development-indicators/23.11.2017)

Grafik - 15: BAEPB Mal ve Hizmet İhracat Değeri (Milyar Dolar, 2002-2012)

Kaynak: (http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=world-development-indicators/23.11.2017)

3.5.8. Kalkınma Yardımlarının Etkililiği

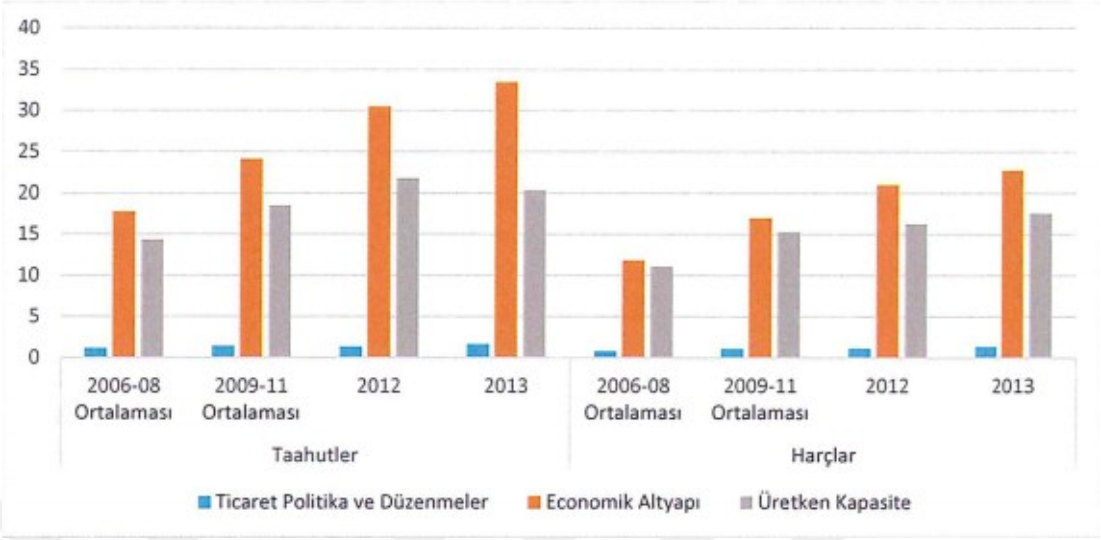
Karşılıksız yardımların %95'i ve kredilerin %90'ı üye ülkelere verilmektedir. Karşılıksız yardımlardan geriye kalan %5 ve kredilerden arta kalan %10 üçüncü ülkelere verilir.

Avrupa Birliği'nin genel bütçe dışında kalan mali araçları ile genel bütçe yardımları arasındaki en önemli fark karşılıksız olmayıp kredi şeklinde verilmesidir. Bu krediler her ne kadar faiz ve vade açısından uygun özellikler taşısalar da, elbette hibe kadar olumlu etki yaratmazlar çünkü ülkeyi borçlandırmaktadır. Gelişmekte olan bir ülkenin borçlanması demek, gelecek nesillerde üretilecek gelirlerin, tekrar AB'ye geri ödenmesi demektir. Bu da bir çelişkiye yol açmaktadır.

Bu krediler AB'nin görevlendirdiği Avrupa Yatırım Bankası tarafından verilmektedir. Avrupa Yatırım Bankası'nın yönetimi AB üye ülkeleridir. Kredi verme işleminin başlandığı 1959 yılından 1995'e kadar, AYB'nin kendi adına ve aracı rolünde verdiği kredilerin toplamı 190.434 milyon Euro'dur. Bu tutarın 173.607 milyon Avro kadarı (%91,2) AB içine verilmiştir. Geriye kalan 16.826 milyon Avro (%8.8) ise AB dışına verilmiştir (Dinç, 2015).

AB ile Afrika ülkeleri arasında kurulan işbirliği antlaşmaları ve yardımlara rağmen, bir takım sorunlar da gözlemlenmektedir. Afrika ülkeleri, altyapı yetersizliği dolayısıyla, pazar çevresi ve dış borçlar konularında uzun vadede birleşim talep etmişlerse de, AB üyeleri bu talebe karşı çıkmışlardır. Yardımlar daha önceki antlaşmalara göre ülkelerin nüfusuna ve büyüklüğüne göre belirlenirken, Afrika devletleri açısından sübjektif karar verileceği endişesine sebep olmaktadır. Bunların yanında terörün ve yasa dışı göçün engellenememesi, çatışmalar, soysal eşitsizlikler, silah, uyuşturucu ticareti, demokrasi ve insan haklarının ihlali gibi konular problem yaratmaktadır. Şekilden görüleceği gibi yardımların çoğu ekonomik altyapıları iyileştirmek içindir. Taahhütlerin yanında gerçekleşen rakamlar neredeyse yarı yarıya az görülmektedir.

Grafik - 16: Kategoriye Göre Ticaret Yardımları (Milyar Dolar, 2014)

Kaynak: (http://stats.oecd.org/index.aspx?DataSetCode=CRS1/18.10. 2017.)

Tüm ekonomik zorluklara rağmen son yıllar değerlendirildiğinde Afrika ülkelerinde yoksulluğun azalmakta olduğu ve ekonomik büyümenin gerçekleştiği görülmektedir. Buna rağmen, AB tarafından yapılan mali yardımların daha da artırılması gerekmektedir.

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

AB mali yardımının tarihi, birliğin kurucu antlaşmalarına kadar uzanmaktadır. Buna göre, komisyon, birlik içi girişimler için hibe yardımı sağlayarak yatırım programlarının yürütülmesine yardımcı olabilir. AB ile mali işbirliği, aday ülkelerle topluluk ilişkilerinin temel dinamikleridir. Buna göre, topluluğun görevi ile ortak pazarın kurulması ve üye ülkelerin ekonomi politikalarının kademeli olarak yakınlaşması ve ekonomik istikrarın artması yoluyla ekonomik faaliyetlerin tutarlı bir şekilde geliştirilmesi, sürekli ve adil bir şekilde genişlemesinin sağlanması amaçlanmaktadır. Bu amaçlara ulaşmak için, bir Avrupa Sosyal Fonu'nun kurulması ve yeni kaynakların oluşturulması ve topluluğun ekonomik genişlemesine yardımcı olmayı amaçlayan bir Avrupa Yatırım Bankası'nın oluşturulması, topluluğun üstlendiği girişimler arasında sayılmıştır. Kurulduğu günden bu yana toplumun genişleme boyutlarında kaydettiği ilerleme, mali yardım çeşitliliğini ve önemini artırmıştır. Birliğin amaçları için önemli bir araç olarak hizmet eden mali yardım, hibeler veya krediler şeklinde önemli miktarlarda üye ve üye olmayan ülkelere aktarılması sağlanmaktadır.

Bütün RKY fonları, OECD Kalkınma Yardımı Komitesinin üyeleri olan donörler ve Çin, Kore, Brezilya, Çekya, Macaristan, Slovenya gibi yeni çıkan donörlerle birlikte ulusların yıllık ulusal harcama planından yayılmaktadır.

Bu nedenle RKY'nın tek yardım fonu akışından oluşmadığı hatırlanmalıdır. Bu şekilde tartışmasız olarak her bir donör akışı ayrı olarak ele alınmalıdır. Bu akışlar kendi standartlarında oluşmakta ve yasa tarafından belirlenen ve kullanma yönleri olan ve açık fonları temsil eden kendi özel yöntemlerini uygulamaktadır. Yine de bazen bağımsız olarak, belirli yasa tarafından kontrol edilen yabancı kalkınma fonları yönetiminde de yardım sağlanmaktadır.

Bu dönemde bütün AB donörlerinin 2015'e kadar Binyıl Kalkınma Hedefleri ulaşma çabaları, toplam fon harcamalarının etkin kullanımı ve planlama süreci olarak karşımıza çıkmıştır. KYK üyelerinin çoğu daha sonra yardım yapmak için

görevler oluştursa da sayısal hedefin birleştirilmesi Paris Deklarasyonunun sorumluluğudur.

Genel anlamda dış yardımın amacı ile olayın asıl öznesi konumunda olan üçüncü ülkelerin hangi vasıflara sahip olduğu da önemli bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Hibe şeklinde yapılan yardımların %5-6 civarındaki kısmı AB üyesi olmayan ülkelere yapılmaktadır. Bu rakama genel bütçe dışında üye ülkelerin katkılarıyla oluşturulan Avrupa Kalkınma Fonu kaynakları (AKF) da ilave edilirse (%2 civarında) toplam büyüklük %7-8'e yükselmektedir.

AB kredi kaynaklarının ise %7-10 civarındaki kısmı üçüncü ülkelere verilmektedir. Üçüncü ülkelere verilen Avrupa Yatırım Bankası (AYB) kredilerinin bir kısmı genel bütçe garantisi altında verilmektedir. Bunun anlamı borcu alan üçüncü ülkenin bunu geriye ödeyememesi halinde bu geri ödeme genel bütçe kaynaklarından yapılmaktadır. Verilen krediler bazen de faiz indirimli olarak yapılmaktadır. Eksik alınan faizler de genel bütçe kaynaklarından AYB'ye ödenmektedir.

AB dışında yeni para kaynakları arama isteği AB donörlerini yeni pazar ve varlıklara ulaşmak için dünya çapında rekabete sokmaktadır. Bu, AB'nin yabancı yaklaşım ve stratejilerini yeniden değerlendirmesi anlamına gelmektedir. Mevcut yardım sahnesinde yükselen Asya donörleri hükümetler arası ilişkilere güvenirken, Avrupa'nın eksikliği salt olarak ortak topluluk ve özel alan etkilerine dayanmaktadır.

AB kalkınma yardımları, dünya genelinde yaklaşık 150 ülkeye ulaşmaktadır. Kalkınmakta olan birçok ülkenin, yardımlarla genellikle ekonomik bir büyüme kaydettiği ve yoksulluğu azaltmayı başardığı bilinmektedir. AB'nin bazı ülkelerde yoksulluğun azaldığını ve ekonomik gelişmenin sağlandığını öne sürerek yardımını kestiği süreçte, ülkelerin, geriye doğru gidip gitmeyeceği de incelenmelidir. Çünkü AB'nin temel politikası her zaman daha yoksul ülkelere yardım sağlanması yönündedir.

2014-2020 döneminde de AB desteğinin yaklaşık %75'lik kısmı aynı zamanda çoğunlukla doğal afet ve çatışmalardan da muzdarip olan ve dolayısıyla,

vatandaşları daha da kırılganlaşan ülkelere yönelik olacak şekilde politikalar üretilmektedir. Ayrıca, çatışmalar karşısında kırılgan durumda olan veya çatışmalardan zarar gören tüm ülkelere de destek sağlanmaya devam edilecektir. Geride kalan on yıl içinde, AB fonları sayesinde, yaklaşık 14 milyon çocuk ilkokula gidebilmiş; 70 milyondan fazla insana daha iyi içme suyu imkânı götürülmüş ve 7.5 milyondan fazla yeni doğum, yetkin doğum personeli tarafından gerçekleştirilerek hem annelerin hem de bebeklerinin hayatları kurtarılmıştır. Yine de yoksulluğun tamamıyla bitirilmesi için halen yapılması gereken birçok şey bulunmaktadır, çabaların yetersiz kaldığı görünmektedir.

Avrupalıların büyük bir çoğunluğu (%85) GOÜ'lerdeki insanlara yardım etmenin önemine inanmaktadır. AB tarafından yapılan kamuoyu araştırmalarında, çoğu insanın aynı zamanda bu ülkelerde yoksullukla mücadelenin AB'nin başlıca önceliklerinden birisi olması gerektiği ve AB'nin daha fazla kalkınma yardımı sağlaması hususunda mutabıktır. Büyük bir çoğunluk ayrıca yoksul ülkelere gönderilen yardımların sonuçta Avrupalılar üzerinde de olumlu bir etkisinin olduğunu düşünmektedir. Her iki kişiden biri her bireyin gelişmekte olan ülkelerde yoksullukla mücadelede rol oynayabileceğini düşünmektedir –ve neredeyse yarısı bu ülkelerden gelen gıda ve diğer ürünlere daha fazla ödemeye hazır olduklarını beyan etmişlerdir. Avrupalılar en etkili yardım yönteminin gönüllülüğe dayandığını (%75), bunu hükümetler tarafından sağlanan resmi yardımların (%66) ve gelişmekte olan ülkelere yardımcı olmak üzere örgütlere yapılan bağışların (%63) izlediğini düşünmektedir.

AB yardımlarının ne kadarının nerelere ulaştırıldığı, ne amaçla harcandığı konularında bilgi verilmesi vergi mükelleflerinin ödedikleri paraların doğru şekilde kullanıldığını görmeleri açısından istenmektedir. Böylece mevcut ülkelerin aynı çalışmaları tekrarlamaları önlenmekte ve yolsuzluk ve fonların kötüye kullanılmasının önüne geçilmektedir. Bu konuda Avrupa Komisyonu'nun mali şeffaflık sistemi her yıl Avrupa Komisyonu'ndan kimin ne kadar fon aldığını göstermektedir.

Yolsuzluk ve usulsüzlüğün önlenebilmesi amacıyla AB yardımı düzenli olarak denetlenmekte ve kontrol edilmektedir. AB programları mali kayıtlarında herhangi bir eksiklik olmaması bakımından düzenli olarak bağımsız denetimlere tabi tutulurlar. Ayrıca, Avrupa Sayıştayı her yıl belirli projeleri ve ülke programlarını gözden geçirmektedir. Bir usulsüzlük ya da yolsuzluk şüphesi halinde Avrupa Yolsuzlukla Mücadele Bürosu dikkatine sunulan davaları izlemektedir. Bu kontrol ve değerlendirme sistemi kapsamında fonların kötüye kullanıldığına dair ciddi bir şüphe uyanması halinde, AB fon aktarımını durdurarak gerekli tedbiri alabilir. Bu tedbirler fonların iadesini de kapsayabilir.

Devletler, 2013 yılında dünya genelinde ülkelerin yoksullukla mücadelesine 56.5 milyar avro destek ayırmıştır. Bazı AB ülkeleri Avrupa'daki kriz sırasında kalkınma yardımlarını kısmış olsa da toplam rakamlarda yeniden artış görülmektedir, ancak yine de Avrupa'nın taahhüt etmiş olduğu seviyelerin altında kalmaktadır. GOÜ'ler, AB yardımlarının nasıl kullanıldığı, nereye harcandığı ve neler yapılacağı konusunda önemli söz sahibidir. AB, kalkınma programlarının kendi ülkelerinin kalkınması için hükümetlerin belirlediği öncelikleri takip etmesini sağlar. Fonların örneğin sağlık, eğitim ya da ulaşım sektörlerine yatırılması kararı AB ile hükümetlerin yakın işbirliğiyle alınır. Hükümetler çoğunlukla program ve projelerin yönetim sorumluluğunu da üstlenirler. "Ülke Sahiplenmesi" adı verilen bu ilkeye ilişkin bilgiler AB'nin "Değişim Gündemi"nde yer almaktadır. Burada aynı zamanda AB yardımlarının sonraki yıllarda nasıl iyi yönetişim, insan hakları, demokrasi, sağlık, eğitim gibi belirli sektörlerin yanı sıra tarım ve enerji gibi sektörlere de kanalize edileceğini özetlemektedir. AB kalkınma projelerini birebir uygulayabilmek amacıyla ilgili alanda uzmanlığı bulunan kuruluşlarla çalışmaktadır.

AB, çoğunlukla hükümet dışı kuruluşlara fon vermektedir. Bunlar yasal hakları konusunda kadınlara yardımcı olan bir kadın avukatlar derneği olabileceği gibi örneğin insan hakları alanında mücadele eden Uluslararası Af Örgütü gibi uluslararası bir kuruluş da olabilir. Böylece, ülkeleri en iyi tanıyan ve her bir alanın uzmanı olan kuruluşların AB fonlarını en iyi şekilde kullanmaları sağlanır. Bu nedenle AB, ortak ülkelerle işbirlikleri planlarken sivil toplum kuruluşlarını sürece dahil etmektedir.

Programlarını hazırlarken AB yalnızca hükümetlerle çalışmaz sivil toplum kuruluşlarının da görüşmelere katılmalarını sağlar. Bu STK'lar; hükümet dışı kuruluşlar, sendikalar, insan hakları grupları, çevre örgütleri, ticaret odaları ve benzeri kuruluşlar olabilir.

AB yardımlarının yaklaşık %25'i, AB ile yakın diyalog halinde kendilerinin belirlemiş olduğu önceliklere uygun olarak çalışmalarını yürütebilmeleri amacıyla doğrudan hükümetlere verilir. Buna "bütçe desteği" adı verilir. Böylece kalkınma faaliyetlerini kendi elleriyle yürütebilmeleri için, örneğin eğitim ya da tarım sektörlerinde reform ve modernleşme çalışmalarıyla, ülkelere gerekli araçlar sağlanır. Gelişmekte olan ülkeleri sürücü koltuğuna oturtarak AB o ülkenin kendi politika ve sistemlerini doğrudan desteklemek suretiyle sonuçların uzun soluklu etki yaratabilmesini sağlar. AB aynı zamanda bütçe desteğini hükümetlerle yürüttüğü ve iyi yönetişim ve kamu fonlarının yönetimi gibi önemli meselelerin görüşüldüğü daimi bir diyalog süreci çerçevesinde de yürütür. Bu bilgi alışverişleri yoksulluğun azaltılması ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması çabalarının sonuçlarına ilişkin düzenli değerlendirmeler yapılmasını kapsar.

Dünya çapında 139 delegasyonu ve ofisi ile AB, üye devletlerinin herhangi birinden daha fazla temsilciliğe sahiptir.. AB'nin 2013 yılında dış yardımlara ayırdığı toplam tutar 14.86 milyar avro'dur, bu tutar toplam AB bütçesinin yaklaşık %9'una tekabül etmektedir. Bir başka deyişle, Avrupa'nın yardımlarıyla dünya çapında insanların yoksulluktan kurtarılmasının her bir Avrupalıya maliyeti günde 8 cent'i geçmemektedir.

40'ı aşkın ülkede "Ortak Programlama" çalışması yapılmaktadır. Bir GOÜ'de başlıca sorunlar ve zorluklar konusunda AB ve Üye Devletlerin beraber değerlendirme yapmaları ve önce hangi sektörler üzerinde odaklanmak gerektiğini tespit etmek açısından önemlidir.

Proje ve görevlerin yönetim halkası, kalkınma katılımının merkezindedir ve genellikle hem merkez ve ulusal ofiste hem de hükümet çalışmalarında bulunmaktadır. Girişimlerin ortak fonlu segmentlere ve tematik projelere

birleştirilmesi ve ölçeklendirilmesi (Almanya, Danimarka ve diğer donörlerin etkili uygulaması altında) gelecek yıllarda yardımların kullanım harcamalarında büyük yatırım fonları sağlanmasına yatkınlık gösterecektir.

Donör artması ile AB ve Üye Devletleri etkili olarak Binyıl Kalkınma Hedeflerinin benimsenmesinden beri yardım yüzdelerini artırmak için söz vermişlerdir. AB yardımlarının çoğu toplumsal amaçları desteklemek için fakir ülkelere gitmektedir. AB sürekli olarak kalkınma yardımındaki politikalarını genişletmeye çalışmaktadır. Dış yardımı etkili olarak uygulamak için AB'nin çabaları, Paris Yardım Etkililik Deklarasyonu ve Yeşil Kitaptaki bağlılıklarına tanık olmaktadır. AB çeşitli zorluklarla yüzleşse de bunlar AB'nin birlik kurma ve amaçlarını tamamlama isteklerini etkilememiştir. AB küresel kalkınmanın önemli bir oyuncusudur ve dış yardımın etkilerini artırmak için etkili adımlar atmaktadır.

Günümüzde, ülkeler arasında ve bölgeler arasında gelişmişlik farkları da devam etmektedir. Bu farklılığın ve hatta uçurumun nedenlerini inceleyen çalışmalar bir yana bırakıldığında dış yardımların eşitsizlikleri giderme yetisi teorik boyutta incelenip kabul edilebilir olsa da pratikte dış yardımların eşitsizlik gidermekten ziyade, bağımlılığı sürdürme yönünde sonuçlar doğurduğu da görülmektedir. Bölgesel olarak ülkemizin de içerisinde bulunduğu coğrafyaya baktığımızda gelişmiş ülkelerin dış yardımlar vasıtasıyla gelişmekte olan bölge ülkelerine yaptıkları yardımların toplumsal ve ekonomik olarak nasıl katkı sağladığı veya sağlayacağı, gelecekte de akademisyenlerin ilgi duyacağı çalışmalar arasında yer alacaktır.

Çalışma kapsamında, AB'nin kendi sosyo-ekonomik alanlarında belirli politikalar yürüttüğü ikinci ve üçüncü bölümde ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Bu politikalar ile GOÜ'lere bu politikalar çerçevesinde çeşitli yardımlar sunarak dezavantajlı alanların refah düzeyini artırmayı, her alandaki istihdamı ve üretimi güçlendirmeyi ve rekabet gücünü artırmayı amaçladığı ortaya çıkmıştır. Araştırmanın son kısmında AB'nin üçüncü ülkelere yönelik yaptığı yardımlara değinilmiş ve Afrika ülkelerine yapılan yardımlar incelenmiştir. AB yardımları'nın Afrika ülkelerinin ekonomik büyümesi üzerindeki etkileri, geçmiş yıllar verileri eşliğinde araştırılmıştır. Şüphesiz Afrika ülkelerinin coğrafi yapısının çöllerden oluşması ve

ülkedeki kıtlık ve etnik çatışmalar ve terör gibi olaylar, mali yardımların etkili bir şekilde kullanılmasını olumsuz yönde etkilemektedir. Yardımların artırılması ve daha etkili bir şekilde dağıtılması gerekmektedir. Ayrıca Afrika ülkelerinin BAEPB'ye üye olmaları, gelişmelerini sağlamaktadır. Özellikle BAEPB'ye üye ülkelerin yoksulluklarının azaldığı ve büyüme performanslarının olumlu olduğu görülmektedir.

AB tarafından üçüncü ülkelere yapılan kalkınma yardımlarının incelendiği araştırma boyunca AB tarafından sağlanan yardımların birçok üçüncü ülke için çok önemli miktarlarda olduğunu vurgulanmış ve bu argümanlar Birleşmiş Milletler ve AB kaynaklarındaki verilerle hazırlanan şekillerle desteklenmiştir.

AB'nin yapmış olduğu yardımların niteliği, kapsamı ve yardımın yapıldığı ülkelerdeki gelişmelerin tartışma konusu olduğunu söylemek mümkündür. Özellikle yardımın ulaştığı ülkelerde meydana gelişmelerin olumlu ve olumsuz yönleri pek çok çalışmaya konu olmuştur. Yardımların AB çıkarlarını diğer ülkelere yayma hedeflerinin yani sıra toplumsal ve ekonomik amaçları da beraberinde barındırdığını söylenebilir. Ancak yine de AB eksenli olarak üçüncü ülkelere büyük miktarlarda dış yardımın yapıldığı aşikardır. Bu yardımların yine de belirli kritik alanlarda ilerlemeye ihtiyacı vardır. Gelecek yıllarda AB, şeffaflık ve dış yardım politikaları için hesap verilebilme hakkını korumak adına yardım operasyonlarını sürdürecektir. 2020 yılına kadar AB yardım desteğinin %75'i bu ülkelere, doğal afetler veya kamu düzensizliği ve ülkeleri savunmasız hale getiren diğer etkenler gibi istikrarsız durumların düzeltilmesi için sağlanacaktır. Gelecekte AB sürekli olarak yardım sağlamak için çaba ve destek gösterecek ve dünya çapındaki en büyük yardım veren aktör olmak için kendisini konumlandırmak isteyecektir.

KAYNAKÇA

1. **Kitaplar**

Arı, Tayyar (2002). Uluslararası İlişkiler Teorileri. İstanbul: Alfa Yayıncılık.

Bailliu, Jeannine N., (2000). "Private Capital Flows, Financial Development, And Economic Growth In Developing Countries." Canada: Bank Of Canada Working Paper.

Bilge, Semih (2009). Avrupa Birliği Bütçe Sistemi ve Son Dönem AB Bütçeleri Üzerine Genel Değerlendirmeler. Türk ve AB Bütçelendirme Süreçlerinin Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi, Ankara: Gazi Kitapevi.

Bilge, Semih (2009). Avrupa Birliği Bütçe Sistemi ve Son Dönem AB Bütçeleri Üzerine Genel Değerlendirmeler. Türk ve AB Bütçelendirme Süreçlerinin Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi, Ankara: Gazi Kitapevi.

Bilici, Nurettin (1997). Avrupa Toplulukları Bütçesi, Diğer Mali Araçları ve Türkiye. Ankara: Akçağ Yayınları.

Bilici, Nurettin (2003). "Avrupa Birliği Mali Yardımları." Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara.

Han, Ergül ve Ayten Ayşe Kaya (2008). İktisadi Kalkınma ve Büyüme. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Karagül, Mehmet (2010). Tehdit ve Fırsatlarıyla Dünya Ekonomisi. Ankara: Nobel Yayınları.

Kaya, Ayhan, Senem Düzgit ve Özge Beşgül vd. (2013). Avrupa Birliği'ne Giriş. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Kaya, Ayhan, Senem Düzgit ve Özge Beşgül vd. (2013). Avrupa Birliği'ne Giriş. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Kutlu, Erol (2016). Avrupa Birliği. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Lancaster, Carol (2007). Foreign Aid: Diplomacy. Devolepment, Domestic Politics. Chicago: University Of Chicago Press.

Nurkse, Ragnar (1966). Azgelişmiş Ekonomilerde Büyüme, Büyüme ve Gelişme: Seçme Yazılar. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.

Seyidoğlu, Halil (2001). Uluslararası İktisat. İstanbul: Güzem Yayınları.

Stiglitz, Joseph (2002). Küreselleşme Büyük Hayal Kırıklığı. (Çev. A. Taşçıoğlu-D.Vural). İstanbul: Plan B.

Stromquist, Nelly ve Karen Monkman (2014). Globalization and Education: Integration And Contestation Across Cultures. New York: R&L Education.

Thirlwall, Anthony P. (1994). Growth and Development. London: The MacMillan Press Ltd.

Todaro, Michael ve Smith C. Stephen. (2006). Economic Development. England: Person Education.

Ülger, İrfan Kaya (2015). Avrupa Birliği Rehberi. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.

2. <u>Makaleler, Bildiriler, Diğer Basılı Yayınlar</u>

Akbaş, Dilek (2009). "Avrupa Birliği Sosyal Politikası." (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi SBE, Edirne.

Akıllı, Erman (2016). Türkiye'de Ve Dünyada Dış Yardımlar, Nobel Akademik Yayıncılık, 138, 15-19.

Aktoprak, Elçin (2004). "Immanuel Wallerstein: Sosyal Bilimlere Yeniden Bakmak." Uluslararası İlişkiler, 1(4): 23-58.

Al, Arzu (2015). "Politika – Ekonomi Kesişmesi: Yeni Bir Bilim Dalı Olarak Uluslararası Politik Ekonomi." İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, İstanbul.

Altan, Rıfat (2008). "Birleşmiş Milletler'in Kalkınma Faaliyetleri ve Türkiye'ye Yansımaları". (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi SBE, Ankara.

Arslan, Erdal ve Kerem Kiper (2015). "Dış Yardım Nedir? Niçin Yapılır?" Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 34: 9-27.

Aruoba, Çelik (1997). "Çevre Ekonomisi, Gelişme Ekonomisi, İnsan Çevre Toplum." Haz. Ruşen Keleş. İnsan Çevre Toplum. Ankara: İmge Yayınevi, 172-192.

Awa, Yawa Monique Jenniffer (2017). "Ekonomik Kuruluşlar Tarafından Yapılan Ticaret Yardımlarının Batı Afrika Ekonomik Ve Parasal Birliğinin Ticaret Performansına Etkileri: Ampirik Bir Analiz (2005-2014)." (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi SBE, Antalya.

Bailliu, Jeannine N., (2000). "Private Capital Flows, Financial Development, And Economic Growth In Developing Countries." Bank Of Canada Working Paper. Canada.

Bhandari, Rabindra and Dharmendra Dhakal, Gyan Pradhan, vd (2013). "Foreign Aid, Fdi And Economic Growth In East European Countries." Economics Bulletin, 6(13): 1-9.

Bhanoji Rao, V., V. (1991). "Human Development Report 1990: Review and Assessment. World Development." 19(10): 1451-1460.

Boone, Peter (1996). "Politics And The Effectiveness Of Foreign Aid." European Economic Review (40): 289-329.

Bossong, Raphael and Mark Rhinard (2013). "European Internal Security As A Public Good. European Security." 22 (21): 129 – 147.

Chauvet, Lisa and Patrick Guillaumont (2003). "Aid And Growth Revisited: Policy. Economic Vulnerability And Political İnstability, Toward Pro-Poor Policies Aid, Institutions, And Globalization." World Bank Documents.

Clemens, Michael A. and C.J. Kenny, T.J. Moss (2007). "The Trouble With The MDGs: Confronting Expectations Of Aid And Development Success." World Development, 35(5): 735-751.

Conca, Ken and Geoffrey D. Dabelko. (2004). Gren Planet Blues, Environmental Politics From Stockholm to Johannesburg. Colorado: Westview Pres.

Çöğürcü, İclal ve Orhan Çoban(2011). "Dış Borç Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Örneği (1980-2009)." KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 13(21): 133-149.

Doğan, Adem (2006). "Dış Yardımın Ekonomik Büyümeye Etkisi: Alt-Sahra Afrika Örneği." İktisat Dergisi Mecmuası, 56(2): 121-139.

Doğan, Gülşah (2007). "Avrupa Birliği'ne Katılım için Öngörülen Ekonomik Kriterler ve Türkiye Örneği." (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi SBE, Ankara.

Dowling, John and Ulrich M. Hiemenz (1983). "Aid, Savings And Growth In The Asian Region." The Developing Economies, 21(1): 3-13.

Dursun, Hasan (2006). "Dış Yardımlarla Ekonomik Büyüme ve Kalkınma." Kamu-İş, 8(4).

Ederveen, Sjef and Henri L.F. De Groot, Richard Nahuis, (2002). "Fertile Soil For Structural Funds? A Panel Data Analysis Of The Conditional Effectiveness Of European Cohesion Policy." CPB Discussion Paper, 59(1): 15-42.

Emmerij, Louis (2002). "Aid As A Flight Forward." Development And Change, 33(2): 247-259.

Gaylord, G. Candler, (1996). "Cardoso, Dependency Theory and Brazil." Paper presented at the International Studies Association. Midwest, St. Louis.

Gomanee, Karun and Oliver Morrissey, Paul Mosley vd (2005). "Aid, Government Expenditure, And Aggregate Welfare, World Development." 33(3): 355-370.

Gutman, Jeffrey Scott (2016). "An Empirical Reexamination of State Statutory Compensation for the Wrongly Convicted." Missouri Law Review, 82(2): 360-440.

Güngör, Kamil (2000). "Avrupa Birliği'nin Üçüncü Ülkelere Yönelik Mali Yardımları ve Türkiye." Mevzuat Dergisi, 3(35): 10-15.

Hollis, Simon (2010)." National participation in EU Civil Protection" Acta B, 42: 1-130.

Kalkınma Bakanlığı Özel İhtisas Komisyonu (2015). "Kalkınma İçin Uluslararası İşbirliği. Metotlar ve Yaklaşımlar." Onuncu Kalkınma Planı, 31-32.

Karagöz, Ferda (2010). "Yoksulluk Tuzağı Ve Dış Yardım: Eleştirel Bir Yaklaşım." Sosyal Bilimler Dergisi, (4): 1-13.

Karaöz, Murat ve Mesut Albeni (2003). "Ekonomik Kalkınma ve Modern Yenilik Teorisi." Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF, 8(3): 27-48.

Kartal, Zeki (2015) "Marxist Toplumsal Gelişme Aşamaları ile Rostow'un Gelişme Aşamaları Yaklaşımının Değerlendirilmesi." Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, 10(2): 231-234.

Keklik, Serap (2011). "Amerika Birleşik Devletleri Dış Politikasında Dış Yardımların Rolü Ve Etkisi." (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi SBE, Bursa.

Kosack, Stephen and Tobin, Jennifer (2006). "Funding Self-Sustaining Development: The Role Of Aid, FDI And Government In Economic Success." International Organization, 60 (1), 205-243.

Kösekahyaoğlu, Levent ve İkbal Yeğen (2010). "AB Mali Yardımları ve Büyüme İlişkisi: Türkiye ve Yeni AB Üyeleri Üzerine Bir Nedensellik Analizi." Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 15: 27-42.

Lala, Elson (2017). "Uluslararası Politik Ekonomi Çerçevesinde Birleşik Krallık – Avrupa Birliği İlişkileri: Ekonomi Boyutu." (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi SBE, İstanbul.

Mahmat, Kürşad (2008). "Küreselleşme Sürecinde Kalkınma Yardımları: Orta Asya Cumhuriyetleri Örnekleri." (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi SBE, Ankara.

Mallik, Girijasankar (2008). "Foreign Aid And Economic Growth: A Cointegration Analysis Of The Six Poorest African Countries." Economic Analysis & Policy, 38(2): 251-260.

Moreira, Sandrina B. (2003). "Evaluating The Impact Of Foreign Aid On Economic Growth: A Cross-Country Study (1970-1998)." Paper To Be Presented At The 15th Annual Meeting On Socio-Economics June 26-28, France.

Morrissey, Oliver (2005). "Alternatives To Conditionality In Policy-Based Lending." Development Policy Forum, 25: 237-247.

Organization Of African Unity (1995). "Declaration Of The Council Of Ministers Seventeenth Extra-Ordinary Session." AKM/2(XVII): 3, Cairo, Egypt.

Öbek, T. Selin (2015). "Avrupa Birliği Mali Yardımlarının Etkin Yönetiminin Ekonomik Etkileri ve Üyelik Sürecinde Türkiye Açısından Değerlendirilmesi." (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bahçeşehir Üniversitesi SBE, İstanbul.

Özdemir, Haluk (2008). "Uluslararası İlişkilerde Güç; Çok Boyutlu Bir Değerlendirme." Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 63 (3): 114–144.

Özsoy, Petek (2007). "Avrupa Birliği Sosyal Politikası'nın Oluşumu ve Türkiye." (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Üniversitesi SBE, Muğla.

Öztürk, Hasan ve Sevinç Öztürk (2012). "Türkiye'nin Dış Yardım Stratejisi Sorunlar ve Öneriler." No:54, İstanbul: Bilgesam Yayınları.

Papanek, Gustav F. (1973). "Aid, Foreign Private Investment, Savings, and Growth in Less Developed Countries." The Journal Of Political Economy, 81(1): 120-130.

Polat, Necip (2004). "Avrupa Birliği - Türkiye Mali İşbirliği ve Sayıştay'ın Topluluk Kaynakları Üzerindeki Denetimi." Sayıştay Dergisi, 52: 61-84.

Puigcerver-Penalver, Mari Carmen (2007). "The Impact Of Structural Funds Policy On European Regions Growth. A Theoretical And Empirical Approach." The European Journal Of Comparative Economics, 4(2): 179-208.

Rosenstein-Rodan, Paul (1943). "The Problems of Industrialisation of Easten and South-Easten Europe." The Economic Journal, 53(210): 202-211.

Rozen, Marvin (1985). "Maximizing behavior: Reconciling neoclassical and x-efficiency approaches." Journal of Economic Issues, 19 (3): 661-689.

Sagasti, Francisco ve Keith Bezanson. (2001). "Financing and Providing Global Public Goods: Expectations and Prospects." Ministry for Foreign Affairs. Stockholm, Sweden.

Saray, Gizem (2014). "Dış Yardımlar: Türkiye Örneği." (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çankırı Karatekin Üniversitesi SBE, Çankırı.

Sarıipek, Doğa Başar (2017). "İhtiyaç Kavramı Ekseninde Sosyal Koruma: Temel İhtiyaçlar Yaklaşımı." İnsan & İnsan, 12(4): 43-65.

Selaya, Pablo ve Eva R. Sunesen (2008). "Does Foreign Aid Increase Foreign Direct Investment?" University Of Copenhagen Discussion Papers, 40(11): 2155-2176.

Solmaz, Erol (2008). "İktisadi Kalkınma Kuramlarının Yoksulluk Konusuna Yaklaşımlarına Eleştirel Bir Bakış." Mevzuat Dergisi; 132(11): 12-13.

Sorokina, Maria (2014). "Great Britain and the European Integration." (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Masaryk University, Çek Cumhuriyeti.

Şöhret, Mesut (2013). "Etno-Dinsel Milliyetçilik Bağlamında İrlanda Sorunu" İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 2(4): 39-76.

Taşpınar, Neşe Seray (2006). "Avrupa Birliği Sosyal Politikası: Avrupa Birliği Sosyal Modeli ve Türkiye." (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi SBE, İstanbul.

Üçkuş, Özgür ve Bilal Kendirci (2012). "Teoriden Uygulamaya Dış Yardım." Sayıştay Dergisi, 86: 57-77.

Vatansever Deviren, Nursen, Onur Yıldız (2014). "Bölgesel Kalkınma Teorileri ve Yeni Bölgeselcilik Yaklaşımının Türkiye'deki Bölgesel Kalkınma Politikalarına Etkileri." Akademik Bakış Dergisi, 7(44): 13-15.

Yalçın, Ebru (2005). "İktisadi Büyüme ve Dış Krediler: Ampirik Bir Çalışma". Uzmanlık Yeterlilik Tezi. TCMB Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, Ankara.

Yasin, Mesghena (2005). "Official Development Assistance and Foreign Direct Investment Flows to Sub Saharan Africa." African Development Review, 17 (1): 23–40.

Yavilioğlu, Cengiz (2002). "Geri Kalmışlık Olgusu ve Ekonomistik Kalkınma Teorileri." C. Ü. İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi, 3(2): 49-70.

3. <u>Elektronik Kaynaklar</u>

Birleşmiş Milletler (1987). "Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future." http://www.un.org/documents/ga/res/37/a37r007.htm/ Erişim Tarihi: 22.11.2017

Bovard, James (2011). "The Continuing Failure Of Foreign Aid." http://www.cato.org/pubs/pas/pa065.html/ Erişim Tarihi: 08.06.2017

Carothers, Thomas (2013). "Assessing democracy assistance: the case of Romania." https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=GzRDAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=Carothers,+2013&ots=zFMP4hCbn6&sig=rFmBOn_eIlUCtv5Z7RyOt0jnNRQ&redir_esc=y#v=onepage&q&f/ Erişim Tarihi: 20.11.2017

Clemens, Michael A. (2005). "Ghost Of 0.7%" http://www.cgdev.org/files/3822_file_wp68.pdf/ Erişim Tarihi: 17.09.2017

Dışişleri Bakanlığı (2017). "Gine Bissau'nun Ekonomisi." http://www.mfa.gov.tr/gine- bissau-ekonomisi.tr.mfa/ Erişim tarihi: 21.08.2017

Dışişleri Bakanlığı (2017). "Benin'in Ekonomisi." http://www.mfa.gov.tr/benin-ekonomisi.tr.mfa/ Erişim tarihi: 05.11.2017.

Dinç, Berna (2015). “Avrupa Birliği'nin Üçüncü Ülkelere Yönelik Mali Yardımları ve Türkiye.” http://slideplayer.biz.tr/slide/3037350/ Erişim Tarihi: 05.06.2017.

Ekonomi Bakanlığı (2017). Burkina Faso, https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/ulke-detay/Burkina%20Faso/ Erişim Tarihi: 07.01.2017.

EU (2012). “PRAG; Practical Guıde to Contract Procedure for EU External Action.” http://ec.europa.eu/europeaid/prag/document.doc/ Erişim Tarihi 27.04.2017

EU (2015). “Sustainable Development - Global Partnership.” http://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/sustainable_development_-_global_partnership/ Erişim Tarihi: 16.09.2017

EU (2015). “The EU’s Contribution To The Millennium Development Goals.” https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/brochure-mkh-2015_en.pdf/ Erişim Tarihi 10.10.2017

EU (2016). “EU's Official Development Assistance.” http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/ Erişim Tarihi: 24.09.2017

European Investment Bank (2015). http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/eib/index_en.htm/ Erişim Tarihi: 17.02.2017

Fayolle, Jacky and Anne Lecuyer (2000). “Regional Growth. National Membership and European Structural Funds: An Empirical Appraisal.” https://econpapers.repec.org/paper/fcedoctra/0002.htm/ Erişim Tarihi: 29.12.2016

Forstater, Maya (2012). “Towards Climate Finance Transparency. London And Bristol: Publish What You Fund And Aidinfo.” http://betacompany.nl/files/towards-climate-finance-transparency_final.pdf/ Erişim Tarihi: 24.12.2016

Gavas, Mikaela (2012). “Replenishing The 11th European Development Fund” http://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/7904.pdf/ Erişim Tarihi: 11.04.2017

Harms, Philipp and Mathias Lutz (2006). “Aid, Governance And Private Foreign Investment: Some Puzzling Findings For The 1990s.” http://ageconsearch.tind.io//bitstream/26128/1/dp030246.pdf/ Erişim Tarihi: 03.04.2017

Holtz, Uwe (2011). "German And European Development Corporation." https://www.uwe-holtz.unibonn.de/lehrmaterial/zef_d-eu-dc.pdf/ Erişim Tarihi: 12.02.2017.

IATI Registry (2017). https://iatiregistry.org/dataset/ Erişim Tarihi: 20.10.2017

İstanbul Ticaret Odası (2013). Mali Ülke Raporu, https://www.ito.org.tr/itoyayin/0002494.pdf /Erişim Tarihi: 03.12.2017

İstanbul Ticaret Odası (2013). Nijer Ülke Raporu, https://www.ito.org.tr/itoyayin/0002497.pdf/ Erişim Tarihi: 02.12.2017

İstanbul Ticaret Odası (2013). Senegal Ülke Raporu, http://www.ito.org.tr/itoyayin/0002450.pdf/ Erişim Tarihi: 03.12.2017

Koç, Ömer (2014). "Avrupa Birliği'nin Diğer Ülkelerle Mali İlişkileri." http://web.hitit.edu.tr/dosyalar/materyaller/oemrekoc@hititedutr161220144J1U3E4G.docx/ Erişim Tarihi: 02.11.2017

Kormendi, Roger ande Philip Meguire, Victor Levt (1988). "Aid, Investment And Economic Growth In Developing Countries." http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PNABE324.pdf/ Erişim Tarihi: 22.05.2017

LOC (2009). "Regulation Of Foreign Aid." http://www.loc.gov/law/help/foreign-aid/eu.php/ Erişim Tarihi: 21.02.2017

LOC (2015). Regulation Of Foreign Aid. http://www.loc.gov/law/help/foreign-aid/eu.php/ Erişim Tarihi: 22.02.2017

Mayoral, Juan (2011). "Democratic Improvements." Eui.Eu: https://www.eui.eu/projakts/eudoinstitutions/documents/eudoreport922011.pdf/ Erişim Tarihi: 18.10.2016

Moreau, Françoise (2000). "The Cotonou Agreement." http://ec.europa.eu/development/body/publications/courier/courier_acp/en/en_006.pdf/ Erişim Tarihi: 23.11.2017

Morrissey, Oliver (2006). "Fungibility, Prior Actions, And Eligibility For Budget Support." http://www.researchgate.net/publication/255579908_Fungibility_Prior_Actions_and_Eligibility_for_Budget_Support/ Erişim Tarihi: 12.09.2016

Mosley, Paul and John Hudson, Arjan Verschoor (2004). "Aid, Poverty Reduction And The New Conditionality." The Economic Journal, 114(496): 217-243.

OECD (2002). "Global Forum On International Investment: Attracting Foreign Direct Investment For Development." 5-6 December, Shanghai.

OECD (2016). "DAC Glossary" oecd.org: http://www.oecd.org/dac/stats/dac-glossary.htm/ Erişim Tarihi: 18.07.2017

OECD Stat (2017). http://stats.oecd.org/ Erişim Tarihi: 18.10.2017

Özenen, Cem G. (2006). "The Effects Of Structural Funds On Ireland's Development and Lessons For Turkey." http://ekutup.dpt.gov.tr/ab/ozenencg/irlanda.pdf/ Erişim Tarihi: 11.04.2017

Payne, Angela R., and Bharat S. Thakkar (2012). "The Marshall Plan, Globalization Approaches To Diversity Intech." http://cdn.intechopen.com/pdfs-wm/38349.pdf/ Erişim Tarihi: 13.06.2017.

Phillips, Keri (2013). "The History Of Foreign Aid." http://reliefweb.int/report/world/history-foreign-aid/ Erişim Tarihi: 11.09.2017.

Shah, Anup (2014). "Foreign Aid For Development Assistance." http://www.globalissues.org/article/35/foreign-aid-development-assistance/ Erişim Tarihi: 01.04.2017

TASAM (2011). "Güney Afrika'nin Uluslararasi Politikadaki Yeri Ve Güney Afrika Dış Politikası." http://www.tasam.org/tr-/Guney_afrika_dis_Politikasi/ Erişim Tarihi: 25.11.2017.

TASAM (2013), Afrika Ülke Raporları: Togo Cumhuriyeti, http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/4975/afrika_ulke_raporlari_-_3_togo_cumhuriyeti_/ Erişim Tarihi: 25.11.2017.

Turan, P., Aslıhan (2010). "Avrupa Birliği'nin Afrika Kıtası'na Yaklaşımı." Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi. http://www.bilgesam.org/incele/42/-avrupa-birligi-afrika-kitasi%E2%80%99na yaklasimi/#.WlsK2bxl9kg/ Erişim Tarihi: 13.05.2017

UEMOA (2017) http://www.uemoa.int/en/ Erişim Tarihi: 20.09.2017

UNCTAD (1998). http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir1998_en.pdf/ Erişim Tarihi: 11.08.2017

UNCTAD (2015). "World Investment Report (2015), http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2015_en.pdf/ Erişim Tarihi: 10.08.2017

EKLER

EK-1: AB Kurumları ve AB üyesi Devletlerin Toplam RKY'leri (2015)

100.000.000 'DAN FAZLA		PARA BİRİMİ: $
1	TÜRKİYE	2.961.256.803
2	HİNDİSTAN	1.908.474.881
3	AFGANİSTAN	1.427.646.854
4	FAS	1.222.068.271
5	SURİYE	1.126.956.902
6	ÇİN	1.113.807.444
7	ETİYOPYA	1.024.329.982
8	GÜNEY AFRİKA	961.774.820
9	PAKİSTAN	897.025.109
10	KOLOMBİYA	883.512.997
11	BREZİLYA	866.069.695
12	FİLİSTİN	839.004.968
13	UKRAYNA	834.779.451
14	TANZANYA	797.421.800
15	KENYA	764.197.422
16	KONGO	751.674.443
17	ENDONEZYA	717.665.403
18	TUNUS	694.461.255
19	MOZAMBİK	661.864.746
20	GÜNEY SUDAN	650.810.327
21	SIRBİSTAN	619.747.070
22	MISIR	615.195.437
23	NİJERYA	591.400.380
24	ÜRDÜN	587.971.645
25	BANGLADEŞ	532.313.627
26	UGANDA	524.063.646
27	MALİ	509.765.558
28	LÜBNAN	508.804.544
29	SOMALİ	508.043.189
30	IRAK	499.436.852
31	VİETNAM	487.553.997
32	SIERRA LEONE	464.510.913
33	GANA	448.153.856
34	BURKİNA FASO	418.728.374
35	MYANMAR	379.794.920
36	NİJER	378.747.081
37	FİLDİŞİ SAHİLİ	367.871.124
38	YEMEN	357.056.669

39	BOSNA HERSEK	335.523.637
40	RUANDA	334.888.215
41	ZAMBİA	327.239.499
42	ZIMBABWE	324.636.410
43	KAMERUN	319.559.681
44	NEPAL	309.103.361
45	KOSOVA	305.375.463
46	EKVADOR	304.586.823
47	MALAVİ	292.145.834
48	ÇAD	281.144.425
49	SENEGAL	277.841.658
50	ORTA AFRİKA CUMHURİYETİ	274.696.506
51	DOMİNİK CUMHURİYETİ	255.416.084
52	ARNAVUTLUK	248.621.999
53	PERU	243.529.055
54	GÜRCİSTAN	238.092.719
55	SUDAN	228.800.603
56	MADAGASKAR	215.801.243
57	ERMENİSTAN	204.944.960
58	HAİTİ	203.202.255
59	SRİ LANKA	199.568.225
60	MAKEDONYA	199.318.654
61	KAMBOÇYA	191.345.095
62	MEKSİKA	183.799.033
63	BOLİVYA	179.136.970
64	CEZAYİR	166.293,792
65	BENİN	161.686.215
66	GİNE	160.743.450
67	MOLDOVA	158.754.157
68	BURUNDI	155.319.437
69	KÜBA	152.025.257
70	LİBERYA	142.318.059
71	FİLİPİNLER	137.610.489
72	MAURITIUS	112.238.340
73	KARADAĞ	111.163.671
74	TOGO	106.945.214
75	MORİTANYA	106.338.015
76	WALLIS VE FUTUNA	106.102.056
77	CAPE VERDE	102.275.689
50.000.000 – 100.000.000		
78	GUATEMALA	99.428.172
79	GABON	96.405.398
80	SAINT HELENA	93.772.022
81	NAMİBYA	92.894.746

82	NİKARAGUA	89.780.423
83	İRAN	85.849.011
84	HONDURAS	85.813.682
85	TACİKİSTAN	84.221.031
86	KONGO	80.501.893
87	KIRGIZİSTAN	80.117.477
88	LAOS	80.034.926
89	ARJANTİN	78.582.834
90	BELARUS	76.197.546
91	CİBUTİ	75.620.064
92	ANGOLA	64.206.710
93	ŞİLİ	63.463.086
94	LİBYA	61.461.336
95	EL SALVADOR	54.681.740
96	AZERBAYCAN	53.367.404
97	MONTSERRAT	51.107.540
98	TAYLAND	50.546.503
99	MOĞOLİSTAN	50.431.415
10.000.000 – 50.000.000		
100	KOSTA RİKA	47.257.499
101	GİNEA-BİSSAU	46.282.490
102	KAZAKİSTAN	45.809.471
103	JAMAİKA	43.163.382
104	SWAZILAND	38.018.040
105	ÖZBEKİSTAN	37.118.080
106	URUGUAY	35.423.591
107	PARAGUAY	34.621.533
108	DOĞU TİMOR	33.006.331
109	SAO TOME VE PRINCIPE	32.119.760
110	KOMORLAR	32.025.341
111	MALEZYA	27.299.588
112	GAMBİYA	27.125,476
113	PAPUA YENİ GİNE	25.577.550
114	FIJI	24.163.779
115	VENEZUELA	21.653.746
116	KORE	20.412.060
117	VANUATU	19.744.687
118	ERİTRE	19.093.097
119	LESOTHO	15.950.231
120	BOTSVANA	13.768.081
121	BELIZE	13.259.726
122	SAMOA	13.170.621

123	SURİNAM	11.713.118
2.000.000 – 10.000.000		
124	SAINT VINCENT VE GRENADİN	8.974.192
125	PANAMA	8.789.418
126	MALDİVLER	7.517.663
127	TÜRKMENİSTAN	7.216,034
128	SOLOMON ADALARI	6.714.583
129	SAINT LUCIA	6.195.299
130	BHUTAN	6.038.613
131	EKVATOR GİNESİ	5.797.131
132	DOMİNİKA	5.796.618
133	GUYANA	4.911.946
134	TONGA	4.658.159
135	KİRİBATİ	3.664.881
136	ŞEYSELLER	3.581.089
137	COOK ADALARI	3.018.818
138	GRENADA	2.442.650
2.000.000 ALTINDA		
139	TUVALU	553.961
140	PALAU	318.650
141	NIUE	193.533
142	ANTIGUA VE BARBUDA	179.386
143	NAURU	104.049
144	MICRONESIA	80.686
145	MARŞAL ADALARI	55.249
GENEL TOPLAM		**40.675.160.066**

Kaynak: OECD, 2017. http://stats.oecd.org/ 18.10.2017

EK-2: AB Kurumları ve AB üyesi Devletlerin Toplam RKY'leri (2016)

100.000.000 'DAN FAZLA		PARA BİRİMİ: €
1	TÜRKİYE	1.219.210.882
2	KONGO	1.198.920.413
3	ETİYOPYA	969.146.051
4	FAS	919.321.222
5	KENYA	763.573.082
6	KAMERUN	683.968.759
7	SURİYE	674.415.501
8	AFGANİSTAN	661.378.657
9	PAKİSTAN	657.181.864
10	TANZANYA	563.964.831
11	NİJERYA	550.135.895
12	MOZAMBİK	517.427.980
13	MEKSİKA	503.150.469
14	FİLİSTİN	478.361.327
15	GÜNEY SUDAN	473.262.104
16	ÜRDÜN	453.389.602
17	FİLDİŞİ SAHİLİ	441.682.150
18	UGANDA	412.428.861
19	IRAK	409.599.065
20	SOMALİ	403.080.555
21	UKRAYNA	389.623.752
22	BANGLADEŞ	367.685.867
23	VİETNAM	363.930.129
24	RUANDA	361.560.321
25	MALİ	344.772.071
26	LÜBNAN	337.037.602
27	ENDONEZYA	309.807.891
28	BURKINA FASO	297.892.159
29	YEMEN	292.890.397
30	NİJER	283.643.167
31	BOLİVYA	276.963.444

32	MYANMAR	273.336.703
33	BURUNDI	272.619.406
34	NEPAL	267.316.672
35	SIERRA LEONE	255.016.382
36	ZIMBABWE	248.754.899
37	GÜNEY AFRİKA	236.803.699
38	EKVATOR	228.581.135
39	GANA	210.221.990
40	MADAGASKAR	207.482.122
41	KÜBA	205.628.274
42	BENİN	202.915.391
43	HAİTİ	200.374.527
44	MALAVİ	192.478.510
45	YUNANİSTAN	187.243.026
46	PERU	186.331.357
47	ZAMBIA	185.607.510
48	SUDAN	184.264.078
49	KOMBAÇYA	176.283.975
50	ÇAD	166.630.151
51	SENEGAL	166.093.417
52	KOLOMBİYA	156.021.353
53	ORTA AFRİKA	154.236.203
54	MISIR	145.982.802
55	HİNDİSTAN	124.858.448
56	TUNUS	123.719.633
57	GÜRCİSTAN	117.457.434
58	GİNE	116.422.080
59	FİLİPİNLER	108.877.231
60	SIRBİSTAN	106.862.607
50.000.000 – 100.000.000		
61	MOLDOVA	98.632.504
62	LAOS	90.353.188
63	ARNAVUTLUK	89.323.756
64	GUATEMALA	84.489.102

65	NİKARAGUA	84.341.121
66	BOSNA HERSEK	73.282.549
67	KOSOVA	72.148.137
68	ERMENİSTAN	69.165.315
69	LİBERYA	68.542.093
70	TOGO	64.183.943
71	ÇİN	63.133.341
72	HONDURAS	61.499.719
73	CEZAYİR	57.868.253
74	SURİNAM	55.825.308
75	MAKEDONYA	50.802.457
10.000.000 - 50.000.000		
76	KIRGIZİSTAN	49.981.445
77	SRİ LANKA	44.887.456
78	GUYANA	43.544.091
79	BREZİLYA	41.990.165
80	ANGOLA	40.512.327
81	EL SALVADOR	38.730.581
82	MORİTANYA	37.365.570
83	MONTSERRAT	33.383.986
84	CAPE VERDE	32.607.325
85	LİBYA	32.294.184
86	DOMİNİK CUMHURİYETİ	31.114.445
87	SWAZILAND	28.886.334
88	JAMAİKA	28.167.496
89	MAURITIUS	27.278.762
90	TACİKİSTAN	25.104.594
91	GUINEA-BISSAU	24.518.382
92	NAMIBIA	23.363.415
93	AZERBAYCAN	22.982.105
94	BELARUS	22.813.502
95	PARAGUAY	21.938.023
96	LESOTHO	20.118.424
97	DOĞU TİMOR	18.864.148

98	KARADAĞ	17.885.501
99	SAINT HELENA	17.148.600
100	BELIZE	17.080.845
101	İRAN	16.539.043
102	KONGO	15.487.922
103	PAPUA YENİ GİNE	14.313.734
104	SAINT LUCIA	13.942.033
105	CİBUTİ	13.280.297
106	GAMBIA	12.880.093
107	VANUATU	12.236.500
108	ERİTRE	11.865.035
109	FIJI	11.174.478
110	SAINT VINCENT AND THE GRENADINES	10.882.254
111	MOĞOLİSTAN	10.832.938
2.000.000 - 10.000.000		
112	KUZEY KORE	9.571.882
113	KAZAKİSTAN	8.935.128
114	ARJANTİN	8.834.744
115	DOMİNİKA	8.649.086
116	PANAMA	7.701.371
117	KOMORLAR	7.655.977
118	ÖZBEKİSTAN	7.264.159
119	İSRAİL	6.800.000
120	TAYLAND	6.742.637
121	KOSTA RİKA	6.693.206
122	TÜRKMENİSTAN	6.192.733
123	BUTAN	5.994.211
124	GABON	5.981.803
125	SAMOA	5.647.282
126	SAO TOME AND PRINCIPE	5.413.808
127	ŞİLİ	5.362.628
128	PITCAIRN	4.263.487
129	BOTSWANA	3.435.447
130	TONGA	2.953.639

131	SEYŞELLER	2.767.492
132	MALEZYA	2.623.892
133	VENEZUELA	2.429.347
134	KİRİBATİ	2.177.292
135	URUGUAY	2.019.081
2.000.000 ALTINDA		
136	SOLOMON ADALARI	1.392.166
137	COOK ADALARI	1.000.000
138	TUVALU	681.029
139	BELÇİKA	560.000
140	WALLIS AND FUTUNA	300.512
141	BARBADOS	238.486
142	MARSHALL ADALARI	214.542
143	İSPANYA	150.000
144	BAHAMALAR	108.456
145	EKVATOR GİNESİ	68.505
146	PALAU	17.101
147	NAURU	8.996
148	MİKRONEZYA	8.548
149	NIUE	5.640
150	MALDİVLER	-17.973
GENEL TOPLAM		**24.098.260.244**

Kaynak: IATI, 2017. https://iatiregistry.org/dataset/ 20.10.2017